
3 1761 07831125 5

MAGYAR TÖRTÉNETI ÉLETRAJZOK.

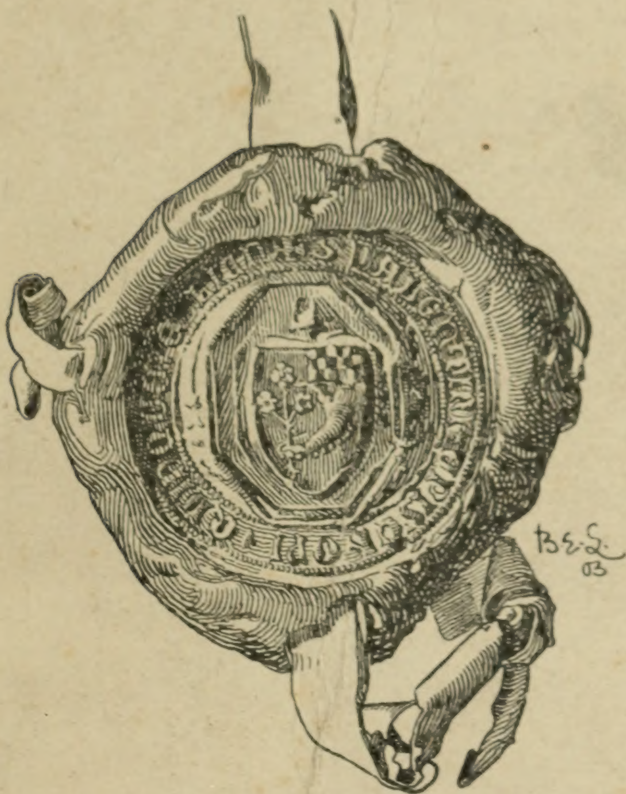
A M. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK SEGÉLYEZÉSÉVEL

KIADJA A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT.

ALSÁNI BÁLINT BIBORNOK.

IRTA

ÁLDÁSY ANTAL.

Ára 3 korona 20 fillér.

*

BUDAPEST.

ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-TÁRSULAT.

1903.

ALSÁNI BÁLINT SIREMLÉKE.

(A pécsi püspöki múzeumban.)

MAGYAR

TÖRTÉNETI ÉLETRAJZOK

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA SEGÉLYEZÉSÉVEL

KIADJA

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT

SZERKESZTI

SCHÖNHERR GYULA

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM R.-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA

1903

ALSÁNI BÁLINT

BIBORNOK

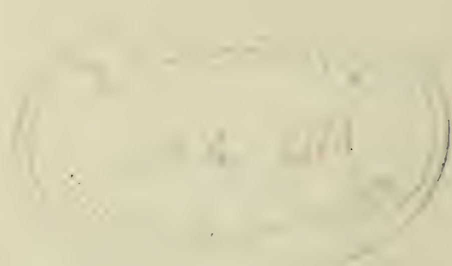
IRTA

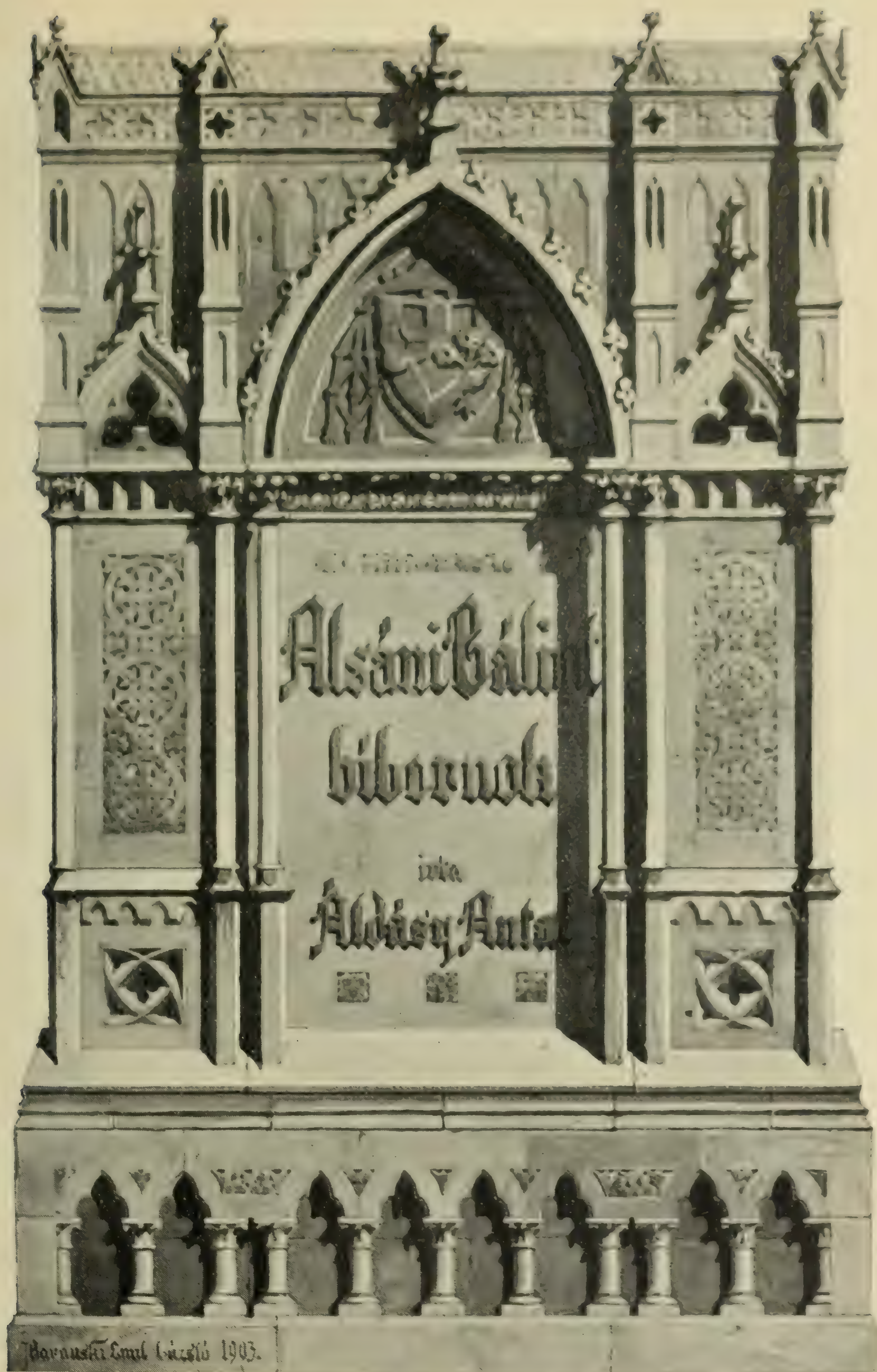
ÁLDÁSY ANTAL

BUDAPEST

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT KIADÁSA

1903

Alsáni Bálint
bibornok
írta
Áldásy Antal
Baranski Emil László 1903.

BEVEZETÉS.

A nemzeti dinasztia, az Árpádház kihaltával idegen uralkodóház került Magyarország trónjára. Az Anjou-ház tagjai teszik fejükre Szent István koronáját, s kormányuk alatt Magyarország csakhamar az európai államélet, a nagy politika számottevő tényezője, irányítója lesz. A fejlődés alapjait I. Károly rakja le, fia Nagy-Lajos folytatja és befejezi az apja által megkezdett művet, s hazánk e két uralkodó alatt az európai nemzetek között oly politikai tényezővé válik, a minővé még csak egyszer, Hunyadi Mátyás idejében vált. De az a hatalmas fejlődés, mely az Anjou-királyok idejében hazánkban mutatkozik, megakad Nagy-Lajos halálával. A nagy király halála után

2. KÓDEX-DISZÍTÉS ZSIGMOND KIRÁLY KORÁBÓL.

beállott viharos idők, a gyönge női kormány alatt felszabadúlt ellentétek, a királynő személye ellen irányuló összeesküvések rohamosan gyöngítik az ország erejét, teszik tönkre nagyságát, sülyesztik le politikai jelentőségét. Abban a korban, midőn az egyház békéjét a legádázabb harcz dúlja fel, midőn az egyház fejében beállott szakadás a hívőket is két pártra osztja, Magyarország fölemeli ugyan szavát, s multjához híven a római pápa mellett foglal állást, de csakhamar egészen háttérbe szorul. Nagy-Lajos leánya, Mária, gyönge nő létére nem képes királyi szavát nyomósan latba vetni az egyház egységének helyreállítására. Férje s később utódja Zsigmond is csak a császári méltóság elnyerése után lép fel nagyobb nyomatékkal az egyház békéjének érdekében.

Abban a nagy munkában, melyet az Anjou-házból származott második királyunk, Nagy-Lajos végzett, hogy hazánkat nagygyá, hatalmassá tegye, a nemzet minden rétege kivette az őt megillető részt. Egyházi és világi nagyjaink vetekednek a koronás király iránti hűségben, s Magyarország régi nemzetségeinek legkiválóbbjai sorakoznak Lajos király mellett, játszanak szerepet udvarában, annak díszét, fényét emelve. Az egyházi és világi méltóságokban az ország legelőkelőbb családjainak tagjai ülnek, kik elfeledve a királyi ház idegen eredetét, azt már mintegy saját körükből valónak tekintik, s Szent-István koronájának fölkent viselője iránt mindvégig megőrzik azt az erényt, mely a magyar fajnak legkiválóbbja volt, a koronás király iránti törhetetlen hűséget és ragaszkodást.

Ennek a kornak egyházi férfiai közűl mutatjuk be egynek életrajzát az alábbiakban. A régi magyar nemzetségek egyikének, az ősi Szente-Mágocs nemzetségnek sarja volt, melynek emlékét ma már csak oklevelek fakúlt betűi őrízték meg számunkra. Apja az ország főméltóságai között foglal helyet, egyik rokona bosnyák püspök, ő maga az egyház fejének s a magyar királynak kegyelméből az ősrégi pécsi püspöki széknek, majd a legmaga-

sabb egyházi disznek, a bibornoki kalapnak birtokosa. Apjától öröklé a hazája és királya iránti hűséget, három király alatt vitte egyházmegyéje kormányát, támogatta tanácsaival uralkodóját. Nagy-Lajosnak ő az egyik legkedveltebb tanácsadója és diplomacziai ügyvivője, ki mindig készen áll ura megbizásainak teljesitésére, midőn tehetségére, ügyességére az uralkodónak szüksége van. Mint a nagy király követe és megbizotta vesz részt az olaszországi tárgyalásokban, diplomacziai tehetségét ragyogtatja a velenczei signoriával folyó alkudozásokban, s a turini békekongresszusnak előkelő, kiváló szerepet játszó tagja. A nagy király halála után híven kitart ennek leánya, Mária oldalán, s ennek utódja, Zsigmond király is mindenkor számíthat az egyházfejedelemre, ki hajlott kora daczára ujból kilép az aktiv politika terére, a midőn a délvidék mozgalmai szükségessé teszik, hogy hazája érdekében a szent szék közreműködését megnyerjék.

De a politikus mellett az egyházfejedelemnek, a tudományok pártolójának működését is észlelhetjük élete folyásában. Mint az ez időben alakult pécsi egyetem pártfogója, ennek a főiskolának életbenmaradását igyekszik biztositani. Mint egyházfő, saját egyházmegyéje jogait igyekszik megvédeni kültámadások ellen. Papjainak és híveinek lelki és anyagi érdekeit egyaránt szívén hordja, s amazok érdekében nem egyszer jár közbe a szentszéknél. A vallásos érzületnek, a hitbuzgalomnak hatalmas lendületet ad az egyetlen magyar rend védszentjének, Remete-Szent-Pál ereklyéinek megszerzése, melyeket ő hozott el Velencze városából. Mint bíbornok, az egyház legválságosabb idejében foglalt helyet a legfőbb egyházi kormánytestületben, akkor, midőn a szakadás két látható fő között osztja meg a hívők seregét. Királyával együtt megmarad a Rómában székelő pápa hívének, ki mellett mindhalálig kitart, sőt utolsó nyilvános föllépése is részben az egyház rég óhajtott egységének helyreállítása érdekében történt.

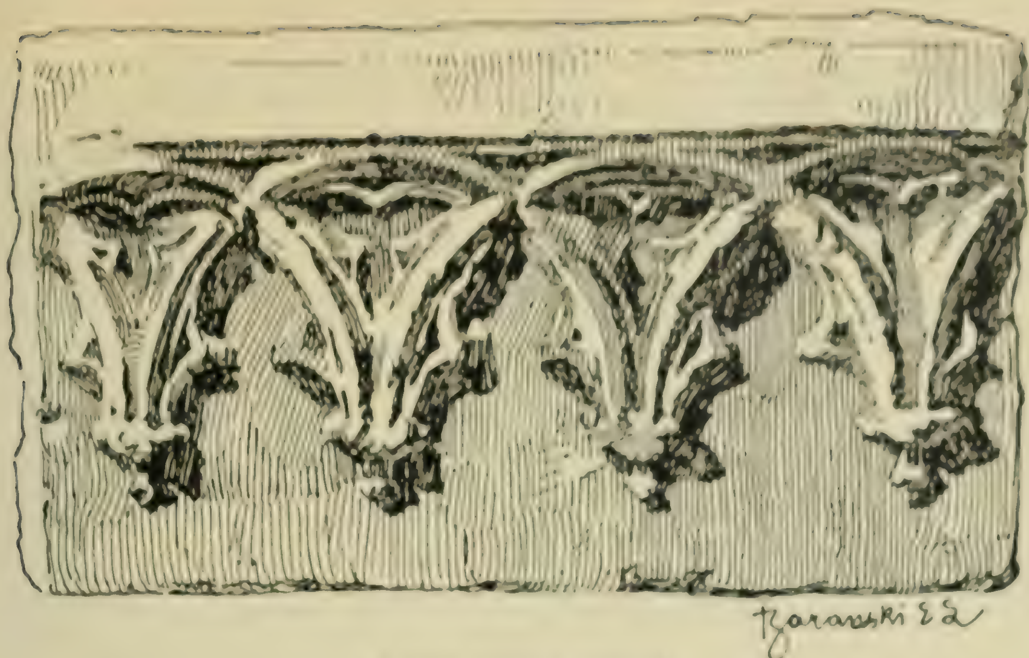
A róla fönnmaradt emlékek talán nem adnak teljesen egységes képet életéről, működéséről. De ha vannak életének egyes részei, melyek némi homályba vannak burkolva, nagyjából megalkothatjuk képét, működését annak a férfiúnak, ki családjának, nemzetségének legkiválóbb, legkimagaslóbb tagja volt, és előkelő szerepet vitt nemzete történelmében.

3. ZSIGMONDKORI ZÁRÓDÍSZ.

ELSŐ KÖNYV

AZ EGYHÁZFEJEDELEM

4. A PÉCSI BAZILIKA TÉGLÁIBÓL

I.

A SZENTE-MÁGOCS nemzetség is egyike azoknak, melyek eredete a monda homályos ködébe vész el, s melyeknek csak egynéhány nemzedéke merül fel időközönként a homályból, hogy aztán hosszabb időre ismét eltünjön. Itt is ép úgy, mint számtalan más esetben, csak gyér töredékek maradtak ránk az oklevelekben, melyekből egy teljes összefoglaló képét a család történetének magunknak nem alkothatjuk.

A Szente-Mágocs nemzetség eredetét a monda szerint egy testvérpártól Szente és Mágocstól vette. A nemzetség őse a XII. század elején élhetett. Egy 1229-ből származó királyi oklevél már említést tesz a Szente és Mágocs nemből származó nemesekről, s ebből kitünik, hogy a nemzetség ekkor már több tagjában virágzott.

A nemzetség ősi fészke a mai Baranya vármegyének éjszaki része volt, mely régebben Tolna vármegyéhez tartozott. Itt találjuk Mágocs helységet, a hol a nemzetségnek Szent-Péter apostol tiszteletére emelt monostora állott. De a nemzetség nem

szorítkozott tisztán a tolna- illetve baranyamegyei részekre, hanem onnan tovább terjedt az ország egyébb részeire is. Tolna- és Baranya vármegyékből indult ki egy másik hajtás, mely Békés vármegyébe származott át, s annak nyugati határszélén alakította meg birtoktömbét. Itt, e helyt találjuk Szente-Tornya és Mágocs falvakat. Külön hajtás a szabolcs-zemplénmegyei, továbbá a czégényi ág. Így tehát a Szente-Mágocs nemzetségnek hajtásai, illetve alágai a következők voltak: a tolna-baranyai, a valkómegyei, mely ismét két részre oszlott, úgymint az alsáni és a valkófeji alágra, továbbá a szabolcs-zempléni, s végül a czégényi ág. Mind ez ágakról azonban csak gyér tudósítások maradtak reánk, úgy, hogy e nemzetség hajtásainak, ágainak egymásközti összefüggését megállapitani képesek nem vagyunk. Az egyes ágakon belül rövidebb-hosszabb időre a genealógiai leszármazás az oklevelek alapján összeállítható.[1]

Minket a család ágai közűl e helyt csak a valkómegyei hajtás érdekel, s ennek is csak az az ága, melyből Alsáni Bálint bibornok eredt.

Az alsáni alágnak ismert első őse, I. Logret, a XIII. század vége felé élt. Az ő fia, II. Logret ispán, 1300-ban említtetik, mint a Valkó vármegyében fekvő Gara, ma Gorjántól északkeletre fekvő Tolmány falu szomszédja.[2] Birtoka az ugyane vármegyében fekvő Becsefalva volt.[3] Becsefalván és vidékén különben ekkor, 1300-ban, nem az alsáni alág volt az egyedüli birtokos. Mint Tolmánynyal szomszédos birtokosok Demeter és Domokos fiai említtetnek, kik a nemzetség valkófeji alágának törzsfáján foglalnak helyet.

II. Logretnek egy fiát ismerjük és ez János, kinek országos szerepléséről, illetve viselt méltóságairól is tudomásunk van. 1320-ban Baranya vármegye főispánságát viselte.[4] E méltóságá-

[1] Az itt elmondottakra nézve Karácsonyi János lekötelező szivességgel bocsátotta rendelkezésünkre a magyar nemzetségeket tárgyaló munkája III. kötetének a Szente-Mágocs nemzetséggel foglalkozó részét, miért is nem mulaszthatjuk el neki e helyt ezért őszinte köszönetünket kifejezni.

[2] Alkalmasint a mai Nustar táján, Szerém és Verőcze vármegyék határán. Csánki, Magyarország tört. földrajza II. k. 357. l.

[3] Wenzel, Árpádkori új okmánytár X. k. 386. l.

[4] Gr. Zichy család okmánytára I. k. 189. l. Anjoukori okmánytár I. k. 519., 520., 548. ll.

bán továbbra is megmaradt, jóllehet az 1328—35. közti években a király kegyelméből a macsói báni méltóságot is viselte. János bán minden tekintetben kiváló férfiú lehetett, mert különben bajosan hihető, hogy a macsói bánságot, mely politikailag olyannyira fontos volt, a király az ő kezeire bizza. Azt sem tudjuk, hogy mily érdemek birták reá Károly királyt, hogy e két méltóságán kivül még Szerem, Valkó és Bodrog vármegyék főispánságát is az ő kezébe tette le.[1] Meghalt 1357 előtt, mert felesége, Ilona, ez évben mint özvegy említtetik.[2]

Magánviszonyairól csak gyér tudósitások maradtak reánk. Csak annyit tudunk, hogy 1319-ben a Győr nemzetségbeli Gyulai (Óvári) családdal állott pörben. A pör tárgyát a baranyamegyei Szederkény, Papd és Kovácsi falvak képezték,[3] melyeket János ispán vétel útján akart megszerezni. Ez nem sikerült neki, és 1320-ban a vételre való jogáról lemondott, a miért is 10 márka kárpótlást nyert.[4] Ugyancsak 1320-ban még egy adattal rendelkezünk János ispánt illetőleg. Birtokaikép ekkor Baranyában Hina és Újlak említtetnek, melyek a Valkó vármegye felé eső részen feküdtek. A mondott évben ezeket Lőrincz mester fia Fülpös mesternek Száva nevű birtokával cseréli el.[5]

5. ALSÁNI JÁNOS PECSÉTJE.

Nejétől, Ilonától, az oklevelek tanúságtétele szerint, három fia született: Bálint, Pál és Gergely. Ezek közül Bálint a papi

1 Századok, 1875. évf. 372. l. V. ö. Fejér, Cod. dipl. VIII/3. 267., 291., 423., 438., 627. Árpádkori okmánytár II. k. 467., 471. ll.

2 VI. Incze pápa 1357 április 1-én Lugret fia János özvegye, Ilona részére a kért absolutiót megadja. Magyar Történelmi Tár. 1895. évf. 261. l. Regesták a vatikáni levéltárból 275. sz.

3 Jelenleg ezek közül csak Szederkény van meg. Csánki i. m. II. k. 515. l. szerint Szederkény vidékén feküdt Papd; vele együtt említtetik Kovácsi is.

4 Anjoukori okmánytár I. k. 519., 520., 548. ll.

5 Gr. Zichy család okmánytára I. k. 189. l.

pályára lépett, míg Pál és Gergely még egy ízzel vitték tovább a családot.

János fiának, Pálnak családi körülményeiről alig van tudomásunk. Hogy ki volt felesége, nem tudjuk, ellenben ismerjük fiait, Lászlót [1] és Miklóst, ki a család többi tagjaival együtt a családi birtokok számát szaporította. Az Alsáni alág birtokai ez időtájt legnagyobbrészt Valkó vármegyében feküdtek. Itt Hermánvára, *Alsánvára*, Vérvár és Váralja voltak birtokaik.[2] Azonkívül a család birtokai közé tartozott még ugyanott a Hosszúbácsi uradalom, mely előbb Hosszúbácsi János fia László birtoka volt, s a melyet Zsigmond király 1389-ben Bálint bibornoknak, továbbá Alsáni János fia Pál, ennek fia Miklós és János fia Gergely fia Jánosnak adományoz, elvévén azt a hűtlenség bűnébe esett Hosszúbácsi Lászlótól.[3] 1390-ben ugyanők megszerzik a Tizeni (máskép Tizini), hasonlólag Valkó vármegyében fekvő birtokot, mely eredetileg Szeglaki Fülpös fia László birtoka volt a ki szintén hűtlensége miatt veszté azt el.[4] A család birtokai között találjuk azonkívül Gunya, Szelna, Atah és Csütörtökhely helységeket; Zsigmond király 1428 október 26-ikán a utasítja boszniai káptalant, hogy Alsáni Gergely fia Jánost azok birtokába újra helyezze be.[5] Birtokos volt alkalmasint Bodrog vármegyében is. Erre vall, hogy jobbágyai néhai Töttös László fiai rovására azoknak laki birtokán hatalmaskodást követtek el.[6] Gergely 1409-ben már nem volt az élők sorában, felesége ez évben mint özvegy említtetik Rozgonyi Simon országbiró egyik oklevelében, melynek tanúsága szerint az óbudai apáczáktól egy üvegórát

[1] László nevét megismerjük Mária királynő 1387 szeptember 14-iki okmányából. Fejér C. D. x. 3. k. 313. l.

[2] Csánki i. m. II. k. 365. l.

[3] Zsigmond király ez oklevele az 1390-iki királyi privilegialis átiratban a M. N. Múzeum levéltárában.

[4] L. Mária királynő 1390 szeptember 25-ikén kelt adománylevelét u. ott. E birtokra 1390 szeptember 30-ikán Zsigmond király új adománylevelet állít ki. L. a pécsváradi káptalannak a beigtatásról szóló 1390 deczember 9-ikén kelt oklevelét u. ott.

[5] A boszniai káptalan 1428 november 18-iki átiratában. Gr. Zichy család oklevéltára VIII. 61—66. ll.

[6] 1421 november 9-ikén. L. Garai Dezső macsói bán ez ügyben Bodrog vármegyéhez 1422 július 2-ikán kiadott oklevelét. Gr. Zichy család oklevéltára VIII. k 61—62. ll.

vett el erőszakkal.[1] János szereplése legnagyobbrészt a királyi udvarban, Zsigmond környezetében folyt le. Az udvarnál a főpohárnoki méltóságra emelkedett és Zsigmond királyt, mint látszik, ő is elkisérte olaszországi utjára, melyre a király az egyházszakadás megszüntetése czéljából vállalkozott.[2] Midőn pedig Zsigmond 1408-ban a sárkányrendet alapitotta, Alsáni János is egyike volt azoknak, kik a rend tagjai közé felvétettek.[3]

Felesége Klára asszony volt, kit egy 1435-iki oklevélben találunk említve, a mely évben a házaspár Hermanvárat a hozzátartozó 46 faluval Thallóczi Matkó dalmát-horvát-szlavón bánra és testvéreire ruházta át.[4] János mester 1435 után halt meg, nevével ezután nem találkozunk, s utódai, úgy látszik, szintén nem maradtak.

Kevés az, a mit az ősi nemzetség ez ágáról tudunk. Azt sem tudjuk egész biztosan, hogy mikor vette föl az Alsáni nevet. Állítólag 1387 óta nevezte volna magát ez ág e névvel,[5] ámde ezt megczáfolja az a körülmény, hogy Bálint püspököt már ez év előtt kelt okiratok Alsáninak nevezik.

Mintegy másfél századig virágzott az alsáni alág, melyből a XV. század második negyedében alkalmasint csak egy tag élt még, János, a későbbi főpohárnok. Aztán eltünt, elenyészett ez az ág is, mint sok más, hazánk történetében oly fényesen szereplő nemzetség.

1 Knauz, Kortan 15. l.
2 Hazai oklevéltár 355. l.
3 Fejér C. D. X. 4. k. 682. l.
4 Az oklevél a M. N. Múzeum levéltárában.
5 A reánk maradt okleveles adatok alapján a Szente-Mágocs család alsáni alágának genealogiai leszármazását tehát a következőkben állíthatjuk össze:

I. Logret

II. Logret ispán 1300

János 1319—35 macsói bán † 1357 előtt, neje Ilona, 1357-ben már özvegy

Bálint 1374—1408 pécsi püspök, bibornok	Pál 1377—1390	Gergely 1377, 1389, 1390 † 1409 előtt
László 1387	Miklós 1389, 1390	János főpohárnok † 1435 után neje Klára 1435.

A nemzetség czímerét megőrizte részünkre Bálint bibornok sírköve és néhány reánk maradt pecsétje. Pecsétei szerint a czímer a pajzs felső bal szögletében két rózsával megrakott telek, melynek alsó részéből könyökig feltűrt ruházatu kar nyúlik ki, három rózsával díszített ágat tartva. Úgy látszik a tulajdonképeni czímerkép a rózsát tartó kar volt, ezt találjuk Bálint bibornok sírkövén is azzal a különbséggel, hogy ott a

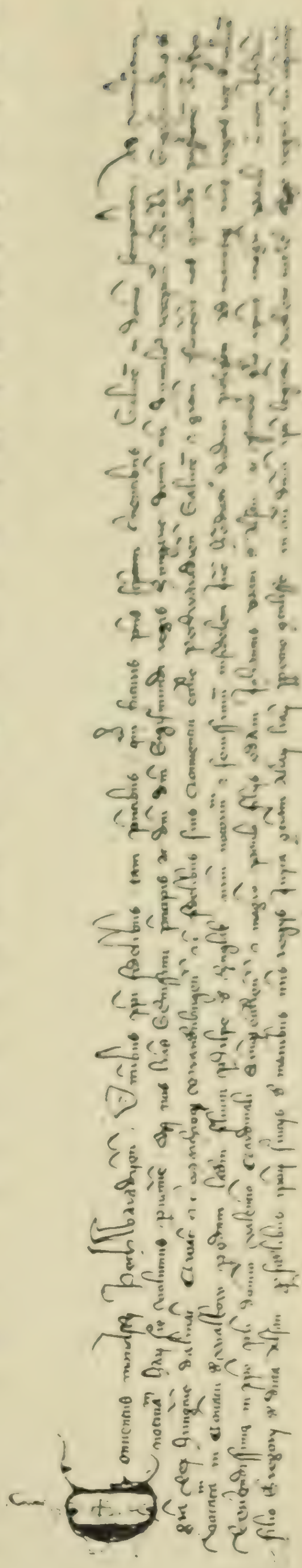
6. RÉSZLET A HOSSZÚBÁCSI BIRTOKRÓL SZÓLÓ ADOMÁNYLEVELBŐL.

pajzsbeli alak a pajzs felső jobb szögletéből nyúlik ki, s ezt említi a flórenczi följegyzés is, mely a bibornoknak Flórencz városarészéről átadott czímeres lobogóról tesz említést.

A nemzetség alsáni alágának legkiválóbb tagja kétségtelen Bálint volt, Jánosnak nejétől, Ilonától született fia. Korra, úgy látszik, testvérei között a legidősebbik lehetett. Sem születési évét nem ismerjük, sem ifjúkori életéről, fejlődéséről nem tudunk

semmit. Mint unokaöcscse, János veszprémi püspök (a valkófeji ágból), ő is az egyházi pályára lépett. Tanulmányait felsőbb iskolán, egyetemen végezte, s az egyházjogból tudori rangot nyert. Korához képest tehát nagy műveltségű és világlátott ember lehetett, hisz egyetemi tanulmányait külföldön kellett okvetlen végeznie, hazánkban erre alkalma nem nyilt. Alighanem Olaszországban, talán Bolognában végezhette az egyetemi tanulmányokat. Erre enged következtetni az a körülmény is, hogy Lajos király az olaszországi diplomacziai alkudozások vitelével mindig a pécsi püspököt bízza meg. 1348-ban tűnik fel okleveleinkben először, a midőn kettős minőségben szerepel, mint királyi káplán és mint esztergomi olvasó kanonok. Ez utóbbi állását, úgy látszik, csakhamar odahagyta. Erre mutat legalább az, hogy 1350 és 1352 között az esztergomi kanonokságban egy Demeter nevű papot találunk.[1] Valószínűleg unokaöcscse, János püspök egyházmegyéjébe lépett át, mert 1353 márczius 3-ikán mint veszprémi kanonok nyeri el újból az esztergomi olvasó kanonokságot, és pedig unokaöcscse, János püspök kérelmére.[2]

Úgy látszik Alsáni Bálint ekkor már a királynak, Lajosnak kedvelt egyénei közé tartozott. Lajos király maga folyamodik

7. A TIZENI BEIKTATÁSRÓL SZÓLÓ JELENTÉS KEZDŐSORAI.

[1] Pesty, Az eltűnt régi vármegyék 1. k. 263. l.

[2] Kollányi, Esztergomi kanonokok 51. l. lehetségesnek tartja, hogy az évszámban van tévedés, s hogy e tévedést Fejér követte el.

1355 július 11-ikén VI. Incze pápához, hogy adományozzon Bálintnak egy más esztergomegyházmegyei javadalmat, mely esetben az olvasó kanonoki méltóságról lemondana.[1] Hogy mi késztette Bálintot arra, hogy a királyt e folyamodás benyujtására bírja, nem tudjuk. Azt sem tudjuk, vajjon megtörtént-e tényleg a javadalomcsere. De Bálint nevével most egyidőre nem találkozunk az okmányokban. Csak 1374-ben tünik fel újra neve, a midőn Lajos király kegyéből már magas bizalmi állást foglal el. Mint királyi alkanczellár szerepel ekkor, tehát egy minden tekintetben kiváló és bizalmas állásban, mely lépcsőfokul szolgálhatott a további előmenetelre, a legfelsőbb egyházi méltóságokra.[2] S valóban nem sokáig maradt meg az alkanczellárságban. Már a következő évben — 1374 július 21-ikén[3] — a pécsi püspöki székre neveztetett ki. Ez év október 25-ikén kötelezte magát a pápai kamaránál a szokásos fizetések teljesítésére; a reá rótt illeték, mint az ide vonatkozó följegyzés mondja, 3400 forintot tett ki, mely összeg két részben a következő két év mindegyikének Szent-Mihály napján igért kifizetni.[4]

Fizetési kötelezettségeinek teljesítéséről több izben van tudomásunk. 1375 január 7-én Imre pécsi főesperes által a commume servitium fejében 246 forintot és 18 sillinget, 4 minutumért 53 forintot és 10 sillinget fizetett le. 1376 február 1-én pedig Miklós licentiátus utján 102 forintot, 20 sillinget és 4 dénárt fizetett.[5] Az apostoli kamara pedig őt 1377 február 10-ikén 39 kamarai forint, 16 silling és 6 dénár lefizetéséről nyugtatja,[6] a miből kitűnik, hogy a szóban forgó összeget nem tudta a kitűzött határidőkben beszolgáltatni.

Pécsi püspökségével kezdődik szereplése a közpályán. A királyi parancs nem egy ízben elszólítja egyházmegyéje köréből. Diplo-

[1] U. o.

[2] 1374 február 2-ikán l. Vagner, Adalékok a nyitrai székeskáptalan történetéhez 400. l. Az oklevél záradéka így szól: «Datum per manus honorabilis viri magistri Valentini lectoris Strigoniensis, doctoris decretorum, aule nostre vicecancellarii.»

[3] Eubel, Hierarchia catholica medii aevi 431. l.

[4] Koller III. k. 138. l.

[5] Dr. Lukcsics József szives közlése a vatikáni levéltárból. Libri Obligationum 41. köt. 171. és 175. l.

[6] Koller i. h. a jegyzetben.

mácziai küldetéseket ruház reá, melyeket buzgalommal igyekszik a királyától nyert utasitások értelmében, hazája javára elintézni. E mellett azonban nem téveszti szemei elől főpásztori kötelességeit sem. Éber szemekkel őrködik egyházmegyéje fölött, melynek kormányzatában nyerte el a legmagasabb rangot, melyre az egyházi pályán juthatott: a bibornoki méltóságot.

II.

Az 1376-ik évben az európai politikai helyzet fordulóponthoz jutott. A középkori államélet egyik főtényezője, a pápaság ekkor tér vissza ősi székhelyének, Rómának a falai közé. A pápaság 70 éves tartózkodása Avignonban ezzel véget ér, s megszabadulva abból a függő helyzetből, melybe a franczia királysággal szemben került, ujból visszanyeri eredeti világegyetemes jellegét.

A XIV. század legkiválóbb szellemei, egy Dante, Petrarca, Sienai Szent-Katalin munkálkodásának gyümölcse volt a pápai szék visszahelyezése Rómába. Ők hangoztatták folyton a visszatérés szükségességét az örök városba. Azonban ki tudja, hogy fáradozásaik eredményre vezettek-e volna, ha a politikai események összejátszása nem kényszeritette volna a szentszéket Francziaország elhagyására, melyet a pápai politika legsajátlagosabb érdeke is javalt.

Csakhogy a pápai szék visszahelyezése Olaszországba nem hozta meg a várt eredményt. Olaszország, Róma, az egyház helyzete ezzel nem fordult jobbra. Rövid idővel reá kitör az a negyven évig tartó szakadás, mely előbb két, majd három pártra osztja a híveket, melybe bevonatik végül az egyház fejében és tagjaiban való reformálásának kérdése, egy oly kérdés, melynek megoldását a XV-ik század nagy zsinatai is eredménytelenül kisérlették meg.

XI. Gergely pápa nem sokkal élte túl az örök városba költözést. 1378 márczius 27-ikén már ravatalon feküdt, és Szent-Péter trónja új utódra várt.

A pápa halála fölszabadítá az ellentétes érdekeket. A franczia és olasz érdek állott egymással szemben az új pápa választásánál, mindegyik saját létéért küzdött. Az a 70 év, melyet a pápai udvar Avignonban, franczia földön töltött, nem múlt el nyom nélkül felette. Idegen környezetben, idegen befolyás alatt állva, a pápaság lassanként elfrancziásodott. Francziák ültek a pápai trónra, és csak természetes, hogy ennek folytán a franczia befolyás az egyház kormányzatában, főleg a magasabb fórumokon majdnem kizárólag érvényesült. A bibornoki testület többsége a franczia egyháznagyok sorából került ki, az egyházi tartományok kormánya, a legátusok, szintén a franczia klérus sorából került ki. A nemzeti érzület fellobbanása, mely Olaszországban ekkortájt mindenütt észlelhető, s melynek központja Flórencz városa volt, az egyházi tartományok kormányzásába bevitt franczia elem működése alatt fejlett ki. S ha mindjárt túlzott is az az állítás, hogy a pápaság avignoni tartózkodása alatt a franczia királyi politika uszályhordozójává sülyedt le, azt a vezérszerepet, melyet előbb játszott, lassankint kezdte elveszteni, mert univerzális, egyetemleges jellege helyébe partikuláris jelleget vesz fel.

A veszély közel volt, hogy a pápaság, ha még tovább is Avignonban marad, teljesen a franczia politika eszközévé válik. E veszély most elvonult az egyház felől, de teljesen nem szünt meg, mindaddig, míg nem nyujtatott biztosíték arra, hogy az apostolok utódja nem fog újból visszatérni Avignonba. Az akkori felfogás e biztosítékot abban lelte, ha egy római, illetve olasz származású egyén választatik meg a pápai trónra. A közfelfogásnak, jelesül a római nép ezen felfogásának kifolyása volt VI. Orbán választása, melynek tagadhatatlanul voltak oly momentumai, melyek alkalmasak voltak a választás érvényességének megdöntésére.

Az egyházszakadás a szeptember 20-iki fondii választással, mely VII. Kelement emelte a pápai trónra, befejezett ténynyé vált. E szakadást az eseményeknek, az okoknak egy egész lánczolata idézte elő. A franczia befolyás küzdelme saját létéért az

olasz befolyás, az olasz érdek ellen, tehát a nemzetiségek küzdelme egymással, a konklávéban történt események, melyek a későbbi felfogás szerint a választókat szabad cselekvésükben befolyásolták, hozzájárultak a szakadás kitöréséhez, de nem voltak annak kizárólagos okai. A főok abban az ellentétben keresendő, melybe a bibornoki testület «alkotmányos érdekei VI. Orbán szigorúan abszolutisztikus kormányformájával kezdettől fogva jutottak».[1] A bibornoki testület érdekeit, általuk hosszú időn át, nagy fáradsággal kivívott eredményeket fenyegette VI. Orbánnak az abszolutizmus felé hajló kormányzata.

8. VI. ORBÁN ÓLOMPECSÉTJE.

A mióta a bibornoki testület a pápa választásának jogát kizárólag a maga részére biztosította, arra törekedett, hogy befolyását, jelentőségét minden irányban növelje, s a mily mértékben fejlődött visszafelé a pápai hatalom, ép oly mértékben fejlődött és gyarapodott a bibornoki testület befolyása és hatalma. Kimutathatólag hármas czél lebegett a bibornoki testület előtt e tekintetben. Saját testületének megerősítése, függetlenités a pápától és a kormányügyekben való részvétel. Az elsőt azzal vélték elérhetni, hogy a bibornoki testület kiegészítése, a bibornokok kinevezése tekintetében a pápának jogait bizonyos korlátok közé szorították, a másodikat a bibornoki jövedelmek rendezése és szabályozása által kisérlették meg, s e két tényező együttes

1 Souchon, Die Papstwahlen in der Zeit des grossen Schismas 1. k. 5. l.

hatása volt hivatva a harmadik czél megvalósításának előmozdítására. Természetes, hogy a pápák e törekvésekkel szemben többékevésbbé merev álláspontot foglaltak el, s az 1352-iki választási kapitulláczióban foglalt ily szellemű feltételek és követelések teljesítését VI. Incze pápa mindjárt választása után kereken megtagadta. S VI. Orbán pápának magatartása e törekvésekkel szemben, rendelete a bibornoki jövedelmek egy részének hovafordítása tárgyában, reformtörekvései, a bibornoki testület kiegészítésére vonatkozó tervei, végül a bibornokok tervszerű mellőzése a kormányzati ügyekben világosan mutatták, hogy a bibornoki testület törekvései ő benne pártfogóra nem találnak. Hogy e két ellentétes törekvés a két tényező között feszültséget hozott létre, az természetes, és az érdekek surlódásából támadt feszültség a helyett, hogy kiegyenlítődött volna, mindinkább növekedett, míg végre teljes szakításra vezetett.

Abba a küzdelembe, mely a fondii választás után a két pápa között megindult, az európai államok is politikai álláspontjuk szerint beleszóltak, egyik vagy másik pápa mellett foglalva állást. Magyarország a szakadás kitörésekor VI. Orbán pápa, mellett foglalt állást, és ez állásfoglalásnak hivatalos kijelentése abban az 1379-ben Zólyomban kelt oklevélben foglaltatik, melyben Venczel római és Lajos magyar király VI. Orbánt ismertek el a római anyaszentegyház igazi, törvényesen megválasztott és törvényszerűen megkoronázott apostoli főpapjának. Ez álláspont mellett Magyarország mindvégig megmaradt, és leszámítva egykét esetet, hazánkban az avignoni obedienczia párthívekkel nem bírt, egyházi ügyeiben a római pápa befolyása érvényesült.

Pedig az európai fejedelmek egyikének, V. Károly franczia királynak fejében ekkor megfordult volt a gondolat, hogy IV. Károly császárt és Lajos magyar királyt VII. Kelemen pártjára vonja. IV. Károly császár nővére a franczia király anyja volt, e rokonsági kapocsnál fogva remélte a franczia király, nagybátyját megnyerni. Ebbeli reményét még arra is alapitá, hogy Károly császár utolsó párisi látogatása (1378. elején) a jó

viszonyt a két uralkodó között megerősiteni látszott.[1] A mi a magyar királyt illeti, a francia király abból a föltevésből indult ki, hogy Lajos, mint a franczia királyi ház rokona, Anjou Károlynak, Szent-Lajos testvérének egyenes leszármazója, hallgatni fog reá, mint a ház fejére, annál is inkább, mert hisz a magyar és a franczia udvar között sűrűbb érintkezés állott fenn, sőt házassági tervről is volt szó Lajos leánya Katalin és Valois Lajos között. Azonkivül VII. Kelemen rokonságban állott a franczia királyi házzal, s ennek a révén, ha mindjárt e rokonság nagyon távoli is volt a császárral és a magyar királylyal is. Mindezt összevetve Károly király abban a reményben ringathatta magát, hogy sikerülni fog e két uralkodót az avignoni pápa pártjára vonni. Az 1378-ik év nyarán e két uralkodó részéről tényleg járt egy követség a franczia királyi udvarnál az egyházi kérdés ügyében. És Kelemen pápa pártja később sem adta fel a reményt, hogy a császárt és a magyar királyt magának megnyerhetik.[2] Ez időben a Kelemenpárti bibornokok, mint ezt egy reánk maradt emlékiratuk bizonyitja, meg voltak győződve arról, hogy uruk az európai fejedelmek között a magyar királyt is meg fogja ügyének nyerhetni.[3] Hiszen még arról is történik egyes forrásokban említés, hogy Lajos királyunk levélben kötelezte magát, hogy ő is arra a pártra fog állani, melyhez a franczia király tartozik.[4]

1 Valójában Károly császár e látogatása a két uralkodó politikájának összeegyeztetését nem eredményezte. V. ö. Gottlob: Karls IV. private und politische Beziehungen zu Frankreich Innsbruck, 1883.

2 L. A nyugoti nagy egyházszakadás VI. Orbán haláláig cz. munkámat. 118. l.

3 L. Valois értekezését a Römische Quartalschrift 1893-iki évfolyamában 108. l. Sőt még 1380. ápril. 19-ike körül is indult Kelemen pápa részéről egy követ Magyarországba. Valois, La France etc. I. köt. 273. l.

4 U. ott. Még később, Lajos halála után, midőn felmerült a terv Mária magyar királynőt Lajos herczeggel, VI. Károly testvérével összeházasitani, VII. Kelemen ujra reményt táplált Magyarországot a maga pártjára hódithatni. Az e házassági ügyben Magyarországba küldött követek előbb Avignonba mentek, hol 1385 augusztus havában tartózkodtak. VII. Kelemen különben 1386 ápril. 8-ika körül egy követet küld Budára, valamint 1387. október 7-ike körül ismét egyet, az utóbbi Thomas de Bordelles pápai ajtónálló volt, ki Szlavoniába és Magyarország némely részeibe küldetett. U. ott. II. 310. Megjegyzendő, hogy 1381. márczius havában egy német-magyar követség járt Párisban az egyházszakadás ügyében.

E számítás azonban nem vált be. A körülmények máskép alakultak, és Lajos király VI. Orbán pártjára állott, ki Magyarország csatlakozását nem hagyta figyelmen kívül, és mintegy elismerése gyanánt az ország egyháznagyjai közül többet az

9. GÚNYKÉP VI. ORBÁNRÓL.

egyházi rangfokozat legmagasabbjával, a bibornoki kalappal tüntette ki.

A bibornoki testület tagjainak szaporítása VI. Orbánnak mindjárt választásától kezdve szándékában volt. Még 1378 szep-

tember 18-ikán a fondii választást megelőzőleg tartotta meg az első bibornoki kinevezéseket. Valószinüleg 29 bibornokot nevezett ki ekkor, biztosan csak 28-ról van tudomásunk. Az ekkor kinevezettek sorában Magyarország is képviselve volt. Az esztergomi érsek, Demeter nyerte el ekkor a bibornoki kalapot, s titulus gyanánt a négy koronás szent vértanuról (Sancti Quatuor Coronati) templom jelöltetett ki részére.[1]

Az egyházszakadás történetének egyik főforrása Nieheimi Detre szerint az 1378-iki bibornoki creatio alkalmából Alsáni

10. AVIGNON.

Bálint pécsi püspök nyerte volna el a magyar főpapok közül a bibornoki kalapot. Ez azonban tévedésen alapul, mert a pécsi püspöknek valójában még néhány évig várnia kellett, a míg a kardinálisi méltóságot elnyerte.

A küzdelem a két pápa között olasz földön, az olasz királyság területén folyt le. Johanna nápolyi királynő, Orbán által mélyen megsértve, VII. Kelemen pártjára állott. A két pápa seregei 1379 szeptember 29-ikén Marinónál, Róma mellett ütköztek meg egymással. A győzelem Orbán pápáé volt, ki ez által az Angyalvár és a Vatikán birtokába

[1] Souchon, i. m. 1. k. 23. l. Eubel i. h. 23. l.

jutott. Kelemen attól tartva, hogy Orbán csapatai győzelmüket kihasználva, délfelé vonulnak, előbb Sperlongába, majd Nápolyba menekült, s midőn ott ellene lázadás ütött ki, hajóra szállott és Marseillen át 1379 június 20-ikán vonúlt be Avignonba.

Orbán pápa egyedül maradt az olasz harcztéren. 1380 április 21-ikén Johannát trónvesztettnek nyilvánította s az itélet végrehajtását Durazzói Károlyra, Nagy-Lajos magyar király unokaöcscsére bízta, neki adományozva a nápolyi királyságot. Lajos a pápával szemben elfoglalt állásához képest a pápa ügyét fegyverrel is kész volt támogatni s Durazzói Károlynak kellő sereget bocsátott rendelkezésére olaszországi útjára. Károly seregével 1380 novemberében érkezett Rómába, hol közel egy évig időzött. 1381 június 1-én fogadta a pápa kezéből a szicziliai királyságot mint hűbért, következő nap a királyi koronát. Ennek fejében Orbán unokaöcscsének, Prignano Ferencznek bizonyos területeket engedett át a nápolyi királyságban s még jelentékenyebb adományokat helyezett neki ügye sikerének esetére kilátásba.

Durazzói Károly ellenében Johanna nápolyi királynő is fegyverkezni kezdett. Francziaországban keresett és talált támaszt. Miután magának fiutóda nem volt, Lajos anjoui herczeget fogadta örökbe, kit viszont VII. Kelemen pápa erősített meg a nápolyi királyság birtokában s koronázott királylyá. Lajos hosszas készülődés után 1382-ben indult el olaszországi útjára. Durazzói Károly ezalatt nem vesztegelt tétlen. Rövid időre koronázása után a nápolyi királyság területére vonult, Johanna férjét, Ottó braunschweigi herczeget 1381 június 28-ikán San Germanonál megverte s Nápolyt ostrom alá vette. A felmentésre siető Ottót elfogta, mire augusztus 25-ikén Johanna feladta a várat. Károly őt Muro várába vitette, hol 1382 május 22-ikén megfojtatott.

A VII. Kelemen érdekében Anjou Lajos vezetése alatt megindított franczia vállalat nagyobb eredménnyel nem járt. Jóllehet a franczia hadsereg számra nézve nagyobb volt Károly

seregénél, az utóbbi hadászati tudományán megtört annak minden mozdulata. Lajos egymásután vereséget szenvedett és leszoríttatva a nápolyi királyság déli tartományaiba, hosszabb ideig mozdulni is alig tudott. Seregét a kitört dögvész is tizedelte, azonkívül a sereg soraiban az elégületlenség jelei is mutatkoztak. 1384 szeptember 20-ikán Bariban bekövetkezett halála megadta

II. JOHANNA NÁPOLYI KIRÁLYNŐ.

a vállalatnak az utolsó döfést; a nápolyi királyság Kelemenre nézve teljesen elveszett.

Egyedül Orbán pápa nem volt megelégedve az események lefolyásával. Azt remélte, hogy Károly sokkal hamarább fog Lajossal végezni. Elégedetlenségét növelte még a Károlylyal való folytonos surlódás is. Károly mit sem akart arról tudni, hogy Prignano Ferenczet, mint a pápa követelte, a nápolyi

királyságban egész nagy országrészek felett tegye úrrá. Orbán pápa ezért 1383 nyarán azzal az elhatározással lepte meg környezetét, hogy személyesen leutazik Nápolyba, s ebbeli tervét környezetének minden ellenkezése daczára végrehajtotta. Aversában találkozott Durazzói Károlylyal, ki a pápát tiszteletteljesen fogadta ugyan, de ennek daczára mint fogolylyal bánt vele és Nápolyban őrizet alá vette. A bibornokok közbenjárására Orbán kiszabadúlt fogságából, mire elhagyva Nápolyt, Noceràba ment. Beavatkozásai a királyság belügyeibe alkalmat adtak Károly királynak arra, hogy a pápa ellen fegyverrel kezében föllépjen, s őt Noceràban ostrom alá vette. Orbán, kit környezete majdnem egészen elhagyott, kénytelen volt a királynak engedményeket tenni. A feszült viszony azonban közte és Károly között továbbra is megmaradt, s Anjou Lajos halála, az 1385-iki összeesküvés a pápa ellen, melybe a király is bele volt keverve, csak növelték e feszültséget. Az összeesküvés ugyan meghiusult, az abban kompromitált kardinálisokat Orbán elfogatta, de most újból Károly királylyal tört ki a harcz. A pápa Károlyt az összeesküvésben való részessége miatt maga elé idézte, mire Károly haddal vonult újból a pápa ellen és Nocerát másodszor is megtámadta. A pápát szorúlt helyzetéből Anjou Lajos seregének romjai, melyeket magának megnyerni sikerült, mentették ki. Orbán Genuába ment, magával vive a fogoly bibornokokat, kiknek ettől kezdve, Aston Ádám kivételével, nyomuk vész.[1]

Nocerai tartózkodása alatt 1384 deczember havában tartotta Orbán pápa a második bibornoki creatiót. Ez alkalommal emeltetett Alsáni Bálint a bibornoki méltóságra. Valószinűleg deczember 17-ikén kapta meg a bibornoki kalapot, a presbiter bibornokok sorában, mint távollévő. A következő év január havában nyeri el a czímül szolgáló templomot és pedig a Szent-Szabina-egyház jelöltetett ki részére, melynek előbbi bibornoka Amelia

[1] L. ez eseményekről bővebben e sorok irójának munkáját: A nyugati nagy egyházszakadás VI. Orbán haláláig. Budapest, 1896.

A RÓMAI SZENT-SZABINA-TEMPLOM.

János 1385 január vége felé Orbán pápa által méltóságától megfosztatott s 1386 deczember havában Genuában kivégeztetett.[1]

Az ekkorbeli szokás szerint Alsáni Bálint pécsi püspöksége bibornoki kinevezésével megszűnt, s neki tulajdonképen hazát kellett volna cserélnie. Azonban ez nem történt meg. VI. Orbán pápa Alsáni Bálintot ép úgy meghagyta Magyarországon, mint Demeter esztergomi bibornokot. Alsáni Bálintot fölmentette a

12. A RÓMAI SZENT-SZABINA-TEMPLOM BELSEJE.

kúriánál való tartózkodás kötelezettsége alól és megengedte, hogy a pécsi püspökséget, mint annak kormányzója magának megtarthassa, mely minőségében haláláig meg is maradt.

Habár ilyformán Alsáni Bálint a pápa kegye folytán püspökségét tovább kormányozhatta, s a Rómába való költözés kötelezettsége alól fölmentetett, megmaradt az a másik kötelezettsége,

[1] L. Eubel és Souchon id. munkáját. V. ö. Karácsonyi, Magyarország és a nyugati nagy egyházszakadás 18. l.

hogy mint újonan kinevezett bibornok, magát a pápánál bemutassa és annak kezeiből a bibornoki kalapot átvegye. E kötelezettségének Alsáni Bálint azonban most még nem tett eleget. Nem tudjuk, hogy mi okból, de a pápai udvarban nem jelent meg. VI. Orbán pápa halála után utódai, IX. Bonifácz, VII. Incze is hiába várták a pécsi püspököt, hogy az apostolok utódjánál személyesen bemutatkozzék. Csakis XII. Gergely pápa alatt jelent meg Bálint bibornok a pápai udvarban, akkor sem tisztán azért, hogy a bibornoki kalapot átvegye, hanem, mint látni fogjuk, Zsigmond királynak képében.

III.

Magyarország a nyugati nagy egyházszakadás kitörtekor a római pápa pártjára állott, s e pártfoglalásához mindvégig hű maradt. Hazánknak a szentszékhez való viszonyáról e korból bő adatok nem állanak rendelkezésünkre, nem főleg a XIV. századból, és csakis Zsigmond idejében csörgedezik bővebben a forrás, melyből Magyarország e viszonyára nézve meríthetünk. A magyar egyházi beléletre vonatkozó adatok közül is igen kevés vonatkozik a pécsi püspökségnek Bálint bibornok korabeli történetére.

Még XI. Gergely pápa idejéből birunk egyes okleveleket, melyek a pécsi püspök, illetve a püspökség részére adattak ki általa. Alig két évvel püspöki kinevezése után, Bálint püspök panaszszal járúlt püspöksége jogai védelmében XI. Gergely pápa elé. Az ügy előzményeire vonatkozó iratokat nem birjuk, reánk csak az az oklevél maradt, melylyel Gergely pápa 1376 január 16-ikán a panasz ügyében a vizsgálatot elrendeli.

A püspök panaszának az volt a tárgya, hogy a püspökség jövedelmét képező különféle javadalmak, úgymint várak, városok és egyéb ingatlanok és ingóságok, adók, jövedelmek stb., az idők folyamán egyházi és világi személyek, érsekek, püspökök, főurak s mások által jogtalanul elidegeníttettek, illetve az azo-

kat elidegeniteni szándékozók a törvényes hatalomtól támogatásban részesülnek, a mi neki, püspöki jövedelmének csonkitásával, érzékeny kárt okoz. Jogorvoslat végett a szentszékhez fordulván, a pápa nem késett a püspök jogainak megvédésére közbelépni. A mondott napon kelt Gergely pápa rendelete[1] az esztergomi érsekhez, a veszprémi püspökhöz és a czikádori apáthoz. E rendeletben röviden ismertetve az ügy mibenlétét, utasitja a nevezetteket, hogy a püspök jogainak megvédésére mindent kövessenek el, s főleg ügyeljenek arra, hogy senki által annak jogai ne csorbittassanak, s anyagi érdekei kárt ne szenvedjenek.[2] Meghagyja nekik egyúttal azt is, hogy szükség esetén egyes felmerülő esetekben vizsgálatot indithatnak meg,. s akár együttesen, akár külön járhassanak el, sőt felhatalmazást ad arra is, hogy egyikük a másik által meginditott eljárást szükség esetén be is fejezhesse. Hogy mi történt e pápai rendelet kibocsátása után, arról, sajnos, nincs tudomásunk. Forrásaink hallgatnak arról, vajjon történtek-e intézkedések a püspökség jogainak megvédésére. Abból azonban, hogy a következő időben nem maradt semmi nyom reánk Bálint püspök újabb ez irányú panaszai felől, méltán következtethetjük, hogy az ügy

13. XI. GERGELY ÓLOMPECSÉTJE.

[1] Békefi, A cikádori apátság 76-ik lapján hibásan XI. Benedeket mond, XI. Gergely helyett.

[2] Az oklevél Kollernél, III. k. 182 184. Fejér, IX/5. 596 598. ll.

oly megoldást nyert, mely a püspökség jogait és érdekeit egyaránt kielégítette és megoltalmazta.

Kitűnik ez ügyből, hogy Alsáni Bálint éber és körültekintő figyelemmel őrködött püspökségének jogai fölött. Azonban nemcsak a püspökség világi javaira terjeszté ki figyelmét. Kiterjedt az a lelki ügyekre épúgy, mint a világiakra.

Egyházjogi felfogás szerint egyházi méltóságok és javadalmak elnyerésére az úgynevezett «defectus nativitatis» akadályt képez, és az ebben szenvedő csak akkor nyerheti el az állást vagy javadalmat, ha az alól az illetékes egyházi tényezők fölmentést adnak. Úgy látszik, hogy a pécsi egyházmegyében ily eset nem tartozott a ritkaságok közé, s Alsáni Bálint maga folyamodott a pápához, hogy neki ily esetekben a fölmentésre jogot adjon. Gergely pápa hajlott is erre a kérésre és ugyancsak 1376 január 16-ikán Bálint püspöknek a kért fölhatalmazást megadta.[1]

A lelkiek terén nemcsak ebben az ügyben fordult Alsáni Bálint a szentszékhez. Az egyházmegyéjében fekvő, s örökös tulajdonát képező Alsánban Szent-Ferencz hitvalló tiszteletére nagy költséggel templomot kezdett építeni, s hogy annak látogatottságot biztosítson s a templom építésének befejezésére a hívek áldozatkészségét igénybe vehesse, a pápához fordult búcsú engedélyezése végett. És Gergely pápa a püspök ebbeli kérését szívesen teljesítette, s 1376 január 16-ikán kelt bullájában a nevezett templom részére 10 évi időtartamra 100 napi búcsút engedélyez.[2] Bizonyos, hogy ez Bálint püspöknek, az alapítónak kérelmére történt, s valószínű, hogy Gergely pápának ugyanez nap s a tatárok által elpusztított a pécsi egyházmegyében fekvő s kökényi templom részére ugyancsak 100 napi

[1] Koller, id. h. 173/174. ll.

[2] U. ott, 175/176. ll. XI. Gergely pápa regestáiban már 1375-ben van nyoma ennek. A vatikáni levéltárban a Garampi-féle czédulak szerint 1375-re ily följegyzés található: Indulgentia ad fabr. ecclesiae, quam Valent. ep. Quinqueeccl. aedificari facit in loco de Alsan. A Garampi-féle czédulák szerint Greg. XI. bull. div. VI. t. 3. p. 543t. u. o. 550 iam constructae. Dr. Lukchich József úr szives közlése.

bucsut engedelyező bullája szintén Bálint püspök közbenjárására adatott ki.[1] Tőle magától a későbbi évekből két oklevelet említünk, melyek bucsú adásáról szólanak. Az egyikkel 1386 október 4-ikén a pálosrend strezai, Mindszentekről czimzett templomának egy évi és 80 napi bucsut engedelyez és pedig a templom épitőjének Bessenyői Jánosnak kérelmére. Ebbeli rendelkezését ugyanaz év november 4-ikén Miklós nándorfejérvári és november 28-ikán János győri püspökök is megerősitik.[2] Ezt megelőzőleg 1386 junius 5-ikén a boldogságos Szüz tiszteletére épitett veszprémvölgyi monostornak ad 140 napi bucsut.[3]

Személyes pártfogásban is fölemelte szavát Bálint püspök. Gergely pápa korából egy ily adatunk van, a pápának 1376 januar 19-iki levele, melylyel Miklós fiának Imre reguni főesperesnek Bálint püspök közbenjárására bármely megüresedett vagy megüresedendő javadalom elnyerésére, akár személyesen, akar megbizott által, jogot rezervál.[4] Hogy ez a püspök ajánlatára történt, azt maga a pápai oklevél mondja, megjegyezvén, hogy Imre főesperes a püspöknek «szeretett» tanácsosa.

Ugyanakkor, a midőn Alsáni Bálint a pécsi püspökség jogainak megvédésére emelte föl szavát, a pécsi káptalanban is föltámadt a vágy kiváltságainak megerősitése után. A káptalan is a pápához fordult a megerősités végett. Nem lehetetlen, hogy Bálint püspök maga is közbenjárt káptalana érdekében a pápánál; erre látszik mutatni az a körülmény, hogy a pápai megerősitő oklevél ugyanaz nap kelt, a mikor a többi fent elősorolt s Bálint püspököt illető pápai iratok. E megerősitő levélben Gergely pápa a pécsi káptalannak összes egyházi és világi kiváltságait és szabadalmait, a neki adományozott búcsúkat stb. bárkitől, akár a pápáktól, akár világiaktól nyerte azokat, ünnepélyesen megerősiti.[5]

1 U. ott, 177/178. ll.

2 Orsz. ltár, DL. 34650.

3 U. o. DL. 7210. 1375-ben XI. Gergely pápa a pécsi és a veszprémi püspököknek meghagyja «ut iuramentum fidelitatis recipiant a Zagrabense, olim Transilvanense episcopo.» Dr. Lukcsics József úr szives közlése a vatikáni levéltárból a Garampi-féle jegyzetekből.

4 U. ott, 185/186. ll.

5 U. ott, 174. l.

Püspökségenek első éveiből ezek a reánk maradt adatok, melyek Bálint püspök viszonyát a szentszékhez és egyházi téren kifejtett szereplését megvilágítják. Az egyházszakadás bekövetkezte után, 1382-ből való az első nagyobb jelentőségű dolgot tárgyaló oklevél, mely egy az esztergomi érsek és a pécsi püspök közt fölmerűlt peres ügyet intéz el. VI. Orbán pápának 1382 június 8-ikán kelt bullája őrizte meg részünkre e peres ügy ismeretét, a nélkül azonban, hogy az ügy további lefolyásáról tudósítást adna. Az eset maga a következő volt.

14. DEMETER ESZTERGOMI ÉRSEK PECSÉTJE.

Demeter esztergomi érsek 1382-re zsinatot hívott össze. Ezen a zsinaton az esztergomi érsekséghez tartozó papságnak, tehát a pécsi egyházmegyeinek is meg kellett volna jelennie, mert mint Demeter érsek panaszában előadta, úgy az alapítás alkalmából kimondatott, mint pedig a régi szokás alapján változatlanúl fennállott, hogy az ország egyházai és papsága az esztergomi érseknek alá vannak rendelve, azonkívül az esztergomi egyházmegyebeli papokkal együtt adózásra, hozzájárulásra is voltak kötelezve. Ez a kötelezettség a pécsi egyházmegyére is fennáll, mondja Demeter bíborornok panaszában. Ámde Bálint püspök ezzel ellenkező állást foglalt

el és egyházmegyéje papságának határozottan megtiltá, hogy a Demeter által hirdetett zsinaton résztvegyen. Hivatkozott e tilalom kiadásakor a kiváltságokra, melyeket állítólag a szentszék adott volna a pécsi püspöknek, az oklevél előmutatását azonban megtagadta. Demeter bibornok érsek jogorvoslatot keresett a kúriánál, mely a bácsi prépostot 1382 június 8-ikán oda utasította, hogy ez ügyben indítsa meg a vizsgálatot, s a Demeter bibornok panaszában előadottakra nézve a tanukihallgatást eszközölje s a mennyiben a panasz jogosult, gondoskodjék arról, hogy a régi szokás továbbra is fenntartassék. Egyúttal felhatalmazást ad neki arra is, hogy azokat, kik bármely okból tanuvallomást tenni nem akarnak, ennek letevésére egyházi cenzurákkal is kényszeríthesse. Hogy miként végződött ez az ügy, arra nézve további adataink nincsenek.[1]

IX. Bonifácz pápa idejétől kezdve Alsáni Bálint nevével mind sűrűbben találkozunk a pápai oklevelekben. Nagyrészt csekélyebb jelentőségű alkalmakkor tétetik említés róla, így javadalmak adományozásánál, melyeknél közbenjáróul szerepel. Ezek mellett azonban komolyabb, nagyobb jelentőségű ügyekben is rátalálunk Bálint bibornok szereplésének nyomaira.

VI. Orbán pápa idejében a szentszék Petrus de Pisis törvénytudort, a kuria ügyvédjét küldte Magyarországba, a pécsi egyházmegyébe, bizonyos ügyeknek elintézése végett. Az ily fajta küldéseknél a tartózkodásának költségeit, szokás szerint az illető terület, egyházmegye papsága viselte, akár birt mentességgel, akár nem, bizonyos arány szerint kivetve. Így történt most is. Bálint bibornok a költségeket egyházmegyéje papsága közt felosztotta és meghagyta a fenhatósága alá tartozó szekszárdi kolostor apátjának, hogy a reá eső hányadot bizonyos záros határidő alatt, fizesse meg. E meghagyást a püspök megbízásából Miklós pécsi olvasó kanonok, mint ez alkalomra külön felhatalmazott, adta ki. Miklós szekszárdi apát a meghagyásnak eleget nem tett, a

[1] Koller, id. h. 189/190. ll. Fejér, id. h. IX/5. k. 596/598. ll.

fizetést megtagadta. Ennek az volt az első következménye, hogy Bálint püspök és papsága kénytelen volt a szekszárdi apátra eső részt is megfizetni. Miklós olvasó kanonok, a szekszárdi apáttal szemközt kénytelen volt erősebb eszközökköz nyúlni, miután itt világos engedetlenség forgott fenn az egyházfővel szemben. Ezért Miklós apátot és az ügyben részes többi személyt is egyházi átok alá vetette. Csakhogy ennek nem volt semmi eredménye. Miklós apát és társai az ellenük kimondott egyházi átkot föl sem vették, makacs ellenállásukban továbbra is megmaradtak, s nem igen igyekeztek az egyházzal ismét kibékülni. Bálint püspök erre a pápához fordult, s előadva, miszerint ő még mindig nem kapta meg azt az összeget, a mit érette kifizetett, kérte a szentszéket, hogy neki elégtételt szolgáltasson, jogorvoslásról gondoskodjék. Az 1391 január 9-ikén kiadott pápai oklevél ismerteti ez ügyet, a melyben a pápa János győri püspököt delegálta, meghagyva neki, hogy az ügyet vizsgálja meg, s felhatalmazva őt, hogy a Miklós kanonok által hozott ítéletet, a mennyiben jónak látja, még súlyosbíthatja is, a rendelkezéseinek ellenszegülőket pedig egyházi büntetéssel sújthatja, mely ellen fölebbezésnek helye nincs. Felhatalmazást ad továbbá a győri püspöknek arra is, hogy szükség esetén a világi karhatalmat igénybe vehesse.[1] Hogy miképen végződött ez ügy, azt nem tudjuk; Miklós szekszárdi apátot 1396-ig találjuk az apátok sorában.[2]

Bálint püspök különben is mindig éber figyelemmel és körültekintéssel igyekezett jogait megvédeni. 1403 körül a pálosok gyulai kolostorával keveredett pörbe, melyben hasonlókép nem tudván igazához jutni, ismét a szentszékhez fordult jogorvoslatért.

Az összetűzés tárgya elbirtokolási kérdés volt. A gyulai apát ugyanis Dörgicse — melyet a kolostorbeliek Szentagának neveznek — helység közelében, melynek birtoka a püspök és a kolostor között vitás volt, egy utat, melyet a város lakosai, többek között a plébániába menet is használtak, már régebb

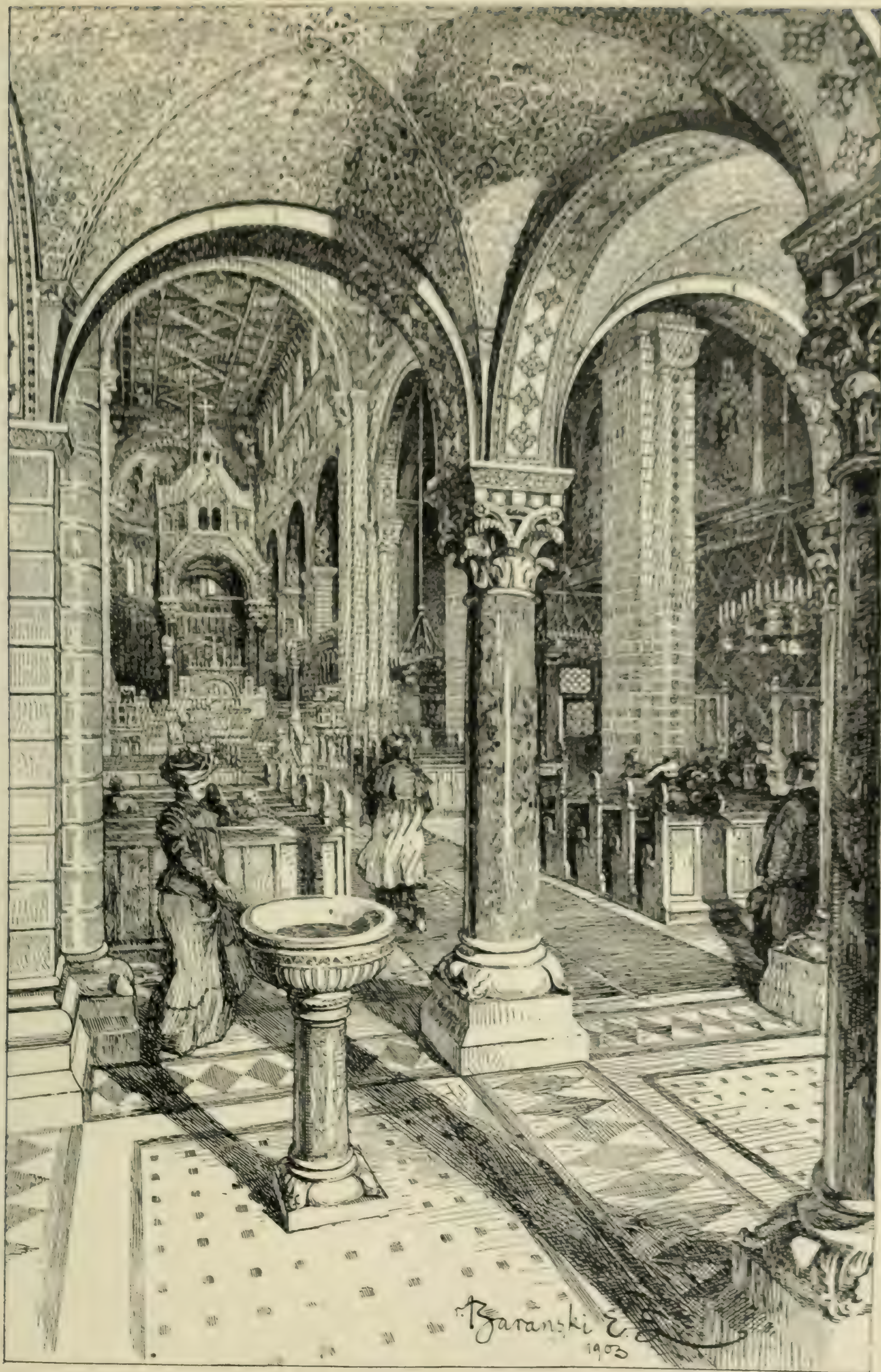
[1] Monumenta Vaticana. IX. Bonifácz pápa bullái, I. k. 128/129. ll.
[2] Fraknói, A szekszárdi apátság története, 56. l.

15. IX. BONIFÁCZNAK A GYULAI PERBEN KIADOTT BULLÁJA.

időtől fogva elfoglalt, azt a közlekedés elől két széles és mély árokkal elzárta, azonkívül czölöpökkel és más építményekkel akadályozta az azon való közlekedést. Ezzel be nem érve, ugyancsak nevezett helység közelében még egy másik útat is, melyen a nevezett község lakosai gabonájukat, fájukat szállítani szokták, szóval a mely szintén egyik főközlekedési útul szolgált, szintén hasonló módon elzáratott, azonkívül a község határában fekvő, a püspökség tulajdonát képező kaszálót tényleg elfoglalta. Az apát vikáriusa, Ferencz, a kolostor perjele, István, és a kolostor tagjai nyilt hatalmaskodást is követtek el, a mennyiben 1400 július havában az említett birtokon lakó Máté nevű zsellért minden igaz ok nélkül megtámadva, botjaikkal véresre verték. Ezt követte egy másik hatalmaskodási eset, a mikor ugyanis szintén a püspökségnek nevezett helységbeli jobbágyai közül többeknek disznait és borjait kutyáik által széttépették, s ily módon 60 arany forintnyi kárt okoztak nekik s közvetve a bíbornoknak.[1]

E panaszra a kúria meg is tette a maga részéről a szükséges intézkedéseket és Nicolaus Vordis pápai káplánnak és auditornak meghagyta, hogy az ügyet vizsgálja meg, s annak eredményéhez képest «in curia», azaz Rómában hozzon ítéletet. Később azonban a szentszék ebbeli rendelkezését megváltoztatta és 1403 június 5-ikén kelt oklevelében másképp intézkedik. A vádlottak, az apát vikáriusa, a perjel és a szerzetesek ugyanis felszólaltak e határozat ellen, mondván, hogy ők szegénységüknél fogva nem képesek a kúriánál ez ügyet elintézni, ott nem jelenhetnek meg, s ezért folyamodtak az iránt, hogy a pör hazai földön döntessék el. A pápa méltányolta e kérést, és tekintettel arra is, hogy e pör hazai földön inkább folytatható Acciaioli Angelo bibornok pápai legátusnak meghagyja, hogy ebben az ügyben, idézze meg az érdekelt feleket, s a vizsgálat eredményéhez képest tegyen köztük igazságot.[2]

1 Monumenta Vaticana Series I. Tom. IV. Bullae Bonifacii, II. k. 569. l.
2 U. ott.

A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ BELSEJE.

Rajzolta Baransky Emil László.

A viszályba a pécsváradi kolostor apátja, Imre, a magyarországi bencézesek feje is beleszólt és fáradozásainak sikerült az ügyet, talán még a legatus fellépése előtt, békés úton egyezség által elintézni. Hogy miképen történt az egyezség, nem tudjuk. Bálint bibornoknak erre vonatkozó, 1404 január 5-ikén Pécsváradon kelt oklevele csak annyit mond, hogy a nevezett apát közbenjárására a gyulai kolostor ellen Dörgicse ügyében folytatott pört békés egyezmény útján megszünteti, e pörben kibocsátott összes okleveleit érvényteleneknek nyilvánitja és visszaveszi, a kolostort pedig az összes következmények alól fölmenti.[1] A gyulai kolostor, úgy látszik, nem érte be ezzel az oklevéllel, hanem azt nagyobb biztonság okáért a kuriánál is bemutatta, kérve a pápát, hogy az egyezséget a maga részéről is erősítse meg. Bonifácz pápa ennek a kérésnek eleget is tett; 1404 február 27-ikén Rómában kelt bullájában megerősitette a kolostor kértére a kötött egyezséget, átirva egyúttal az egyezményt tartalmazó oklevelet is.[2]

IV.

De Alsáni Bálintot nemcsak mint panaszost és vádlottat látjuk az oklevelekben szerepelni, hanem mint a szentszék által kiküldött biróval is találkozunk vele egy ügyben, mely főleg a benne szereplők egyéniségénél fogva érdemel figyelmet.

Zudar János, székesfejérvári prépost, ugyanis — a mint ezt Bonifácz pápának 1391 január 9-ikén kelt levelében olvassuk — előadta a pápánál, hogy őt, midőn egy ízben Székesfejérvárról néhai Erzsébet királyné udvarába ment volna, hogy a királynénál némely ügyeit elintézze, útközben megtámadták és kirabolták. Támadói Garai Miklós nádor vezetése alatt Neunai Treutel János fia Miklós, Kónya fia Frank és Kis Demeter voltak több más társukkal együtt. A kár, a mit szenvedett, elég tetemes

[1] U. ott, 595. l.
[2] U. ott.

volt, mert nemcsak pénzét rabolták el, hanem elvettek tőle kilencz lovat, melyek értéke 500 aranyat tesz ki, továbbá a kocsit, a melyen ép utazott, arany és ezüst edényeket és egyéb drágaságokat és más ingó tárgyakat, melyeket ő állása díszének emelése czéljából vitt magával, s a melyek értéke az 1000 aranyat meghaladta. Ezzel azonban a támadók nem érték be, hanem a prépostot foglyúl ejtve magukkal hurczolták, s a míg így egy-

16. GARAI MIKLÓS PECSÉTJE.

részt erőszakot követtek el a prépost ellen, másrészt országos botránynak lőnek okozói. A prépost támadói ellen megtette a kellő lépéseket, s pört indított ellenük; egyúttal pedig a pápához fordult a rajta elkövetett sérelem megtorlása végett, kérve, hogy bízzon meg valakit, ki ez ügyben neki elégtételt szolgáltasson. Bonifácz fent idézett oklevelében Alsáni Bálintot bízta meg a vizsgálattal, meghagyva neki, hogy hallgassa ki a feleket és tanúkat, s ha a panaszban foglaltak, a prépost megtámadása,

az ellene alkalmazott erőszak és a rablás tényleg megtörtént, akkor vesse a vétkeseket egyházi átok alá. Kimondja egyúttal, hogy a vétkesek mindaddig egyházi átok alatt maradnak, míg kellő elégtételt nem adnak, mire nézve a szentszéknél tartoznak magukat Bálint bíbornok által kiállítandó bizonyítvány által igazolni. A többi, a prépost és ellenesei között egyéb, az oklevélben nem részletezett peres ügyek is forogtak fent; ezekre nézve a pápa a bíbornoknak szabad kezet adott, hogy saját belátása szerint intézkedjék, kimondva, hogy fölebbezésnek ez alkalommal nincsen helye.[1]

Nincs tudomásunk arról, hogy miképen folyt le az ügy, de maga e pápai bulla érdekes világot vet az akkori idők jogi viszonyaira, a mikor a nádor — közfelfogás szerint a király után a törvények első őre — maga vetemedik egy egyházi főméltóság ellen, ily erőszakos eljárásra. Az erkölcsök nyersességét ez az eset eléggé megvilágítja, de mutatja azt is, hogy Bálint bíbornok tekintélyes állást foglalt el a korabeli magyart országi főpapok között, kik közűl a pápa őt bízta meg az ügy elintézésével.

Egyházi állásából kifolyólag a bíbornok nem egyszer gyakorolt bírói tisztet egyházi személyek fölött. Bonifácz pápa bullái több ily működésének emlékét őrizték meg részünkre. Az első ilynemü esetről 1393-ból van tudomásunk. Tamás kanonok, a csázmai káptalan kincstárnoka,[2] bizonyos Wulsco fiát, Pétert, ki világi személy volt, megölte. Az egyházi törvények értelmében kanonokságától megfosztatott, s a pápa egy Miklós nevű papra rendelte azt átruházni. A zágrábi püspök illetve helyettese a szentszéktől nyert megbízás ellenére vonakodtak eleget tenni a pápa parancsának. Erre Alsáni bíbornok bízatott meg az ítélet végrehajtásával, de, úgy látszik, ő sem járhatott el ez ügyben, mert az 1393 október 27-iki bulla szerint a pápa az ügy elintézését

[1] U. ott, 1. k. 127. l.

[2] Az oklevélben Thomas Brinneni áll, az utóbbi név valószinűleg elrontott. U. ott, 228/229. ll.

Miklós választott potenzai püspökre bízta.[1] Egy másik ily ügy volt Prágai János (Johannes de Praga) ügye, kit Bálint bíbornok több rendbeli vétsége miatt megfosztott pécsi kanonokságától. Hogy mik voltak az indító okok erre, azt az oklevél nem mondja meg; az általa bírt kanonokság későbbi sorsáról annyit tudunk, hogy előbb Benedek Balázs fia, pécsi egyházmegyei pap bírta, majd a pápa azt 1396 július 26-ikán Györgynek, Pál fiának, a pécsi káptalan őrkanonokjának adományozta.[2]

IX. Bonifácz pápa uralkodásának mindjárt első évében Bálint bíbornok azzal a kéréssel fordúlt a pápához, hatalmazza fel őt arra, hogy a pécsi káptalanban, vagy a vele összefüggő társ-

17. IX. BONIFÁCZ ÓLOMPECSÉTJE.

egyházakban kanonokságokat adományozhasson. E kérelemnek a pápa 1389 november 12-ikén kelt bullájában eleget tett. Felhatalmazta a püspököt, hogy a pécsi káptalanban, illetve a hozzá csatolt egyházakban két kanonokságról szabadon rendelkezhetik, kimondva azt, hogy egy kanonoki javadalmat csak egy személy nyerhet el. Az adományozható kanonoki javadalmak minőségére nézve a pápa különbséget nem tett, s e tekintetben Bálint bíbornok úgy a pécsi káptalanban, mint többiekben mindjárt a püspök után közvetlenül következő, illetve a rangsorban legelső méltóság felett rendelkezhetett. Felhatalmazást nyert arra is, hogy az illető személyeket, vagy azok megbízottait az illető

[1] U. ott. V. ö. ez ügyre még az 1399 június 20-iki pápai bullát. U. ott, II. k. 137. l.

[2] U. ott, 327. l.

javadalomba beigtathassa, s kimondatott, hogy az illető személyiségére nézve akadályul nem tekinthető, ha mindjárt több más javadalommal is bír. Az erre vonatkozó rendelkezéseivel netalan ellenkező egyéb, akár püspöki, akár más oldalról eredő rendelkezéseket a bibornoknak jogában állott érvénytelenekné nyilvánitani s a pápa különösen lelkére köti, hogy az általa kinevezett s javadalmaikba beigtatott személyeket esetleges támadások és zaklatások ellen tőle telhetőleg megvédelmezze.[1]

A romai kuria és Magyarország között az érintkezés a szakadás idejében is elég sürü volt. A kuria hatalmi köre az egyházi ügyek terén ép a XIV. században vált a legnagyobb terjedelművé. Az egyházi élet összes szálai a pápák kezében futottak össze, kik az egyházi javak adományozását, betöltését is a maguk kezébe igyekeztek összpontosítani.

IX. Bonifácz pápa idejéből a szentszék ily jogainak gyakorlásával hazánk területén sürün találkozunk. A szokást, hogy a püspökök maguk fordulnak a pápához ajánló leveleikkel valamelyik papjuk érdekében, Alsáni Bálint is követte és IX. Bonifácz pápa uralkodásának első éveiben az ő neve fordul elő legtöbbször az ily természetü oklevelekben. Úgy látszik, hogy a hazai főpapok között az ő pártfogása volt a legbiztosabb a kúriánál. De ajánlásaiból látjuk azt is, hogy ő szívén viselte egyházmegyéje papságának érdekeit is, és e meleg érdeklődést nem vonta el a más egyházmegyékbe tartozó papoktól sem.

Alig hogy Bonifácz pápa a pápai trónt elfoglalta, Bálint püspök már közbenjárt nála egyik rokona, unokatestvére János fia László, pécsi kanonok érdekében. 1389 november 9-ikén a pápa a pécsi prépostot utasítja, hogy Lászlót esztergomi kanonokság birtokába segítse, illetve tudatja a prépostttal, hogy neki ilyet adományoz. Érdekes ez eset főleg azért, mert a pápai[1] oklevélből értesülünk azokról a kellékekről, melyekkel egy ily javadalomra igényt tartónak rendelkezni kell. A pápa szigorú

[1] U. ott, 13/15. ll.

vizsgálatot rendel el, vajjon nevezett László jól tud-e olvasni, jól fogalmazni és énekelni és máskülönben is alkalmas-e erre a méltóságra. Hozzáteszi, hogy az esetre, ha László kanonok énekelni nem tudna, esküdjön meg a prépost kezeibe, hogy egy év lefolyása alatt meg fogja azt tanulni.[1] Az ő közbenjárására kap a pécsi egyházmegyebeli papok közül Benedek fia Jakab pécsi egyházmegyei javadalmat 1389 november 12-én, melynek jövedelme, ha lelki pásztorsággal van összekötve, 25, ha a nélkül, 18 ezüst márkánál több nem lehetett.[2] Márk fia András a pécsi egyházban nyert javadalmat.[3]

De az érintkezés a szentszék és a pécsi egyházmegye papjai között nem szorítkozott pusztán javadalmak betöltésére. A magasabb egyházi méltóságokat Bonifácz pápa nem egyszer vette igénybe, látta el őket megbizásokkal, melyek részben saját egyházmegyejükre, részben más püspökségük területére vonatkoztak. E megbizatások azon rendszeres eljárásból folytak, melyet a XIV—XV. században a káptalani és egyéb javadalmak betöltésénél követtek. Egy ily javadalom elnyerése előtt az, kinek adományoztatott, vizsgálatnak volt kénytelen magát alávetni, vajjon megfelel-e a kánoni feltételeknek, csak ezután választhatott a javadalmakból, mely után a beiktatás következett. E teendők elvégzésére a szentszék egy, illetve több biztost küldött ki, kik vagy maguk vagy helyettesük által jártak el a reájok bízott ügyben. Ily biztosokul Bonifácz pápa a pécsi egyházmegyebelieket sürűn vette igenybe és pedig nemcsak a pécsi, hanem a többi egyházmegyékre vonatkozólag is. Mint ilyenek szerepelnek Bonifácz pápa bulláiban a pécsi prépost, a pécsi kanonokok közül az őrkanonok, az olvasó és éneklő kanonokok, továbbá a baranyai olvasókanonok, a baranyai főesperes, a pécsi egyház főesperese, a pécsi vikárius, Renden János pécsi kanonok, a pécsváradi, szenttrinitási, szekszárdi, ábrahámi, iváni, báthai és

[1] Mon. Vaticana. Bullae Bonif. I. 3—5. l.
[2] U. o. 12. l.
[3] U. o. 18.

18. A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ KÜLSEJE.

a gotkói apátok, a valkói főesperes, az iregi és a pozsegai prépost, kik a legkülönfélébb ügyekre kapnak a pápától megbizatást.[1]

Az ügyek, melyek Alsáni Bálint idejében a szentszéknél megfordultak s melyekben a pápa intézkedik, a legkülömbözőbbek, az egyházi élet minden változataiból, kezdve a kanonoki javadalmak adományozásától egész a gyóntató megválasztásáig. Változatos képét tárják ez oklevelek elénk az egyházmegye beléletének.

Az egyházi hierarchia egyik legmagasabb fokára, a püspöki méltóságra ebben az időben a pécsi egyházmegyéből is került egy férfiú. Pécsi Benedek, ágostonrendű szerzetest Bonifácz pápa 1395 november 29-ikén a sydoni püspökségre nevezi ki.[2] János fia, György, pécsi kanonok pedig 1408 február 20-ikán ardsisi püspökké neveztetett ki.[3]

A káptalani javadalmak és kanonokságok adományozásánál a pécsi egyházmegye számos esettel van képviselve. És pedig úgy olyan esetekkel, melyekben pécsi egyházmegyei pap saját egyházabeli javadalmakat nyer el, mint pedig olyanokkal, midőn idegen egyházbeli kanonokságra neveztetik ki vagy midőn idegen papot ültetnek pécsi egyházmegyei javadalmakma, Nem sokára, hogy a pápai trónt elfoglalta, Rakodagi Jakab fiát László pécsi klerikust nevezi ki Bonifácz pécsi kanonokká.[1] Garázda Jánost 1389 deczember 6-ikán pécsi főesperessé neveztette ki.[2] Tamási Ferencz fia Gergely, Pál fia Mihály, György fia János, György fia Pál, fia János, Miklós fia Tamás, Simon fia Pál pécsi kanonokságot nyernek; Csáki Balázs fia János gyüdi plébánossá és pécsi kanonokká neveztetett ki.[3] János fiának Mártonnak a valkói, Tamás fiának Péternek az azvágyi főesperességet adományozta a pápa András, valkói főesperes csázmai prépost, Brumenus fia Tamás csázmai custos, utóbbi Zsigmond király közbenjárá-

[1] A nevek a Mon. Vaticana Bullae Bonifatii IX. két kötetéből vannak összeállítva.

[2] U. o. I. köt. 307. l.

[3] U. o. II. köt. 410 s kk. l.

[4] U. o. I. köt. 25. l.

[5] U. o. I. köt. 51. l.

[6] I. kötet 100., 237., 250., 327. l. II. köt. 178., 309., 426., 464. l.

sára pozsegai kanonok lett;[1] kinek javadalmazása nem is volt valami fényes, mert évi jövedelme nem haladhatta meg a 10 ezüst márkát. A pécsi egyházmegyének kötelékébe tartozók közül idegen egyházmegyékben a következők nyertek kanonoki javadalmat: János fia László, kiről már megemlékeztünk volt, esztergomi, Demeter fia László kalocsai, Domokos fia Demeter boszniai, Miklós fia Balázs fejérvári, János fia Miklós zágrábi Márton fia Miklós boszniai, Harsányi Miklós fia Antal bácsi, Zdenchi Gergely fia Demeter kalocsai kanonokságot kaptak. Ugyancsak az egyházmegyébe tartozó Pozsegai Benedek fia Bálint váradi kanonokká lesz 1392 márczius 26-án s ugyanazon év május 17-én más javadalomra kap adományt az esetre, ha kanonokság nem lenne üresedésben. Voychistii János fia Jakab pécsi klerikus zágrábi kanonokságra, Péter fia Mihály fejérvári, Zsibóti Péter fia Balázs bácsi, Tamás fia Péter boszniai, Bodrogi Mihály, a czikádori szt. Péter plébánia rektora, kalocsai kanonokságra neveztetett ki. János, Fábián fia pedig Zsigmond király közbenjárására vasvári préposttá neveztetett ki, mely állás 100 ezüst márkát jövedelmezett. István Balázs fia pedig a fejérvári Szent-László-oltár rektorságát nyerte el évi 100 arany forint jövedelemmel. Idegen egyházmegyebeli a pécsi egyházmegye területén több izben nyert kanonoki javadalmat. Így Lőrincz fia Miklós, ki boszniai kanonokságból, Hohenfelsi Ottó, ki a regensburgi egyházmegyéből helyeztetett át pécsi kanonokságba. Gergely fia Demeter bácsi, János fia Miklós zágrábi kanonok volt, mielőtt pécsi kanonokságot nyert. Fábián fia Simon a zágrábi egyházmegyéből neveztetett ki a pozsegai Szent-Péter-egyház kanonokságára, Dubiczai Pál fia Pál ugyanazon egyházmegyéből lett pécsi kanonokká, Tamás fia Máté pécsi kanonok pedig a nyitrai egyházmegyének volt tagja.[2]

A szentszék az adományozási jogot plébániák, kápolnák és

[1] U. o. I. 158. II. 61., 105.

[2] U. o. I. kötet 3., 19., 21., 39., 91., 124., 126., 138., 192., 196., 215., 217., 278., 308. ll. U. o. II. kötet 284., 330., 360., 473., 602. ll.

egyéb javadalmak üresedése esetén sem hagyta érvényesítetlenül. Pál fia Sebestyén, a mohácsi Szűz-Máriáról nevezett plébániát, Szőllősi György a dabóczi plébániát, Hertelendi István fia Benedek, a hagymási plébániát, Ujfalvi Balázs fia István a pécsi várban levő Szűz-Mária-kápolna, Szent-István-oltárának rektorságát, Csöményi Pál fia Dénes az alsó-bácsai, Etei Domokos fia Péter az ethei, Imre fia Márton a szécsi, Gredistyei Pál fia István a bogdásai, Gergely fia Illés a sarnói plébániát kapta. Pécsi egyházmegyei javadalmakat nyertek Benedek fia Jakab, Márk fia András, Szilvester fia Szilvester, a két utóbbi pécsi kanonok, István fia János, Posagalbari Kelemen fia Lukács, Rudinai István fia János és Árpádi Pál fia András. Azok az esetek, melyekben pécsi egyházmegyei idegen javadalmat, vagy idegen egyházmegyebeli pécsi javadalmat nyert, aránylag ritkák voltak. Oka ennek valószinűleg abban rejlik, hogy az adományozott javadalmak nagyrésze lelkipásztorsággal lévén összekötve, nem mutatkozott czélszerűnek, oda idegen egyházmegyebelieket ültetni. Mindamellett voltak ily esetek, így a pápa György fia János pécsi papnak veszprémi javadalmat, Bodola Jakab fia Mihálynak váradi javadalmat adományoz, a széplaki plébániát Imre fia Miklós esztergomi pap kapja, György fia Márk bácsi plébániát kap. E javadalmakra az adományozás a szokásnak megfelelőleg lelkipásztorkodással kapcsolatban vagy a nélkül történik. Ha az adományos a megtartott vizsgálat alapján a lelkipásztori működésre alkalmasnak találtatott, az előbbi, ha nem, az utóbbi osztályba tartozó javadalomra tarthatott igényt, minek megfelelőleg javadalmazása is változott.[1]

Általánosságban a lelkipásztori működéssel kapcsolatos javadalmak évi jövedelme 25, az a nélküli javadalomé 18 ezüst márkánál nagyobb nem lehetett. Voltak azonban kivételek is, így a széplaki plébánia 32, az ethei 50, a bogdásai 20, a sarnói 100, a bácsi 20 a dabóczi 24, a hagymási 20 arany forint

[1] Ezek az esetek ugyanott I. kötet 12., 18., 37., 96., 239., 324. ll. II. kötet 5., 46., 95., 288., 291., 303., 307., 308., 420., 430., 433., 434., 445., 447. ll.

jövedelmet hajtott. A kanonoki jövedelmekre is birunk némi adatokkal. Garazda János pécsi kanonoksága 55, főesperessége 40 arany forintot jövedelmezett, János fia György a pécsi Mindenszentek-kapolnája rektorának jövedelme 50 arany forint volt, András valkói főesperes 100, Tamás Miklós fia 12 ezüst márkával rendelkezett.[1]

Az itt felsorolt eseteken kivül apáti kinevezésekkel is találkozunk. Bonifácz pápa 1402 augusztus 30-án a czikádori, 1403 május 4-én a bátai apátságoknak ad uj apátot, az előbbire Tamást, a római Szent-Sebestyén egyház tagját, utóbbira Móricz fiát Móriczot, a pécsváradi monostor tagját nevezve ki.[2] 1403 június 9-én pedig a pécsváradi konvent kiváltságait erősiti meg, átírva szent Istvánnak, Gézának és Károly királynak e tárgyú kiváltságleveleit.[3] Pápai káplánságot Miklós szekszárdi apát kapott 1396 november 13-án.[4]

Javadalom fölcserélésére és javadalom elvételére egy-egy esetről van tudomásunk. 1393 január 1-én a pápa megengedi, hogy Orbán fia Domokos, a pécsi Szent-György-, és Márk fia Péter, a pozsegai Szent-Péter-egyház mesterei, kanonoki javadalmaikat kölcsönösen felcserélhetik.[5] Miklós fiát György pozsegai kanonokot bűne miatt megfosztotta javadalmától.[6] Ugyancsak e sors jutott osztályrészül Szászi Benedeknek, a széki plébánia rektorának, kinek bűnei egész lajstromot tesznek ki. A pápai irat szerint Szászi Benedek egyháza ingó és ingatlan vagyonát, de főleg a szentek ereklyéit elidegenítette, híveinek a szentségeket nem szolgáltatta ki, mások javait eltulajdonította, egy szüzön erőszakot követett el, egy papot megkinzott és füleit levágta s tetézte mind e bűneit azzal, hogy ágyasától származó fiait az emésztő gödörbe temette, el, hol azoknak holttestére rábukkantak. Mindezekért a pápa szigorú vizsgálatot rendel el, vele a pécsi prépostot

1 L. az erre vonatkozó adatokat a már idézett helyeken.

2 U. o. II. kötet 455. és 526. ll. V. ö. u. o. 456. és 530. ll.

3 U. o. 572. s kk. ll.

4 U. o. II. kötet 4. l.

5 U. o. I. kötet 210. l.

6 A vizsgálat megejtésével és az itélet végrehajtásával a pécsi prépost volt megbízva. U. o. I. kötet 215. l.

bízza meg, reá bízva az ítélet végrehajtását, a javadalomtól való megfosztást is.[1] Egyúttal, ha a javadalomban üresedés állana be, azt Imre fiának Mártonnak adományozza.[2] A javadalomban tartózkodás alól Gál baranyai főesperes, de Canaziis (?) Roger pozsegai prépost és Mihály fia János, pécsi kanonok mentetett föl, míg a rudinai benczés kolostor tagja, István, a szerzetből való kilépésre és más szerzetbe, esetleg a világi papság sorába való átlépésre kapott engedélyt.[3] Egy esetben pedig a pápa a pécsi egyházmegyei Szent-Erzsébet ispstály élére kormányzóul, miután kormányzója, Gál, a pálosok rendjébe lépett, világi embert, Lukács fiát Miklóst nevezi ki; ez állás jövedelme a 200 arany forintot túl nem haladta.[4] Továbbá 1402 márczius 11-én kelt oklevelével megengedi, hogy a váczi káptalan tolnamegyei decsi birtokán, melyet Szent-László király adományozása folytán bir, templomot építhessen és azt alkalmas elkészre bízhassa.[5]

Tisztán egyházi ügyek terén a szentszék beavatkozásának, befolyásának számos adatát birjuk Bálint püspöksége idejéből. Leggyakoribban búcsúk adományozásával találkozunk a pápai oklevelekben. Így nyer búcsút a zselizi Szent-László-monostor, a nagyfalvi Keresztelő-Szent-János-templom, a harsányi Mindenszentek-egyháza, az ozorai Szent-Margit, a majsai Szent-Péter, a pécsi Szent-Bertalan, a nagyhetényi Szent-Kozma és Dömjén, az illoki Szent-Anna, a breztoviczi Szent-Márton, a váznoki Szent-Miklós és a váraljai Boldogságos Szűz egyháza. A hosichi ágoston-rendű és a pécsi minorita-rend kolostora a Portiuncula-búcsúban, a szőllősi Szent-Demeter és a bodolai Boldogságos Szűz egyháza a velenczei Szent-Márk templomának búcsúiban részesült.[6] Mint ebből látható, búcsúk adományozásával Bonifácz pápa elég bőkezűen bánt s e kiváltságai a hitélet fokozására kétségkívül nagyban befolyhattak.

1 U. o. 332. l.
2 U. o. 333. l.
3 U. ott I. kötet 281., 286., 287., II. köt. 409. l.
4 U. o. I. kötet 228. l.
5 U. o. II. kötet 427. l.
6 U. o. I. kötet 195. l. II. kötet 96., 236., 238., 239., 250., 267., 273., 280., 296., 302., 327., 342., 396., 443. ll.

A kegyelmi tények közé sorozandók még a gyóntató szabad megválasztására szóló engedélyek, minőket az egyes pápák idejéből mindig nagy számmal találunk. IX. Bonifácznak is több ily engedélye maradt reánk, így az egyháziak közül Demeter, a zápolyai Szent-Miklós egyház rektora, Pozsegai György fia Mátyás, Thonai Péter fia Mihály, Sebestyén fia Pál, Karászi Sebestyén fia Pál, a világiak közül Podversiai György és özvegye, Dombói Domokos fia László és neje Margit, Garai Miklós nádor fia Miklós és Németi András özvegye Erzsébet és leánya, Katalin, részesülnek e kiváltságban.[1] Hordozható oltár használatára Szeglaki János fia Imre Nempti István fia János és Imre pécsváradi apát kapnak engedélyt.[2] Anna, János bán fia Gergely özvegye pedig engedélyt nyer arra, hogy hat tisztes kisérőnővel az esztergomi, veszprémi és váradi egyházmegyékben, illetve városokban lévő női kolostorokat látogathassa.[3]

Végül az ú. n. «defectus lenitatis» esetek alól való fölmentésekre is találunk példákat. Így Vörös Sebestyén mohácsi plébános, ki magát emberölésben tartotta részesnek, Neuna Miklós fia Jakab, pécsi tanuló, ki a törökök elleni hadakozásban elkövetett emberölésért, Orbán fia Gergely, ki magát részesnek tartotta abban, hogy egyik kisérőjét megölték, mindannyian megkapták a pápai fölmentést. László fiának Lukácsnak pedig, ki tanulótársát késsel megsebesité és az tizenketted napra meg is halt, Bálint bibornok útján adott a pápa fölmentvényt.[4]

Főpásztori jogát gyakorolta Bálint bibornok többek között a szajki egyház betöltésében. Ez egyházat a XV. század fordulóján Dombói László újitotta meg és látta el saját vagyonából a megfelelő javadalmazással. Mint az egyház kegyura, Szajki Imre pécsi egyházmegyei papot mutatta be ez állásra a püspök-

1 U. ott II. kötet 5., 19., 20., 22., 24., 26., 75., 129., 152., 475. ll.

2 U. o. II. kötet 514., 587., 593. ll.

3 U. o. I. kötet 130. l. Ez az Anna alighanem Alsáni Bálint sógornője, testvérének, Gergelynek, János bán fiának özvegye. E föltevésre a nevek, illetve a leszármazás azonossága és nevezett Annának pécsi egyházmegyei hozzátartozása késztet.

4 U. o. II. kötet 185., 229., 412., 586. ll.

nek, kit ez meg is erősített.[1] A más egyházmegyék kötelékébe tartozó személyek közül Raveni Hosszú Gergely és György fia István zágrábi, Pál fia Mihály egri kanonokok nyernek az illető helyeken egyházi javadalmat, ugyancsak a bíbornok pártfogása következtében.[2]

Az apostoli szentszék megbízása folytán Alsáni Bálint lelki ügyekben és jogi kérdésekben is szerepelt megbízott gyanánt. Az egyházmegyéjéhez tartozó Vehen helység plébánosa, András fia Miklós, azzal a panaszszal fordúlt volt a szentszékhez, hogy a plébániájához tartozó Decs helység lakosai, mely világiak dolgában a váczi káptalanhoz tartozik, Szent-Ilona tíszteletére egy kápolnát állítottak fel, illetve újra alapították, miáltal az ő jogköre és érdekei csorbát szenvedtek. A pápa 1403 április 3-ikán Bálint bíbornokot bízta meg azzal, hogy vizsgálja meg ezt az ügyet, s a mennyiben a decsi templom alapítása ellen felhozott panasz alapos és jogos, az alapítást semmisítse meg és helyezze hatályon kívül.[3] Hogy mily eredménynyel járt e megbizatás, adatok hiányában nem tudjuk megmondani. Birtokjogi kérdésre szólt Bálint bibornoknak egy másik megbizatása, melyet 1400 julius 14-ikén nyert a szentszéktől, melyben a pápa utasítá őt, hogy a veszprémi püspök javait az elidegenítéstől védelmezze meg.[4]

19. MARÓTI JÁNOS PECSÉTJE.

Végezetűl Bálint bíbornoknak még egy ténykedéséről kell szólanunk: az apostoli szék rendeleteinek kihirdetéséről. 1401 deczember 8-ikán kelt pápai oklevél őrizte meg e nembeli működésének egyedüli emlékét. Tamás fia Gergely kalocsai

[1] U. ott, II. k. 345. l.
[2] U. ott, I. k. 11. 16. 20. ll.
[3] U. ott, II. 514. l.
[4] Mon. Vatican, Bullae Bonifatii II. köt. 224. l.

egyházmegyei pap ugyanis, urának, Maróthi János macsói bánnak megbizása folytán, a pécsi egyházmegye területén fekvő Ujlak helységben a bornak tizedét szedte be, mely tizedszedésre neki állitólag Zsigmond király adott engedélyt azzal, hogy e tized Maróthi János által a törökök elleni harczra fordittassék. Ugyanekkor Bálint bibornok közzétette VIII. Bonifácz pápának azt a rendelkezését, mely a tizedek elfoglalóit, valamint azokat, kik őket ebben tanácscsal vagy tényleges segélylyel támogatják, egyházi átokkal sújtja.

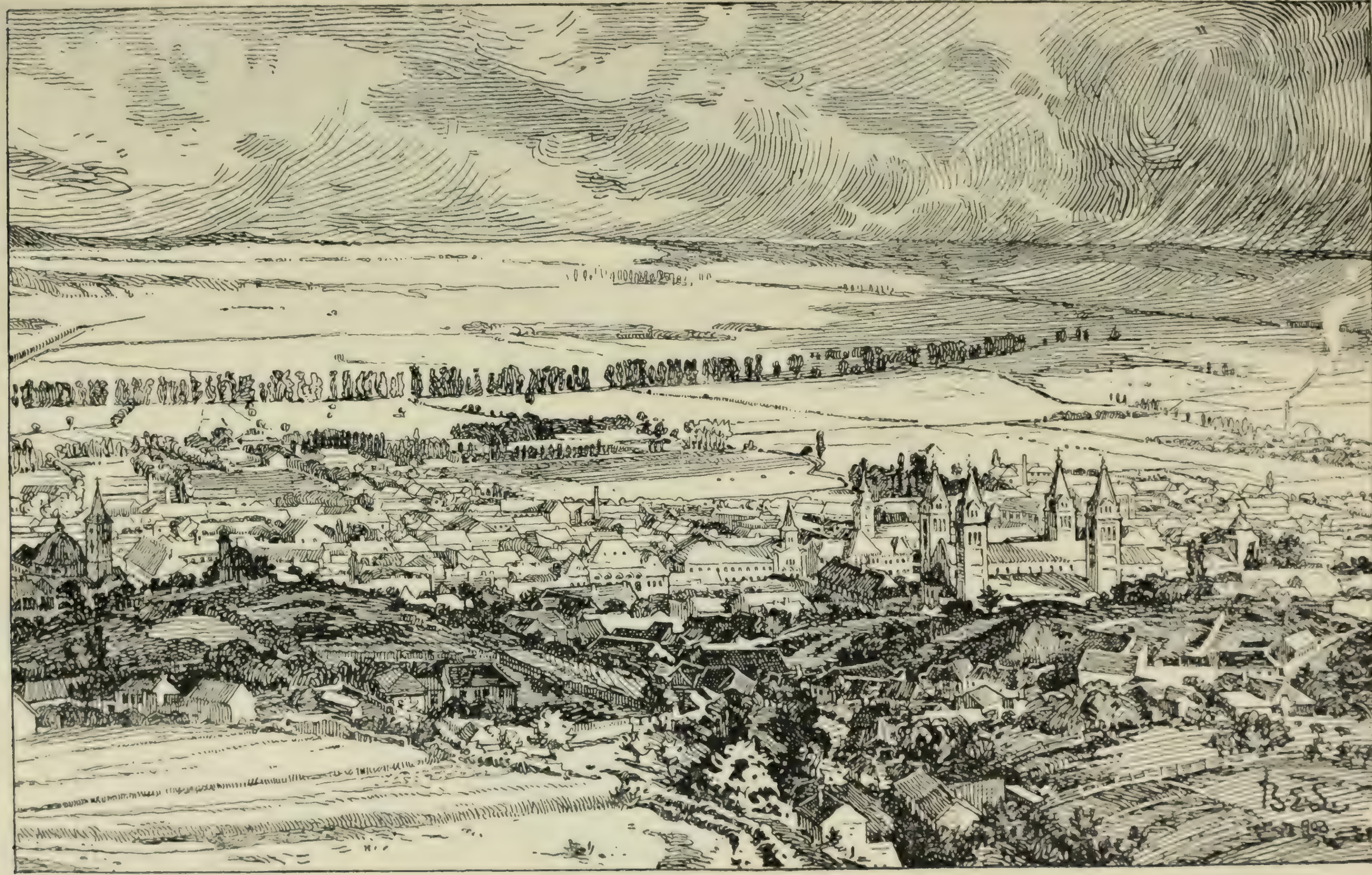
E kihirdetés után nevezett Tamás pap megvált a macsói bán szolgálatából és a szentszékhez fordúlt feloldozás végett, melyet a nevezett napon meg is nyert, nemcsak az átokra, hanem az ezen állapotban végzett egyházi functiókra nézve is.[1]

V.

Az 1309-ik évben Budán megtartott zsinat végzései között olvassuk azt a határozatot, hogy minden érseki iskolában a kánonjogban jártas egyénnek, minden püspöki iskolában pedig a szabad művészetekben jártas mesternek kell lenni, kik a papnövendékeket és a többi tanulókat oktassák.[2] E határozat mintegy föltételezte, hogy egy ily tudományos fokozatok osztására szolgáló forum, egyetem hazánkban is létesittessék. S a XIV. század második felében hazánkban csakugyan létrejön Nagy Lajos királyunk szorgalmazására az egyetem, melynek székhelyéül az alapító pápai bulla Pécs városát jelölte ki.

A művelődési viszonyok terén a XIV. század beálltával, megindúlt mozgalom Magyarországon is éreztette hatását. A tudományok iránti lelkesedés mind több és több magyart vonzott a külföldi egyetemekre és főleg az olasz egyetemeken, Vicenza, Bologna, Pádova főiskoláiban találunk magyar tanulókat, kik

[1] U. ott, II. k. 394. l.
[2] Lásd a zsinati végzéseket tartalmazó oklevelet. Fejér, VIII 5. k. 49 50. ll.

20. PÉCS LÁTÓKÉPE

ott a tudományokban a felsőbb kiképzésre törekedtek. Nagy Lajos királyunk maga, mint tudjuk, a tudományok iránt mindig érdeklődéssel viselkedett, s udvarába a tudós férfiak mindig szives fogadtatásra találtak. Káplánja, György fia Benedek, 1360 körül Padovában hallgatta a tudományok igéjét, s Lajos érdeklődését a tudományok iránt mutatja az az oklevél is, melylyel mint sziciliai király, a napolyi hittani főiskola kiváltságait megerősitette.

A tudományok iránti érdeklődés, a kivánság, hogy országában is legyen egy tudományos góczpont, késztethette Lajos királyt arra, hogy egy egyetem felállitására a szükséges lépéseket megtegye. Befolyt erre alighanem még az a körülmény is, hogy Magyarországon még akkortájt a theologiai tudomány nagyon is elhanyagolt állapotban volt. Maga Lajos király panaszkodik a fölött a pápánál 1383-ban, hogy Magyarországban, a hol az ott lakozó sok pogány eretnek és schismatikus miatt nagyobb a szükség képzett theologusok iránt, egyetlen magister theologiae található.[1] Úgy látszik e hiány pótlására volt hivatva a pécsi egyetem, mely 1367 szeptember 1-én nyerte V. Orbántól alapitó oklevelét.

Lajos király az alapitandó pécsi egyetemet és annak tagjait különböző kiváltságokkal és szabadalmakkal látva el, a pápához ordúlt, hogy az, a szokáshoz képest, a pécsi egyetem alapitóoklevelét kiállítsa. Kérelme oda irányúlt, engedné meg a pápa, hogy a pécsi egyetemen az összes tudományok, tehát a hittani tudományok, is előadathassanak. Nyilván a theologiai tudomány emlitett hanyatlása birta e kérésre Lajos kiralyt, ki azonban kérelmét nem birta teljesen keresztülvinni.

V. Orbán pápa a pécsi egyetem részére kiadott alapitó oklevelében Teljesítette a király kérelmét annyiban, hogy megengedte az új egyetemen az összes szokásos tudományszakok előadását, kivéve a hittudományt, melynek tanítására az enge-

[1] Denifle, Geschichte der Universitäten im M. A. 1. k. 415. l.

délyt nem adta meg. E tekintetben a pápa a pécsi egyetemet a bécsivel helyezte egy rangba, melynek tudomány-karaiból a hittudomány szintén ki volt zárva. E tilalom okát nem tudjuk megmagyarázni. Némelyek abban keresik, hogy a pécsi székesegyházi iskolában a hittudomány amúgy is tárgyaltatott.[1] Csakhogy az újabb kutatások kimutatták, hogy a székesegyházi iskolákban a XIV. században a hittudomány nem szerepelt a tantárgyak sorában.[2] Mások szerint a tilalom oka abban keresendő, hogy «a tanulók az azt legjobban, s igazhitűen előadó párisi főtanodába kényszeríttessenek, miáltal sok tévelygésnek eleje fog ott vétetni.»[3] Sem az egyik, sem a másik magyarázat nem bír elég valószínűséggel; a hittudomány kizárásával a pécsi egyetemnél is csak az történt, a mi más e korban alapúlt egyetemeknél is nem egyszer előfordúlt, különösebb oka e tilalomnak aligha volt.

21. A PÉCSI EGYETEM CZÍMERE.

E tilalom daczára a pécsi egyetem jövője, fejlődése az alapítólevél által eléggé volt biztosítva. Tanárai ép úgy, mint hallgatói megkapták a szokásos kiváltságokat és szabadalmakat, élére mint főigazgató a pécsi püspök, illetve széküresedés esetén a püspöki helynök állíttatik, kinek egyúttal jogában áll arra érdemes egyéneket, a szokásos vizsga letétele után, mesteri vagy tudori címmel felruházni, mely czímfelruházással az illető egyúttal jogot is nyert arra, hogy akár a pécsi egyetemen, akár máshol újabb vizsgálat kiállása nélkűl előadásokat tarthasson.[4] Kimondotta azonban a

1 Szvorényi után Ábel, Egyetemeink a középkorban, 10. l.
2 Székesegyházi iskoláink szervezete az Anjou-korban. Századok, 1897. évf. 131. l.
3 Lányi, Egyháztörténelem, I. k. 541. l.
4 Koller, III. k. 98. l.

pápa, hogy az egyetem tanárainak javadalmazásáról a magyar király köteles gondoskodni.[1] Megismétli mindezt szeptember 2-ikán a magyar királyhoz intézett levelében, melyben még azt is kéri, hogy a király az egyetemnek már adott kiváltságokat erősítené meg, illetve toldaná meg azokat még ujakkal.[2]

Lajos király maga, igéretéhez képest, gondoskodott az egyetemi tanárok javadalmazásáról. De gondoskodtak erről a pécsi egyházmegye püspökei is, igy Vilmos pécsi püspök, ki a bolognai Galvano Bethininek 1372-ben 300 ezüst márka fizetésen kivül még egyéb jövedelmeket is biztositott.[3] Vilmos püspök utódja, Alsáni Bálint, maga is az egyházjog tudora, már ez egyetemi rangfokozatából kifolyólag is meleg érdeklődéssel kisérte a pécsi egyetemet. Még elődje, Vilmos püspök alatt történt, hogy a pápa 1367 szeptember 12-ikén az egyházi javadalmakkal biró tanárait és tanulóit öt évre felmenti azon kötelezettség alól, hogy javadalmaikban tartózkodjanak.[4] Hogy e rendszabály az egyetem látogatottságára s felvirágozására mily fontos volt, azt külön kiemelni talán szinte fölösleges. Alighanem a jogtudor Alsáni Bálint közbenjártára történt, hogy XI. Gergely pápa e kiváltságot 1376 január 16-ikán újabb öt esztendőre[5] ismét megadta. Alsáni Bálint idejéből származhatik még az a pápai okmány, mely a pécsi püspöknek bizonyos javadalmak adományozását engedi meg. Az okmány keletnélküli, a kiállitó pápa nevét sem ismerjük, de minden valószinűség szerint IX. Bonifácz pápától ered. Megengedi benne a pápa azt, hogy a pécsi püspök a pécsi Szent-János és Szent-Péter egyházak prépostságát, a pécsi egyetemen az egyházi és polgári jog egy-egy tanárának adományozhassa, ha mindjárt azok már más javadalmak birtokában is vannak.[6]

Bálint püspök környezetében tudományos fokozattal biró

1 U. ott, 99. l.
2 U. ott, 99/101. ll.
3 Ábel id. h.
4 Denifle, id. h. 417. l.
5 Koller, id. h. 178. l.
6 Az okmány Kollernél, id. h. 380/383. ll. V. ö. Ábel, id. h. 54. l. és Denifle, id. h. 417. l. mondottakat.

egyént is találunk. Miklós fia Imre reguni főesperes, kiről mint a szabad művészetek mesteréről történik említés, kinek a pápa, mint fentebb láttuk, 1376 január 19-én a pécsi egyházban egy javadalmat rezervál, a szabad művészetek mesterének fokozatát birta s a pápai oklevél bizonyos hangsulylyal emeli ki, hogy Bálint bíbornok kedvelt tanácsosa, s mint mondják, a kánonjogban is jártassággal bír.

A pécsi egyetem fönnmaradásáról és további sorsáról csak gyér tudósításaink vannak. Régebben az a nézet volt elterjedve, hogy az egyetem a XV. század elejét aligha érte meg s hogy helyébe az 1389—90-ben alapított budai egyetem lépett. Mátyás királynak egy 1465-ben II. Pál pápához írt levele arra enged következtetni, hogy az egyetem, ha ekkor ugyan még létezett, jóformán csak tengődhetett.[1] Istvánffy Miklós szerint az egyetem 1543 előtt 2000-nél több hallgatóval birt, a mi nyilvánvaló túlzásnak tekinthető.[2] Hogy az egyetem a XVI. század első felében még létezett, erre újabban egy komolyabb bizonyítékot hoztak fel. Ugyanis 1530-ban, midőn VIII. Henrik angol király híres válópöre folyt, szó volt arról, hogy az angol király külföldi egyetemeket s ezek között a magyart is, szólítsa fel véleményadásra.[3] Nyilván a pécsi egyetemre lehet ezt érteni, mert a többiekről biztosan tudjuk, hogy ekkor már nem léteztek.[4]

1 Békefi Remig: Közoktatás 16. l. Különlenyomat Matlekovits: Az ezredéves kiállítás eredménye czímű kiállítási főjelentés V. kötetéből.

2 U. o.

3 Szilágyi: A magyar nemzet története V. kötet. Acsády: Magyarország három részre osztásának története 200. l. jegyzet.

4 V. ö. a pécsi egyetemről még Szilvek Lajos dr. munkáját: A pécsi egyetem története. Budapest, 1900. A pécsi egyetem tanulóiról szintén csak gyér adataink vannak. Tanulói közül ismerjük Szőllősi Fábián fiát Györgyöt és Cancellarius Jánost, pécsi egyházmegyei klerikusokat, továbbá Csót Benedek fiát, György zágrábegyházmegyei klerikust, kik 1400-ban voltak az egyetem tagjai. Neveik IX. Bonifácz bulláiban maradtak reánk. Cancellarius János ugyanis, ki Csót Györgynek már régóta ellensége volt és őt több ízben meg is fenyegette, fölfegyverkezve Csót Györgyre tört, kinek társa, Szőllősi György, a rektorhoz sietett, segélyül híván őt. A rektor félbeszakítva előadását, az iskolából a felek közé siet és Cancellarius Jánosnak szemrehányásokat tesz, ki erre botját a rektorra emeli. A rektor és vele együtt Szőllősi György önvédelmükre a többi tanulókat is segélyül hívják, Csót György pedig íjjához kapva, kilövi Concellarius János balszemét, ki sebébe harmadnapra belehalt. Ismerjük továbbá az egyetem hallgatói közül László fiát Lukács, pécsegyházmegyei papot és

VI.

A kor szokásai, a jogrend ingadozása, s általában a nyers erőszak és hatalmaskodás, mely e zavaros időszakot jellemzi, magával hozta, hogy a tulajdon joga gyakran volt támadásoknak kitéve a hatalmasabb urak részéről és birtokperek, hatalmaskodási ügyekben indított pereskedések napirenden voltak. E korszak peres irataiban Alsáni Bálint nevével is gyakran találkozunk. A déli vármegyék egyik leghatalmasabb és leggazdagabb családja ekkor a Báthmonostori család volt, mely Töttös fia, László alatt érte el virágzásának tetőpontját. Birtokai Baranya-, Bács- és Bodrog-vármegyék területén feküdtek nagyobb tömegben, s nem egy helyt határosak voltak a pécsi püspökség birtokaival.

E határos szomszédság csak súrlódásokra adhatott alkalmat. S valóban, a két fél közti pereskedés csakhamar nagyobb arányokat öltött. Az első esetben a püspök emberei szolgáltattak okot a perre. Sitkei Csató fia, János, a püspök mohácsi tisztje, 1379 január 28-ikán Erő Tamás fiát, Pétert, Báthmonostori Töttös László majsai tisztjét magában Mohács városában elfogta és csak öt márka lefizetése után bocsátotta szabadon. Február 11-ikén pedig a nevezett tiszt Báthmonostori Lászlónak János nevű laki zsellérét is elfogta és csak négy márkáért és egy agárért bocsátotta szabadon. Mindezeken felül pedig Péter és Bálint nevű szolgái által Báthmonostori Lászlónak Lájmér birtokán Chumur István nevű jobbágyát megölette. Mindezekért Garai Miklós nádor a bácsi káptalan által vizsgálatot rendelt el, melyet a káptalan október 1-én meg is tartott, igazolván ez esetek megtörténtét.[1] Ezzel a pereskedés nem nyert befejezést, mert Csató fia János még 1379 őszén egy ujabb erőszakoskodást

egy névleg meg nem nevezett acolytust. V. ö. Monumenta Vaticana. Series I. tom. IV. Bullae Bonifatii IX. tom. II. 219. és 281. l. és Békefi id. m. 16. l.

[1] Zichy cs. okm. tára IV. köt. 116. l.

követett el Báthmonostori László laki jobbágyai ellen, kiktől négy ekét vett el erőszakkal és szintén csak három márka lefizetése mellett adta azokat vissza.[1] Báthmonostori László és a püspök közt egyébként ekkor határperek is folytak, így Lászlónak Kerekegyház és Majsa nevű birtokai felől, melyeknek határjeleit Bálint püspök megbízásából Mihály pécsi várnagy és János, Csató fia, mohácsi altiszt széthányatták és annak egy bizonyos részét elszántatták. A megtartott tanúkihallgatás igazolta e tényeket, csupán Bálint püspökről nem lehetett bebizonyítani, vajjon részes-e e hatalmaskodásban vagy sem.[2] Határper folyt a pécsi püspök és Báthmonostori László közt, a püspök nyárádi és Lászlónak Lak, Kerekegyház és Majsa nevű birtokai körül is, melyeknek ujbóli bejárását Szepesi Jakab országbíró meghagyása folytán a pécsváradi konvent teljesítette.[3] Ezzel azonban az ügy nem volt bevégezve, mert 1382 május 5-ikén Lajos király meghagyja a kalocsai káptalannak, hogy Báthmonostori László panaszát, mely szerint Mihály, a pécsi püspök várnagya, a püspök parancsából Lak, Kerekegyház és Majsa birtokok határait elszántatta, vizsgálja meg, mely parancsnak a káptalan május 14-dikén eleget is tett, s ez alkalommal a panaszt beigazoltnak találta.[4]

Pár évi szünet után 1389-ben tört ki ismét az ellenségeskedés a két szomszéd birtokos között. Ismét csak arról volt szó, hogy a pécsi püspök mohácsi tisztje, György fia Pál, a püspök mohácsi, nyárádi és egyéb jobbágyaival, Báthmonostori László majsai jobbágyain még nyolcz év előtt hatalmaskodást követett el, s három év előtt a László birtokából egyes részeket elszántatott. Mint látjuk, László úr jó későn emelt panaszt a királynál, ki 1389 január 16-ikán Baranya vármegye hatóságát a vizsgálat foganatosításával bízta meg. A vizsgálat a panaszokat beigazoltnak

[1] U. o. 151. l.
[2] U. o. 152. l.
[3] L. a pécsváradi konvent 1380 október 11-dikén kelt jelentését Lajos királyhoz. Ugyanott 160—165. l.
[4] L. a káptalan május 19-diki oklevelét. U. o. 230 l.

találta.[1] Hasonlókép évekkel azelőtt elkövetett hatalmaskodások ügyében rendeli el Lajos király 1389 január 16-ikán a vizsgálatot Baranya vármegye részéről, mely hatalmaskodások ezúttal a Báthmonostoriak laki birtokán követtettek el,[2] s ugyanakkor a szekszárdi konvent ugyanez ügyben teljesitett vizsgálatot.[3] Ez idő alatt azonban a püspök emberei a majsai birtokokon ujból hatalmaskodást követtek el, melynek vizsgalatára Lajos király 1389 augusztus 12-ikén Baranya vármegye hatóságát rendeli ki.[4] A laki és lajméri birtokon a pécsi püspök kölkedi tisztje, Ugali György, 1389-ben szintén hatalmaskodásokat követvén el, Báthmonostori László panasza folytán a pécsváradi konvent őt 1391 február 18-ikán a törvény elé idézte.[5] Az idézésnek foganatja nem volt, s ezért Bebek Imre másodszori idézést rendelt el, mi meg is történt.[6] Még talán meg sem indult ez az ügy, mikor Alsáni Bálint lancsoki tisztje Báthmonostori László lájméri birtokára ütött, ott néhány jobbágyot foglyul ejtett, s ingóságokban tetemes kárt okozott.[7] Ugali György 1393 augusztus 12-ikén, még az előbb említett pör folyama alatt, ujabb hatalmaskodást követett el a laki birtokon püspökének tudtával, mire mindketten törvénybe idéztettek.[8] Ennyi pereskedésnek végre is barátságos egyezség vetett részben véget. Bálint bíbornok és Báthmonostori László ugyanis 1394 január 20-ikán a Lak, Lájmér, Majsa és Kerekegyház birtokok körűl fennforgó peres ügyekre kiegyeznek oly formán, hogy Báthmonostori László esküt tesz arra, hogy a vitás területek eleitől fogva birtokát képezték, és ő azoknak élvezetében volt. Kimondatott azonban, hogy ez az egyezség a Nyárád és Kerekegyház körűl fölmerült vitás ügyre semminemű befolyással nem bír.[9] Ennek a megegyezésnek kifolyása volt, hogy Zsigmond

1 U. o. 381. l.
2 U. o. 383. l.
3 U. o. 386. l.
4 Lásd a vármegye szeptember 20-diki jelentését. U. o. 404. l.
5 U. o. 452. l.
6 U. o. 454. l.
7 A pécsváradi konvent jelentése 1391 május 14-dikéről. U. o. 472. l.
8 A pécsváradi konvent jelentése. U. o. 517. l.
9 U. o. 543. l.

király 1394 június 23-ikán kelt rendelete értelmében választott bíróság ült össze, mely Báthmonostori László Lájmér, Lak és Lota helységeinek elpusztítása ügyében tanácskozást tartván, a pécsi püspöknek a tagadó esküt ítélte meg.[1] A június 20-iki egyezség ügyében, a királynak ugyancsak június 23-ikán kelt rendelete értelmében a szegszárdi konvent járt el és június 28-dikán a határjárást teljesítvén, az uj határokat kijelölte.[2] A pécsi püspök mohácsi és kölkedi jobbágyai által Báthmonostori Lászlónak laki jobbágyain elkövetett hatalmaskodási ügyben a tagadó esküt a választott bíróság Ugali György pécsi várnagynak ítélte oda.[3] Úgy látszik azonban, hogy a június 28-iki eljárással a két fél közt fennforgó pörös ügyek befejezést nem nyertek, mert július 13-ikán a szegszárdi konvent a tárgyalást szeptember 22-ikére, majd október 2-ikán november 8-ikára halasztja el.[4] A bíbornok és Báthmonostori László közt 1394-ben kötött egyezséget utóbbi kértére a pécsváradi konvent 1395 június 3-ikán újból átírta,[5] ámde az egyezséget Bálint püspök nem tartotta meg, mert már 1395-ben nyárádi jobbágyait Lászlónak lájméri birtokára küldte, hol azok jobbágyát megsebesítették, a zabvetést learatták, a kerekegyházi jobbágyak vetéseire pedig nyárádi jobbágyainak barmait küldte, szóval újabb hatalmaskodást követett el, a miért a szegszárdi konvent a bíbornokot törvénybe idézte,[6] és ez idézés a pécsváradi konvent által deczember 19-dikén megujíttatott.[7]

A Báthmonostori család és Bálint bíbornok között a pörösködésnek azonban ezzel vége nem szakadt. 1398-ban Bálint bíbornok és Báthmonostori László fia, László és Szekcsői Herczeg Péter között folyt le egy pör Mohács és Kölked birtokok határbejárása tárgyában, melyben Szécsényi Frank országbíró 1398 augusztus 30-ikán Szent-Jakab nyolczadáról

1 U. o. 548–557. l.
2 U. o. 558–561. l.
3 U. o. 561–563. l.
4 U. o. 563. és 566. l.
5 U. o. 600–602. l.
6 U. o. 603–605. l.
7 U. o. 622. l.

Szent-Mihály nyolczadára halasztást ad.[1] Nyárád birtok körül Bálint bibornok és a báthai apát között 1404-ben is folyt egy per, melyben a báthai apát Szent-László királynak 1093-ban kiadott adománylevelét is felmutatta Lajos királynak 1367-ik évi átiratában. A Szent-László-féle adománylevélnek Nyárád határaira vonatkozó részét, miután a birtok a Báthmonostoriak Majsa és Lajmér birtokaival határos volt, Szécsényi Frank országbíró által Báthmonostori László 1404 június 27-ikén átíratta, nyilván hogy a pécsi püspök ellenében szükség esetén ujabb bizonyítékokkal rendelkezzék.[2] Szekcsői Herczeg Péter emberei különben Bálint bibornoknak Szakál Tamás nevü somogyi jobbágyát 1406-ban szökésre birták, de a püspök őt emberei által Báthmonostori László Vajas nevü falujában elfogatta.[3] Szakál Tamás és Benedek somogyi jobbágy talán már ez alkalommal a megérdemelt büntetés elől szöktek meg, mert, mint egy oklevélből értesülünk, a somogyi templom és a bibornok bizonyos pénzeinek eltulajdonitásával vádoltattak. Bodrog-vármegye hatósága, a bibornok által meginditott eljárásban, a szökevényeket visszaitélte uroknak.[4]

A Bálint bibornok által okozott kellemetlenségeket Báthmonostori Töttös fia, László, azonban visszafizetni is igyekezett. Erre mutat az, hogy Zsigmond király 1388-ban több izben meghagyja neki, hogy néhai György marchiai főesperesnek, általa lefoglalt ingóságait, főleg lovait adja vissza, azért is, mert nevezett főesperes a tized behajtása körül a bibornoknak adósa maradt.[5] Úgy látszik, az ismételt intéseknek meg volt a foganatjuk, mert 1390 augusztus 23-ikán Alsáni Bálint, Töttös Lászlót húsz ménesbeli lónak, csikóikkal együtt történt visszaadásáról nyugtázza és egyuttal biztosítja őt, hogy más lovak miatt perelni nem fogja.[6] Végül meg kell emlitenünk még,

1 Zichy család okmánytára v. köt. 80. l.

2 U. o. 369. l.

3 U. o. 443. l.

4 Bodrogvármegye hatóságának 1406 június 12-diki oklevele u. o. 449. l.

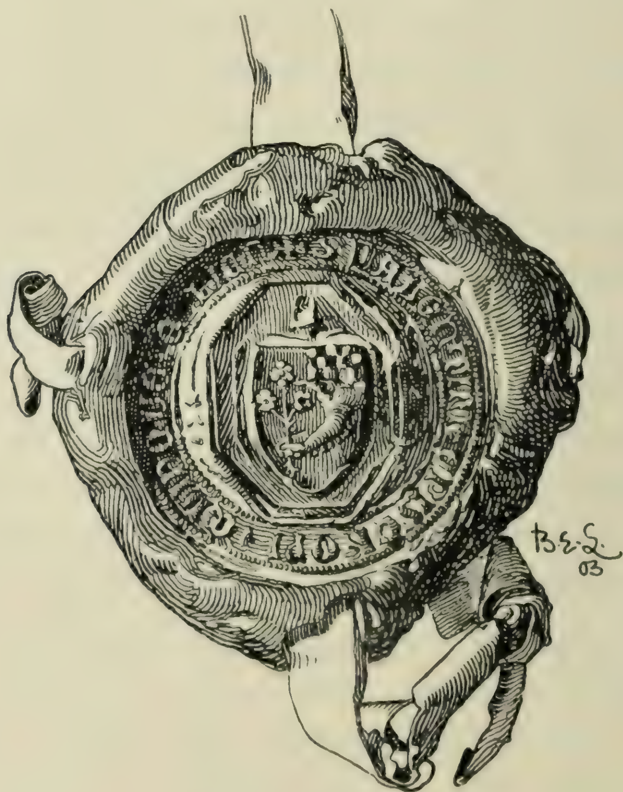
5 U. o. IV. köt. 357. l.

6 U. o. 437. l.

hogy a pécsváradi konventtel is állott perben a bíbornok, kinek emberei a konvent babarczi bírtokán követtek el hatalmaskodást.[1]

Lelki és világi ügyek terén, mint ezekből látjuk, Alsáni Bálint szép működést fejtett ki, saját püspöksége jogainak, mint papsága érdekeinek, személyes ügyeinek védelmezője, szószólója, közbenjárója, nemkülönben mint a szentszék által lelki és más ügyekben nyert utasítások végrehajtója. Főpásztori hivatásának, mint a pécsi püspökség kormányzásával megbízott bíbornok tőle telhetőleg igyekezett megfelelni, kitartva a római obedientia mellett mindhalálig.

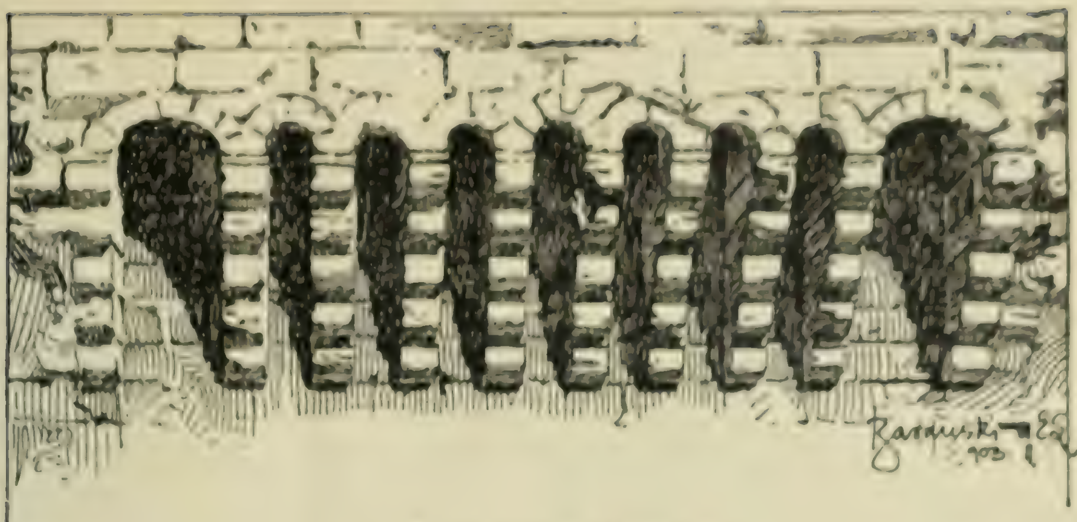
[1] U. o. v. köt. 39. l.

22. ALSÁNI BÁLINT PECSÉTJE.

MÁSODIK KÖNYV

AZ ORSZÁGNAGY
ÉS A
DIPLOMATA

23. RÉSZLET AVIGNON BÁSTYÁIBÓL

I.

Az 1376-ik év folyamán az olasz félszigeten élet-halál harcz tört ki a két legnagyobb kereskedőváros, Velencze és Genua között, melynek folyásába csakhamar bevonatott Lajos, a magyar király is.

Az okot a háború kitörésére kereskedelmi érdek szolgáltatta. Velencze ugyanis V. János görög császártól megszerezte Tenedos szigetét, miáltal a Fekete-tengeren kereskedelmi helyet biztosított magának, ott, a hol eddig a genuaiak uralkodtak. Előre látható volt, hogy Genua érdekeinek ilyen csorbítását nem fogja eltűrni. V. János fiát, Andronikost, kit apja lázadás miatt elfogatott, kiszabadíták börtönéből, mire ő genuai segítséggel elfoglalta 1376 augusztus 12-ikén Konstantinápolyt, magát császárrá koronáztatta, s jutalmul Tenedos szigetét Genuának engedte át. De Genua az ajándékot nem vehette birtokba, mert Tenedos sziget kormányzója, hű maradván az elűzött császárhoz, a szigetet Velenczének adta át.

A háborúra ezzel meg volt adva az ok, s miután Velencze kísérlete, hogy a háborút elodázza, eredménytelen maradt, mind-

két fél fegyverkezni kezdett.[1] Genuának sikerült Francesco di Carrarat, Pádova urát maguknak megnyerni, azonfelül Lajos magyar királytól is nyert segítséget. Velencze ellenben a cyprusi királyt és Visconti Bernabot nyerte meg magának.

A háború az 1378-ik év első felében már kitörőben volt. Lajos magyar király 5000 főnyi lovassereget küldött Pádovába, és Francesco di Carrara már megakarta indítani a hadjáratot, a midőn Alsáni Bálint pécsi püspök azzal a megbízással kereste fel Francescot a magyar király részéről, hogy mielőtt a háborút megkezdené, próbálja meg még egyszer békésen elintézni az ügyet. Alsáni Bálint e küldetése azonban eredménytelen maradt. Pádova részéről ugyan békét ajánlottak Velenczének, de egyúttal kijelentették a pádovai követek, hogy ha nem érnek czélt, a szövetségek összessége hadat üzen. Velencze megkísértette ugyan a pádovai-magyar szövetség szétrobbantását, sőt egy követséget is küldött e czélból Budára, ámde eredményt nem ért el.[2]

A háború erre szárazon, és tengeren kitört. Francesco di Carrara Mestrét szorongatta, míg Visconti Bernabo Veronát, a magyar hadak pedig Brescia környékét özönlötték el. A tengeren a küzdelem a Tiberis torkolatánál, Porto d' Anzio mellett vette kezdetét. Itt találkozott 1378 május 3-ikán a genuai és velenczei hajóhad. Emezt Pisani Viktor, azt Fiesco Lajos vezényelték. A csata a velenczeiek győzelmével végződött, a genuai hajóhadból csak négy gálya szabadúlt meg, mely Dalmácziába menekült és Zárában vonta meg magát. Pisani ide is követte a menekülőket. Cattaro és Sebenico a velenczeiek kezére jutott, kik erre a traui kikötőben horgonyzó genuai hajókat támadták meg. Ismételt támadások daczára, bár hazulról erősítést is kapott, Pisani nem birta Traut hatalmába keríteni.[3] A beállott téli időt mindkét fél fegyverkezésre fordítá. Velencze ellen most a dalmát részek is felléptek, s több hajót szereltek fel. Az ellenségeskedés 1379 májusában vette újra kezdetét.

[1] Romanin, Storia di Venezia III. k. 158. skk. ll.

[2] Pór Antal, Nagy Lajos 486. l.

[3] Romanin i. h. 265. l. Pór i. h.

A genuai hajóhad a Polában horgonyzó velenczei rajt támadta meg, és sikerült neki Pisanit csatára kényszeriteni. Doria Luczián, Genua tengernagya életét veszté ugyan a küzdelemben, de a csata a velenczeiek vereségével végződött, kiknek hajóraja ott teljesen tönkre tétetett.

Velenczének erre első gondja volt védelmi állapotba helyezkedni, hogy magát egy esetleges támadás ellen Genua részéről megvédje. E támadás azonban — legalább egyelőre — elmaradt. Egyúttal követek mentek Lajos magyar királyhoz, a békét kieszközlendők. A követség, melynek tagjai Contarini Zakariás és Priuli Jakab voltak, nem ért czélt. A király előbb megbizottai, Vilmos győri, László váradi püspökök, Durazzo Károly herczeg és Jakab szepesi ispán és országbiró útján tárgyalt velök, később pedig Budán személyesen fogadta őket. Velencze követei minden igyekezetüket arra forditották, hogy a béketárgyalások Budán tartassanak meg, de fáradozásuk hiábavaló volt. Lajos ragaszkodott ahhoz, hogy e tárgyalások a helyszinén, Velenczéhez közel tartassanak meg, és a követek végre is kénytelenek voltak ez eredménynyel hazatérni.

Időközben a hadakozó felek megtették előkészületeiket a küzdelem folytatására. Velencze a tengeren felőli támadás ellen magát megvédendő, elzárta a kikötőbe vezető útakat. A támadást Genua Chioggia ostromával kezdte meg. Augusztus 11-ikén kezdődött meg az ostrom, mely 16-ikán ért véget. Chioggia a genuaiak kezére került, kik a győzelem külső jeleképen saját zászlójukat a főtéren, a magyar zászlót pedig a toronyra húzatták fel.[1]

Velencze kétségbeesése leírhatatlan volt. Még az éjnek idején, midőn Chioggia elestének híre a városba eljutott, félreverték a Szent-Márk-templom harangjait, s a népet fegyverbe hívták. Midőn a nap felvirradt, a doge követeket küldött a győztesekhez békealkudozások végett. Fehér lapot vittek magukkal, hogy

1 Muratori, Scriptores rerum Italicarum XIII. k. 1250. l.

arra a győztesek kívánságaikat feljegyezzék. A válasz tagadó volt, a genuai tengernagy megtagadta a békét, mint válaszában mondá, mindaddig, míg a négy érczlóra a zablát fel nem rakta.[1]

Velencze belátta, hogy ezentúl csak saját erejében és eszében bízhatik. Két irányban kísértette meg a veszélyes helyzetből a kibontakozást. Egyrészt védelmi állapotba helyezkedett, más részt felvette az alkudozásokat a magyar királylyal, hogy a békét megnyerhesse. A signoria követei már előzőleg, a chioggiai vereség előtt elindultak Sacilebe, hol a magyar megbizottakkal,

24. CHIOGGIA.

Himfi Benedek bánnal és Szepesi Jakabbal találkoztak. Innen Trevisoba mentek, hol a chioggiai vereség híre várt reájuk. A magyar követek ekkor azt a tanácsot adták a velenczei követeknek, hogy adja magát Velencze magyar fennhatóság alá, kötelezze magát némi évi adófizetésre és huzassa fel a magyar lobogót, mely esetben minden megtámadás ellen védve lenne. A velenczei köztársaság ez ajánlatot elfogadhatónak találván, a követek Sacilebe mentek, hogy Károly herczeggel találkozzanak. A tanácskozás, melyben a herczegen kívül a győri püspök is

[1] Romanin i. h. 276—277. ll.

részt vett, a mondott értelemben állapitotta meg a föltételeket, s a velenczeiek azokat irásban is elfogadták. Úgy látszik, Károly herczeg, hogy az alkudozások idejére Velenczét a genuai és padovaiak részéről érhető támadás ellen biztositsa, előzetesen Jakab ispánt küldte Pádovába. A végmegállapodás a módozatokra nézve következőkép hangzott: Velencze a magyar királyt, nemcsak Lajost, hanem utódait is elismeri uraul, évi adó fejében 100,000 aranyat fizet, hadikárpótlásul pedig egyszer és mindenkorra egy millió aranyat, az utóbbiért míg a fizetést nem teljesiti, a herczegi süveget és az államkincseket kötve le. Ezenkivül lemond Trieszt-ről és a terra firmáról, Treviso, Conegliano, Castelfranco, Mestre s a többi szárazföldi város és vár birtokáról. Kimondatott továbbá a dalmát só szabad elárusítása, illetve, ha ez korlátoztatik, Velencze bizonyos kárpótlást fizet. Nem foglaltattak azonban e megegyezésben az ellenfelek által szabandó föltételek.

Úgy látszik, a megegyezés egyes pontjai, így a terra firmára vonatkozó is Pádova befolyására vétettek utólag magyar részről fel. Az előzetes megállapodás erről mit sem tudott, s ép ezért a velenczei követek vonakodtak a megegyezést elfogadni. A dogét arra figyelmeztették, hogy jó lenne, ha titokban Genuával és Pádovával alkudozásokba bocsátkoznék, mert kérdés, vajjon a magyarok képesek-e őket a szövetségesek túlkövetelései ellen megvédeni. Ők maguk tovább folytatták a magyar követekkel az alkudozásokat, hogy ha más eredményt nem is érnek el, legalább az időt húzzák-halasszák.[1]

A magyar megbizottak Károly herczeg, Garai Miklós nádor, Vilmos győri, Alsáni Bálint pécsi püspökök, Szepesi Jakab, Himfi Benedek, Czudar Péter és egy Ákos[2] nevű úr voltak. Köztük és a velenczei megbizottak között a tárgyalások tovább folytak, mintegy öt hónapon keresztül. A velenczei követek számítása, hogy ez által időt nyerve minden jobbra fordulhat,

[1] Pór i. h. 502—508. ll.

[2] Pór i. h. 509. l. jegyzet azt hiszi, hogy ez vagy Mick bán fia, vagy Kún Miklós fia, Csetneki Ákos, mindketten az Ákos nemzetségből.

fényesen bevált. Alsáni Bálint időközben két társával együtt Pádovában járt, hol Francesco di Carrarával lépett érintkezésbe olykép, hogy ha Carrara tisztességes békét akar, a magyarok nélküle nem kötik meg az alkut Velenczével, ellenkező esetben szövetkeznek Velenczével életre-halálra.[1]

25. SZEPESI JAKAB PECSÉTJE.

Ezalatt Velenczében a hadi készületek egy pillanatig sem szüneteltek. A köztársaság visszahíva Pisani Viktort, az ő kezébe

1. L. a tárgyalásokra főleg Anjoukori diplomáczia emlékek III. k. a 143. szám alatti iratokat. A tárgyalások folyamára egy velenczei följegyzés érdekes világot vet: «Mestrae 8. octobris. — Dominio veneto. Scribunt (t. i. a velenczei megbizottak) quod in ultimo colloqui habito cum duce Karulo et aliis Hungaris episcopus Quinqueecclesiarum proposuit ipsis: «quod de duobus eligeremus unum; aut dare litere sine conditione dominium Venetiarum in manibus domini regis et ipse esse contenti de quan-

tette le a védelmi intézkedések foganatositását. Pisani a belé-helyezett bizalomnak teljes mértékben megfelelt. Mindenekelőtt pénzt teremtett. A polgárok, élükön a dogéval, versenyeztek az áldozatkészségben, azonfelül öt száztóli adó vettetett ki, mely egymagában 6 millió lirán felül jövedelmezett. Pisani új hajókat épittetett, a meglevőket kijavitotta, megerősitette, a katonaságot ujonczozásokkal növelte és ujra begyakorolta, úgy hogy 1379 végével tekintélyes hadi erő állott Velencze rendelkezésére. Maga a doge, Contarini András, személyesen állott a hadsereg élére. Pisani már előzőleg elvágta a genuai hajóhadnak visszavonulását a chioggiai kikötőből, úgy hogy az ott ostrom alá fogott genuai hajók, miután az ostrom hevét egy félévig állták, 1380 június 24-ikén megadták magukat a velenczeieknek.[1]

A genuai köztársaság a veszély hirére, mely Velenczéből érkezett, haladéktalanúl hozzálátott a győzelem értékének ellensúlyozásához. Egy új hajóraj küldetett ki, mely Maruffo vezérlete alatt megjelent az adriai vizeken és Triesztet, Arbet, Pólát, Capo d' Istriát rövid idő alatt hatalmába kerítvén, Velenczét újból fenyegette. Ellene ismét Pisani Viktor küldetett, ki azonban már augusztus 13-ikán meghalt. A háború a hős vezér halál után is tovább tartott. Ám a hadakozó felek maguk is mindinkább béke után óhajtoztak. A Dél-Olaszországban történt események, az egyházszakadás kitörése, a nápolyi királyságban történt események mind befolytak a béke megkötésére. A flórenczi köztársaság, majd Amadeus savoyai gróf is felajánlották közbenjárásukat a béke létrehozására. A hadakozó felek, de főleg Lajos magyar király e közbenjárást elfogadták, s remény volt e szerint arra, hogy a béke minél előbb megköttetik.

titate (sc. pecuniae) quem, dicebamus, aut dare eis unum milionem florenorum, sicut petebent, recognoscentibus tantum nobis dominum Venetiarum a domino rege sicut fuerat ratiocinatum, et ista erat ultima eorum conclusio.» In sequentibus collo quiis cum Hungaris summa florenorum pro uno vice danda deminuta usque ad 600,000, et pro annuo censu usque ad 29.000; et respublica habeat Tarvisium cum suo districtu» Mon Slav. merid. v. k. 346. l.

[1] Romanin i. h. 289—292. ll.

II.

A béketárgyalások szinhelyéül Turin városa jelöltetett ki. Itt ült össze 1381 július-augusztus folyamán a békekongresszus, melynek eredménye az augusztus 24-ikén kiállított békeszerződés volt. Fényes társaság gyűlt itt össze, az érdekelt felek mindegyike kiváló férfiakkal képviseltette magát.

Lajos magyar király 1381 február 13-ikán a budai királyi palotában kiállított megbízólevelével Alsáni Bálint pécsi és Horváti Pál zágrábi püspököket, és Pásztói Domonkos fiát János udvari vitézt nevezte meg megbizottai gyanánt, kik a tárgyalások vezetésére és a béke megkötésére a legmesszebb menő fölhatalmazást nyerték. Hozzájuk csatlakoztak Zára részéről De Georgiis Pál és De Raduchiis Jakab törvénytudor.[1] A velenczei köztársaság Zaccaria Contarenot, Gradenigo Jánost és Mauroceno Mihályt, a Szent-Márk-templom prokurátorát küldte ki.[2] Genua részéről Leonardus de Montaldo törvénytudó, Francesco Embriaco, Lomelino Napoleon és Maruccio Máté genuai polgárok,[3] Pádova részéről Arsendino de Arsendis törvénytudor, Taddeo de Azoquidis Bolognából, Antonio de Zecchis törvénytudor és Jacopo Turchetto, szintén törvénytudor, jelentek meg.[4] Az aquilejai patriarchatus képében Georgius de Tortis dékán és helynök, Federigo de Savorgnano és Giovanni de Cucanea, az udinei egyház képében pedig Ottobonus de Ceneta udinei dékán és Nicolaus Zerbini voltak jelen.[5]

Magukról a tárgyalások menetéről, a tanácskozások lefolyásáról, sajnos, nincsen tudomásunk. Előttünk csak a tárgyalások záró oklevelei ismeretesek, melyek az egyes felek közt történt megállapodásokat tartalmazzák. Minket e helyt különben csak

[1] A megbizólevél Magyar Történelmi Tár XI. k. 48—50. ll.

[2] A megbizólevél részükre u. ott 50—52. ll.

[3] U. ott 52—53. ll.

[4] U. ott 54. l.

[5] U. ott.

azok az okiratok érdekelnek, melyek a Magyarország és Velencze közti egyezményekről szólanak.

Ezeknek sorát az augusztus 8-iki okirat nyitja meg, mely Bálint és Pál püspökök és a velenczei meghatalmazottak által állíttatik ki. Tartalmából kivilaglik, hogy a megbizottak a Magyarország és Velencze között kötött béke feltételeire, tartalmára nézve már megegyeztek. Az augusztus 8-iki okirat az e béke körül és belőle származható peres ügyek elintézésének forumáról szól; e tekintetben megegyezés jött létre a két fél között, hogy minden e tárgyu vitás kérdés a szentszék, illetve a pápa előtt tárgyaltassék le, de egyúttal kimondatott az is, hogy mindaddig a békekötés körül a szentszék előtt panasz nem tehető, a míg az egyház békéje helyreállitva nincsen, a míg a szakadás nincs megszüntetve.[1] A második okirat augusztus 16-ikán kelt és Cattaro városára vonatkozik, melyet a békekötés értelmében a köztársaság tartozik átadni a magyar királynak, illetve megbizottának. Bálint és János püspökök megegyezése folytán De Georgiis Pál bizatott meg azzal, hogy Cattaro városát a magyar király részére átvegye.[2] Ez az átvétel szeptember hó folyamán történt meg. Szeptember 7-ikén utasította a velenczei tanács de Ripa Jakab cattarói parancsnokot, hogy a várat és a várost De Georgiis Pálnak adja át. Pál vitéz szeptember 26-ikán állítja ki az átvételt elismerő okiratot, melyre a volt parancsnok következő nap állítja ki az ellenirato.[3]

Az ünnepélyes békeokirat maga Turinban augusztus 24-ikén állitattott ki. A Magyarországot érdeklő pontozatok röviden összefoglalva a következők voltak:

A Velencze és Magyarország között 1358-ban Zárában kötött béke megújíttatik és egyes pontjaiban szorosabban körülhatároltatik. Dalmáczia szabad kereskedelmet nyer Velencze területére, azzal, hogy a bevitt árú értéke 35,000 aranyat meg-

[1] Magyar Történelmi Tár XI. k. 60—63. ll.
[2] U. ott 63—67. ll.
[3] U. ott 68—72. ll.

haladhat, míg a kiviteli árú értéke ez összeg húszszorosában állapíttatik meg. Kivétetik e rendelkezés alól a só, de ennek fejében a velenczei köztársaság kötelezve van a magyar királynak évenként 7000 aranyat fizetni, mely Zárán át küldetik fel Budára. Ez a fizetési kötelezettség egyébbiránt Velenczére nézve örök időkre fennáll. Dalmáczia lakosai Velenczének a jövőben sem vámmal, sem másnemű fizetéssel nem tartoznak. Velencze engedélyt nyer arra, hogy Zenggben megbizottat tarthat és zászlót tűzhet ki, de csak addig, a míg a magyar király és a zenggi gróf ez ellen fel nem szólalnak. A háború alatt elfoglalt helyeket a felek kölcsönösen visszaadják, úgyszintén a hadi foglyok kicserélése is elrendeltetett. A többi pontok apróbb kérdéseket intéztek el, azonkívül Pádovára, Trevisóra, és az aquilejai patriarchatusságra vonatkoznak, végül pedig Tenedos szigetéről is történik intézkedés, mely a savoyai grófnak adatik át.

A béketárgyalások ezzel véget értek. A felek megbizottai elvégezték munkájukat, a béke meg volt kötve, részükről megerősítve, a róla szóló okirat ünnepélyesen kiállíttatott. Hátra volt még azonban maguknak az érdekelt feleknek hozzájárulása, az ünnepélyes megerősítés a magyar király és a velenczei köztársaság részéről. A velenczei tanács hozzájárulása és megerősítése október 4-ikén történt meg. A velenczei megerősítő okirat átvételére a magyar küldöttek személyesen jöttek el Velenczébe. A köztársaság nagy előkészületeket tett fogadásukra. A velenczei nagytanács október 1-én a zágrábi püspök fogadásának költségeire fedezetűl 200 aranyat szavazott meg. Majd midőn híre ment, hogy a másik követ, Alsáni Bálint is meg fogja látogatni a várost, ezt az összeget 300 aranyra emelte föl.

A magyar követek jelenlétében október, 4-ikén történt meg a herczegi palotában a béke ünnepélyes megerősítése a velenczei tanács részéről, mely a megbizottak között kötött egyezséget átírva, azt ólompecsétes oklevélben adta ki.[1] Egyúttal meg-

[1] U. ott 72—75. ll.

egyezés jött létre az iránt, hogy annak az évi 7000 aranynak lefizetése, melyre a turini béke értelmében a köztársaság kötelezve volt, a folyó 1384-ik évre, miután a határidő, Szent-István-napja már elmúlt ezúttal kivételesen karácsony napján történjék. Erre nézve Amade savoyai gróf tárgyalt Velenczében a magyar követekkel, kik ebbe a halasztásba beleegyeztek, kikötve azt, hogy ebből a jövőre nézve semmi következtetés ne vonassék.[1] Egyúttal még egy más tekintetben is történt ez alkalommal eltérés

26. A DOGEK PALOTÁJA VELENCZÉBEN.

a béke feltételeiről. Ki volt mondva ugyanis, hogy a 7000 aranyért Velencze a felelősséget csakis a Zárába való szállításig veszi magára, innentől kezdve a pénz a magyar király felelősségére és koczkázatára szállíttatik Budára.[2] Ez most annyiban változott meg, hogy a köztársaság a felelősséget csak Segniig vette magára.

[1] U. ott 76–77. és 79–81. ll.
[2] U. ott.

A magyar király megerősítésének és esküjének átvételére a velenczei köztársaság külön követséget küldött Magyarországba, mely egyúttal az első 7000 aranyat is magával vitte. E követség tagjai Leonardo Dandolo és Fantino Georgio voltak. Elutazásuk előtt Alsáni és Horváti püspökök azzal a kérelemmel fordultak a velenczei tanácshoz, hogy adna nekik egy gályát, mely őket Segnibe szállítaná. A tanács e kérelmet teljesíté is, egy hajót bocsátott a magyar követség rendelkezésére, s egyúttal határozatba ment, hogy a velenczei követség is tegye meg ugyane hajón az utat Segnibe. Ezért volt tehát az oka annak, hogy a tanács a felelősséget a pénzért csak Segniig vállalta ezúttal magára.[1]

Hogy mikor indult a követség Magyarországba, nem tudjuk; a velenczei tanács utasítása Leonardo Dandolo és Fantino Georgio részére október 25-ikén kelt. Ez utasítás nagyrészt a turini béke megerősítésére vonatkozik, azonkívül a követeknek magyarországi tartózkodására foglal intézkedéseket magában. Egy pontja azonban közelebbről érdekel minket. A segnii és velenczei kereskedőkre ugyanis tíz száztóli be- és kiviteli vám vettetett ki, a mi a városnak régi szokásaival, szabadalmaival ellenkezett. A velenczei tanács tartott attól, hogy a polgárság e kivetés ellen tiltakozni fog, s azért a követeket oda utasítja, hogy kövessenek el lehetőleg mindent, mielőtt Segniből eltávoznak, hogy e kirovás miatt baj ne támadjon. Figyelmezteti őket egyuttal a tanács arra, hogy a pécsi és a zágrábi püspökök támogatására ebben az ügyben föltétlenül számolhatnak, miután ők ebbeli közreműködésüket megígérték.[2] Ebből kitünik, hogy a nevezett püspökökkel velenczei tartózkodásuk alatt a tanács ily irányban tárgyalt. Közreműködésüket egyébbiránt megígérték arra nézve is, hogy Lajos király a dalmát városokat szólítsa fel a béke rendelkezéseinek pontos betartá-

1 Magyar Történelmi Tár, XI. k. 79–81. ll.
2 U. ott, 85. l.

sára. Ennek a rendeletnek kieszközlésére a követek szintén határozott utasitást nyertek.[1]

A követség Magyarországba érkezve, Diósgyőrött találta Lajos királyt, ki a maga részéről is megerősitette és helyben hagyta a turini békekötést és annak egyes megállapodásait. November 26-ikán egy egész sora az okiratoknak adatott ki. Az elsőben Lajos király magát a békekötést tartalmazó oklevelet irja át és erősiti meg, hozzájárulva maga részéről is annak rendelkezéseihez. A király környezetében, mint az ünnepélyes aktushoz külön is meghivottak, Bálint pécsi, László váradi, Pál zágrábi, János csanádi püspökök, György boszniai és Miklós csazmai prépostok voltak jelen, míg a világi méltóságok között Czudar Péter vajda, Bebek György, a királyné tárnokmestere és Bebek Imre horvát-szlavon-dalmát bán említtetnek. A második okiratban a király azt a követei és a velenczei követek közt kötött egyezséget hagyja helyben, mely szerint a békekötés iránt addig vita a szentszék előtt támasztható ne legyen, a míg az egyház egysége helyreállítva nincsen. Nyugtázta azonkívül annak a 7000 aranynak első izben történt lefizetését is, mely összeget a köztársaság évenként köteles fizetni a magyar királynak. Elismerte továbbá ünnepélyesen, hogy Cattaro vára és városa neki átadattak, és végül rendeletet bocsátott ki a dalmát-horvát bánhoz, BebekImréhez, megparancsolva hogy a velenczei köztársaság embereivel a jó barátság ezentúlra fenntartassék, hogy az azoktól elfoglalt földek visszaadassanak és hogy a velenczei hitelezők pénzbeli követelésük tekintetében kielégíttessenek.[2]

Ezzel be volt fejezve a turini béketárgyalás egész menete. Alsáni Bálint megbizatása véget ért, s ő nyugodt lélekkel elmondhatta, hogy urának, a magyar királynak tekintélyét mindenkép sikerült megóvnia, megőriznie. Működése azonban ezzel még

[1] U. ott 85. l.

[2] Mind e levelek Magyar Történelmi Tár XI. k. 86—99. ll. A Bebek Imréhez intézett három levél keletnélküli, a többi november 26-iki keletű.

nem volt teljesen befejezve. Nem tudjuk, mi okból, deczember 6-ikán Lajos király Diósgyőrött megbízza Pál zágrábi és Bálint pécsi püspököket, hogy a velenczei követekkel tárgyaljanak, és tanácskozva az esztergomi érsek és a többi országnagyokkal a

27. LAJOS NAGY PECSÉTJE.

királyi tekintély megóvásával intézzek el az ügyet. Gyanítható-lag a november 26-iki megerősítés daczára függőben maradtak egyes kérdések, s ezek elintézésére hatalmaztatott fel Bálint püspök társával egyetemben.[1]

[1] Magyar Történelmi Tár, xi. k. 97. l.

III.

A turini békekötésnek, ugy látszik volt egy titkos pontja, feltétele, melyre Lajos nagy sulyt fektetett, s ez az volt, hogy a velenczei köztársaság engedje neki át Remete-Szent-Pálnak Velenczében örzött ereklyeit. A turini békekötés után a köztársaság ennek a kivánságnak is eleget tett és Alsáni Bálint pécsi és Horvati Pál zágrábi püspökök utján a szent ereklyéket Lajosnak elküldötte.

A pálosoknak Özséb esztergomi kanonok által 1263-ban alapitott rendje, származására nézve minden izében magyar rend, hazánkban főleg a XIV-ik században örvendett nagy virágzásnak. A pálos barátok, a magyar lakosság sorából kerülve ki, együtt éreztek mindenben azzal, s mint a nép testéből-véréből valók, könnyen érthető meg nagy népszerüségük. Mária-Nosztra, a Buda mellett fekvő Szent-Lőrincz, Elefánt, Lepoglava, Garig, Jenő, Eszény, Lád stb. mutatják, hogy a pálosok rendje hazánk minden részében birt monostorokkal, rendházakkal. Királyainktól nyert kiváltságok hosszú sora tanuskodik a felől, hogy e rend az uralkodók részéről is támogatásban, pártfogásban részesült. A regényes vidékű Mária-Nosztra kolostora nem egyszer látta falai között vendégül Nagy-Lajos királyunkat, ki a rend iránt érzett jóindulatáról fényes bizonyságot tett, midőn védőszentje testét számára megszerezte.

Remete-Szent-Pál teste 1240 óta Velenczében a Szent-Julián-templomban őriztetett, hová Konstantinápolyból vitetett át, mely utóbbi helyen a szent ereklyék 1169 óta pihentek. Az ereklyék megszerzéséhez egy szép monda füződik; színhelye ép a mária-nosztrai kolostor, melynek falai között Lajos király a velenczei háború kitörésekor időzött.

A monda szerint Lajos király pihenés czéljából a mária-nosztrai kolostorban tartózkodva, annak tagjai előtt kijelenté, hogy ha az Isten őt a velenczei hadjáratban megsegiti, mindent

el fog követni arra, hogy Remete-Szent-Pál testét a rend részére megszerezze. Akkoron, mondja a hagyomány, a kolostornak szent életű és prófétai ihlettel megáldott tagja, az öreg Lukács megjövendölé a királynak, hogy Istenben vetett reménye teljesülni fog, a háborúból mint győztes kerül ki, és fogadalmát szintén be fogja válthatni. S ennek jeléül a kolostor küszöbe előtt, hogy tanúja legyen a jövendő eseményeknek, egy hárscsemetét ültetett el. S íme a hársfa legott megfogamzott, kizöldült, mely csodajelben a jövő események beteljesedésének zálogát látták. *Lajos fájának* nevezte el a nép e fát, mely egészen a török pusztítások idejéig zöldelt a kolostor előtt.[1]

A szent ereklyék megszerzésére tehát, mint látjuk, Lajost e fogadalma is kötelezte. Fogadalmát sikerült is beváltani. A turini békekongresszusra küldött követei Alsáni Bálint és Horváti János püspökök a tárgyalások befejezte után Velenczébe mentek, hol a köztársaság őket, mint láttuk, nagy ünnepségekkel fogadta. Ez alkalommal, úgy látszik, végleg, befejeződtek a tárgyalások a szent ereklyék kiadása körül, s azok a magyar követség kezei közé adattak.

A szent ereklyék átadását valószínűleg hosszabb tárgyalások előzték meg. Magáról az átengedésről csak a beavatottak tudhattak, a nagy nyilvánosság, a velenczei nép valószínűleg nem tudott róla. Az átadás is titokban, éjnek idején történt, nehogy a velenczei lakosság a szent ereklyék elvitelét megtudva, zavargásokba törjön ki. Az elővigyázat érthető is volt, hiszen a szent ereklyék már több mint két század óta Velencze falai között tiszteltettek s a közhangulat bizonyára nem vette volna szívesen azok elvitelét a lagunák városából.

Az október 4-ikére virradó éjjel a Szent-Julián-egyházban nagy titokban fölvétettek Remete-Szent-Pál ereklyéi és egy művészileg faragott faládában elhelyezve átadattak a magyar köveieknek. Vele együtt a köztársaság még az Apró Szentek

[1] Eggerer, Fragmen panis corvi, I. k. 161. l.

közöl kettőnek ereklyéit ajándékozta a magyar királynak. Az ereklyék elszállítása az azokat megillető tisztelettel ment végbe, s a tengeren át történt.[1] Úgy látszik, velük tették meg az utat Alsáni Bálint és Horváti János püspökök is.

A szent ereklyék egyenesen az ország fővárosába, Budára vitettek és ott a Szent-János-kápolnában helyezték el ideiglenesen. Közszemlére tétettek ki, felváltva két pálos barát őrködött mellettük. Tiszteletükre messze földről sereglett össze a nép, mely már a megérkezéskor is nagy számban gyűlt össze, «oly nagy processzióval és ajojtatossággal» fogadva a szent testet, «kihöz hasonlatos soha Magyarországban nem volt».[2]

28. A VELENCZEI SAN-TEODORO-SZOBOR.

Az ereklyék azonban nem maradtak Budán sokáig. Illő is volt, hogy Szent-Pál teste a róla nevezett rend valamelyik templomában találjon örök nyugodalmat.

Azért Lajos király azzal a kéréssel fordult Demeter esztergomi érsekhez, engedné meg, hogy a testet a pálosoknak Buda fölött fekvő szentlőrinczi kolostorába vigyék át. Demeter a király kérésének eleget tett, s a szent teste 1381 november 14-ikén az érsek,

[1] Prileszky, Acta Sanctorum Hungariae, 38. l.
[2] Az Érdy-kódexben.

a király, számos egyházi főméltóság és nagyszámú néptömeg kíséretében ünnepélyesen átvitetett a Szent-Lőrinczről nevezett kolostorba. Itt őriztetett a mohácsi vész utánig, a mikor Trencsénbe szállíttatott át, hol később egy tűzvész alkalmával elpusztult.[1]

Hazai forrásaink e kegyeletteljes eseményről rövid szavakkal szintén tudomást vesznek. Turóczinál és a budai krónikában pár sorban meg van örökítve ez esemény. Azonkívül még a karthauziak legendagyűjteménye, az Érdy-kódex neve alatt ismert kézirat szintén följegyezte ezt az eseményt részünkre. Bővebben szól a történtekről, és ép azért álljon itt e följegyzés a maga zamatos régi nyelvezetében.

«Annakutána, mikoron írnának ezer háromszáz nyolczvan egy esztendőben, mikoron Magyarországban uralkodnék az Nagy Lajos király, kinek hagyomásából és az veneccei uraknak engödelmökből pécsi Bálint pispek és zágrábi Pál pispek egy éjjel nagy csendességgel, hogy a köznép reájok ne rohanna érötte, miért nagy böcsölettel tartják vala, hozák szent Pálnak testét két apró szentöknek testivel Magyarországban, Budának fénes királyi városában, oly nagy tisztösséggel és készölettel, oly nagy processióval is ajojtatossággal, kihöz hasonlatos soha Magyarországban nem volt; és helyezték Buda várában szent János kápolnájában éjjel és nappal vigyázván őmellette két remete fráterek. Kinek kihozásán mondhatatlan nagy ereme vala az felséges jámbor királynak, nagy eremek vala mind teljes országbeli szegénynek bódognak; nagyobban kedég az ő remete szerelmes fiainak. És koronkéd nagy folyamás (sereglés, toldulás) vala Krisztus Jezus szent confessorának látogatására. Kevés idő azért elmúlván, az felséges király, az magyari jó uraknak tanácsokból; nagyságos tisztelendő isztragomi (esztergomi) Demeter érsek, romai cardinál es gubernátor ez országnak jeles cancellariosa úr pápának kedég ez országra és Lengyelországra választott legátusa, kinek mikoron felséges régi

[1] U. ott.

Remethe zyz zenth paal ewsewnknek ky hozatalarol

Remete-Szent-Pál ereklyéi behozatalának leirása az Érdy-kódexben.

Lajos király mind az urakkal látta volna tekelletes jámborságát, kéré hogy dicsőséges remete szent Pálnak szent testét emelné fel Budáról szent János kápolnájából és vinné bodogságus szent Lőrinc mártírnak egyházában Buda felett, hogy ott az ő fiai mint atyjokat bizony tagok ő fejöket és szerelmes mestereket és tanojtványi nyilván tisztőlnék, dicsérnék és éjjel nappal szenetlen szolgálnának öneki erekkül erekké. Az felül megmondott érsek azért és legát nagy sok püspeköket és egyházi népeket egybe gyűjtvén, és sok szegenyek bodogok hozjájok gyűlvén, vevé fel a szent testet, és vivé szent Lőrinc mártírnak egyházába Buda fölött mindszent havának tizennegyed napján, az szent Bereck confessornak második napján; és legáti hatalmával meg és confirmálá, hogy azon napon ő szent vitelének innepét illenék; kit megtartnak mind ez mai napiglan az ő szent szerzetében való jámbor ősfiak».[1]

Nagy Lajos királyunk gondoskodása azonban nemcsak a szent ereklyék megszerzésére terjedt ki, hanem annak megállapítására is, hogy az ereklyék csakugyan Remete-Szent-Pál ereklyéi. Úgy látszik, a szent ereklyék teljességéről vagy hitelességéről kétely merült fel. Kitünt ugyanis, hogy a szent test egyik kezén három újj hiányzik. Valószinű, hogy e hiányt átadásánál nem konstatálták, mert 1382-ben Lajos király azzal a kéréssel fordul a velenczei köztársasághoz, hogy tenne bizonyságot írás útján Remete-Szent-Pál testének azonosságáról, miután annak egyik kezéről három újj hiányzik.[2] Nem tudjuk, teljesítette-e a köztársaság a király kérését, de a királynak e megkeresése hihetőleg nemcsak abból a czélból történt, hogy a hiányzó három újj felől bizonyságot szerezzen magának, hanem azért is, hogy az ereklyék valódiságáról hivatalos nyilatkozat álljon rendelkezésére.

Remete-Szent-Pál ereklyéinek átszállításáról egy névtelen szer-

1 Toldy Ferenc: A magyar irodalom története II. kiad. II. k. 168. l.

2 «Item petit dominus rex, quatenus velint ipsum per litteras eorum certificare de integritate corporis Sancti Pauli primi heremite. Nam de una manu dicti corporis tres digiti non habentur.» Magyar Történelmi Tár XI. k. 104. l.

zőtől származó rövid történetke maradt napjainkra, mely a holttest eltemetésén kívül elbeszéli annak Thebaisből Konstantinápolyba, onnan Velenczébe, innen pedig Budára s végül a szent-lőrinczi kolostorba való átszállítását. Korára nézve ez elbeszélés alkalmasint az ereklyék átszállítása idejéből származhatik. Históriai értéke nem nagy; újabb, illetve oly adatokat, melyeket a többi ismert források nem erősítenének meg, nem tartalmaz. Adatainak hitelességét is több ízben kétségbe vonták, így Velencze részéről Flaminius Cornelius velenczei senator kisérlette azt megdönteni, azt állítván, hogy Szent-Pál tetemeinek hazánkba szállítása nem felel meg a valóságnak s hogy azok továbbra is Velenczében maradtak. Ma már tudjuk, hogy az általa felhozott érvek a tényt meg nem dönthetik, nemcsak későbbi czáfolatok, hanem az egykorú és közel egykorú adatok egész sora bizonyítja a nemes senator állításainak tarthatatlanságát. Csak azért szólunk itt róluk, mert az általa támasztott irodalmi vita a szerzőség kérdését Alsáni Bálint nevével hozta összeköttetésbe.

Cornelius Flaminius ugyanis ellenvetéseiben azt a kérdést is felvetette, miért nem nevezi a névtelen író Alsáni Bálintot is bíbornoknak, a midőn Demeter esztergomi érsek mint olyan szerepel nála.[1] Fuhrmann Mátyás pálos atya, ki Flaminius érvelését sikerrel czáfolta meg,[2] erre azt mondja: azért nem neveztetik Bálint is bíbornoknak, mert ő maga a szerzője ennek a munkának, s részint ezért, részint az esztergomi érsek iránti tiszteletből, kinek suffraganusa volt, nem tesz említést saját bíbornoki méltóságáról. Ez a főargumentum azonban nem sok alappal bír, ezt a körülményt nem tartjuk eléggé nyomósnak a szerzőség kérdésének eldöntésére. De valószinűtlen ez magának a szövegnek egynéhány kitétele miatt is. Az író a küldöttek közül megnevezi Bálint pécsi és Pál zágrábi püspököket, kiket mindkettőt kiváló családból

[1] A VII. fejezetben.

[2] Fuhrmann Mathias: Anonimi Hungarici historia de translatione S. Pauli Thebai cognomento primi Eremitae. Pestini, 1799.

[3] «... natione claros, canonum scientia illustratos, de cursu temporalium non ignaros...» i. h. III. l.

származóknak, a kánoni tudományokban jártasoknak s a politikai ügyek állásában nem épen tudatlanoknak nevez.[1] Bajosan föltételezhető, hogy Bálint bibornok, ha csakugyan ő a névtelen szerző, ezeket a hizelgő kifejezéseket saját magára is alkalmazta volna. Annak magyarázata, hogy Alsáni Bálint itt nem mint bibornok szerepel, a lehető legtermészetesebb: Bálint püspök akkor, a midőn mint követ időzött Olaszországban, 1381 körül, még nem volt bibornok, hisz tudjuk, hogy e méltóságot csak 1385-ben nyerte el. De ez adattal együtt némi támaszt nyertünk a munka keletkezésének idejére is. A középkori irók a rangjelzésekben nagyon pontosak voltak, s ha Alsáni Bálint akkor, midőn e munka iratott, már bibornok lett volna, bizonyos, hogy a névtelen szerző öt mint ilyet szerepeltetné, daczára, hogy az általa tárgyalt esemény idejében még nem volt az. Ebből tehát az a következtetés vonható le, hogy a munka keletkezésének ideje 1381—1385 közé esik. Azt, hogy Alsáni Bálint volna a szerzője, a fentebbiek alapján majdnem kizártnak tekinthetjük. Az ujabb írók közül Ipolyi Alsánit tartja a munka szerzőjének, de véleményét semmi érvvel nem támogatja, de nem tartjuk lehetetlennek, hogy a püspök környezetének valamelyik tagja rejtőzik az ismeretlen név alatt, ki értésüléseit a szent testnek Velenczébe való átszállításáról esetleg magában Velenczében meríthette.[1] Erre mutatna az a körülmény is, hogy egyik fejezetében ünnepélyes formában kiállitott, erre vonatkozó oklevélről van szó.

Remete-Szent-Pál ereklyéi valószinüleg a XV. század folyamán csonkulást szenvedtek. Feje ugyanis nem tudni mi úton Csehországba került és hollétéről az egykorúaknak hosszú ideig nem volt biztos tudomása. II. Lajos idejében az ereklye újból Magyarországba került vissza. Midőn II. Lajos 1523-ban Csehországban járt, az ereklye a hozzátartozó koronával együtt Corsyn várában őriztetett, de nem mint Remete-Szent-Pál feje,

[1] Magyar Sion, 1863. évf.

hanem egy másik szentnek ereklyéje gyanánt. Lajos király fáradozásainak sikerült a cseh rendeknél kieszközölni, hogy az ereklye, a mennyiben azonossága kétségbevonhatatlanul megállapíttatik, neki visszaadassék. 1523 márczius 8-ikán Lajos örömmel tudatta Báthory István nádorral, hogy a szent ereklye azonossága bebizonyulván, azt átvette; a fej őrizete ideiglenesen a király kiséretében lévő Országh János váczi püspökre bizatott.[1]

IV.

A koronás király iránti hűséget Bálint püspök Lajos király haláláig híven megtartotta. A nagy király legbizalmasabb tanácsadóinak egyike volt, kire Lajos ott, hol az ország fontos érdekei forogtak szóban, mindenkor számíthatott s a ki hazája és királya iránti hűségében lankadást, fáradtságot nem ismert. Hűsége jutalmát Lajostól bőven kivette, a királyi kegy az ország főpapjai sorába emelte, s e méltóságában is fontos szolgálatokat tett fejedelmének.

Midőn Lajos 1382 szeptember 10-ikén örök álomra hunyta le szemeit, Magyarország trónja leányára, Máriára szállt. Női kezekre került az ország kormánya; a királyné kiskorú lévén, — csak tizenegy éves volt — helyette anyja, Erzsébet királyné vitte az ország kormányát.

A trónváltozás Magyarországon minden rázkódtatás nélkül ment végbe. A nagy király temetése utáni napon a Székesfehérvárott összegyűlt rendek Máriát egyhangúlag Magyarország királyává kiáltották ki és a szokásos szertartások között a szent koronával megkoronázták. Nemcsak Magyarországban, hanem a külföldön is, a legtöbb helyen, bizalommal fordultak a fiatal királynő felé, kinek uralmát egyelőre nem fenyegette semmi veszély.

Nem ily nyugodtan ment végbe azonban a trónváltozás Lajos birodalmának másik részében, a lengyel királyságban.

[1] Orsz. levéltár, DL. 23725, 25676.

Nem tartozik feladatunk keretébe kiterjeszkednünk a Lajos halála után itt kitört viharokra, melyek Lajos király hosszu munkáját, a lengyel trón biztositását családja részére lerombolással fenyegették. Tudjuk, hogy a küzdelem Lajos terveinek győzelmével végződött s hogy a lengyel korona Mária nővére, Hedvig fejére szállott. Anyjuk, Erzsébet királyné fáradozásainak eredménye volt ez, ki férje halála óta, egész 1384-ig, midőn a lengyel kérdés dülőre jutott, ez irányban fáradozott.

Csakhogy ugyanakkor, mig Erzsébet figyelmet Lengyelország felé forditotta, majdnem elveszté másik leánya, Máriának koronáját. Az alatt a két év alatt, mig az anyakirályné figyelmet a lengyel kérdés kötötte le, Magyarország déli vidékén végzetes mozgalom indult meg a nőuralom ellen.

29. MÁRIA KIRÁLYNÉ PECSÉTJE.

A mozgalom szálai Tvartkó, a boszniai király, kezében futottak össze. Hogy tervét, mely Dalmáczia, Horvátország és Szlavónia meghódítására irányult, végrehajthassa, újra érintkezésbe lépett a horvát főurakkal és a dalmát városokkal. Még Lajos király életében Cattaró és Ragusa birtokára aspirált, s a cattaroi öbölben épített erősség, a mai Castelnuovo is a király terjeszkedési politikáját volt hivatva szolgálni. S alig hogy Lajos meghalt, azonnal megkezdi az aknamunkát Dalmácziában és Horvátországban a magyar királyi fenhatóság ellen. Palisnai János, a vránai perjel hajlott a bosnya király ajánlatára, a többi főúr azonban megmaradt a magyar királynő pártján, ép így a dalmát városok is, melyek közül Zára követeket küldött a magyar királyi udvarba, hogy a helyzetről jelentést tegyenek. Erzsébet királyné rögtön kiküldé hű emberét, Besenyei János veszprémi főispánt Dalmácziába, hogy ott rendet csinálnjon. Besenyei el is járt küldetésében, ámde ezalatt Tvartkó Velenczével lépett érintkezésbe, melyet a maga részére megnyert. Lenn, Horvát-

Dalmátországban pedig a viszonyok mindziláltabbak lettek. Erzsébet királyné 1383 június 15-ikén Csáktornyai Laczfi Istvánt, a volt erdélyi vajdát nevezte ki horvát-dalmát bánná, Bebek Imre helyett, kit Galicziába küldött. A személycsere épen nem mondható szerencsésnek; Laczfi István hűsége távolról sem állotta ki a versenyt Bebekével.

1383 őszén Erzsébet a délvidéki zavarok lecsillapítása végett elhatározta, hogy személyesen utazik oda le, leányával, a királynővel együtt, és miután már szeptember 2-ikán értesítette Trau városát jöveteléről, csakhamar útnak is indult.

Bálint püspök a Lajos iránt tanusított hűséget annak utódával szemben is megőrizte. A királyi udvarban, a királynő tanácsosai sorában, előkelő állást foglalhatott el, s úgy látszik, hogy az ország ügyeinek vezetésében igen nagy szerepe volt. A midőn Zára a föntebb említett követséget küldte a királyi udvarba, azon személyek között, kikhez a város tanácsa levelet küldött, a zágrábi püspök mellett Bálint pécsi püspök nevével is találkozunk. Jele annak, hogy a királynők bizalmas, befolyásos emberei közé tartozott. Sajnos, működéséről, résztvételéről az államügyek intézésében tudomásunk nincsen. De ott találjuk őt a királynők környezetében, midőn ezek Zárába érkeznek. Laczfi István dalmát és horvát bán, Lendvai István szlavón bán és még többen kisérték a királynőket, s az egyháziak közül ott találjuk Alsáni Bálintot is, ki október 24-ikén vonult be, a királynők kiséretében, Zárába. Csakhogy a zavarok nem szüntek meg. Magában Zárában is felütötte fejét az összeesküvés, úgy, hogy Erzsébet királyné, Garai Miklós nádor tanácsára, végre is egyezségre lépett Tvartkóval, átengedve neki Cattaró városát.

30. TVARTKÓ PECSÉTJE.

Az ország déli vidékén támadt e mozgalom tehát látszólag lecsendesült; igaz, hogy az ország területe egy részének elszakítása árán. A nyugalom azonban nem állott teljesen helyre. A mig előbb a déli vidékeken, úgy most magában az országban, az ország főurai sorában keletkezett forrongás, ellenséges áramlat az asszonyi uralom ellen; erre az események egész lánczolata adott okot. Az ország területének csorbulása úgy

31. KIS-KÁROLY PECSÉTJE.

délen, mint északon, Lengyelország különválása, az Erzsébet által elkövetett politikai hibák, köztük Mária eljegyzése Lajos orleansi herczeggel, azonkívül személyes indokok játszottak ebben közre. Az elégületlenek élén Horváti Pál zágrábi püspök, Horváti János macsói bán, Szécsi Miklós országbiró, Zámbó János tárnokmester, Kanizsai János állottak. Szemük Nápoly felé irányult, hol Durazzói Károly ült a trónon, ugyanaz, ki Lajosnak annak idején a nyert támogatás fejében megigérte,

hogy örököseit Magyarország trónján nem fogja háborgatni. De ez ígéretet hamar elfelejtette, s midőn 1385 augusztus havában a magyarországi elégületlenek nevében Horváti Pál püspök és Kanizsai Miklós többekkel együtt őt felkereste, nem nagy fáradságba került nekik Károlyt a magyar korona elfogadására rábírni.

Már 1385 szeptember 14-ikén elhagyta Károly Nápolyt, hogy Magyarországba menjen. Zenggen és Zágrábon át ment Budára, hol az ország kormányzását csakhamar átvette. Nem tartozik feladatunk körébe a további események bővebb részletezése. Tudjuk, hogy Károly 1385 deczember 31-ikén Székesfehérvárott ünnepélyesen királylyá koronáztatott. Palota-forradalom előzte meg ez ünnepélyes tényt, mely forradalom következménye volt, hogy Mária, látszólag önként, lemondott a magyar koronáról, félvén, hogy ellenkező esetben Károly élete ellen is tör.

De ezt a palota-forradalmat csakhamar nyomon követte egy másik. Károly király mindjárt országlása elején ellentétbe jött az ország némely nagyjaival, kik ennek folytán a királynők pártjára álltak. Mária lemondása, a körülmények, melyek vele összefüggtek, a királynők pártjának növelésére szolgáltak. A budai várlak, hol a két királynő lakott, mind sűrűbben volt színhelye titkos tanácskozásoknak, melyek a királynők és párthíveik között folytak. Híveiket minden akadály nélkül fogadhatták. Alsáni Bálint, ki ekkor már megkapta a bibornoki kalapot, ezek közé tartozott, s noha ez időbeni szerepléséről bővebb tudósításaink nincsenek, aligha tévedünk, ha őt is azok sorában keressük, kik a február 7-iki katasztrófába be voltak avatva, sőt részleteinek megállapításában tevékeny részt vettek.

A Károly királyra oly végzetes napon Alsáni Bálint pécsi püspök is jelen volt a teremben, hol a gyilkos merénylet történt. Mária, habár e merénylet tudtán kívül történhetett, mindjárt másnap habozás nélkül átvette újból az ország kormányát. Párthívei támogatására föltétlenül számíthatott, s az 1386. év tavaszán lefolyt eseményekben Alsáni Bálintra újból nagyobb szerep várt.

1386 május havában Győr városa fényes gyülekezetnek volt színhelye. Itt találkoztak ekkor a királynők Venczel római királylyal és testvéreivel, Jánossal és Zsigmonddal, az utóbbi és a királynék közt kitört viszályok elsimítása végett.

Zsigmond maga megunta már a dicsőséget, hogy Mária oldalán csak a férj szerepét játszsza. Királylyá koronáztatásába

32. ZSIGMOND ŐRGROFI PECSÉTJE.

azonban az anyakirályné, Erzsébet, semmi áron sem akart beleegyezni. Zsigmondnak az a ténye, hogy a Duna és a Vág közét elzálogosította, fölingerelte ellene az ország közvéleményét és Erzsébet királynét is megerősíté Zsigmond iránti ellenszenvében. Ámde Zsigmond sem hagyta magát, s midőn anyósa őt teljesen mellőzni akarván, a házastársakat különválasztá és Zsigmond jövedelmeit is lefoglalta, ez bátyjához, Venczel római királyhoz

fordult, ki 1386 április elején vele és Jánossal, a harmadik testvérrel, továbbá unokatestvéreivel, Jodok és Prokop őrgrófokkal Magyarországba jött.

A találkozás a királynők és a Luxemburg-ház férfitagjai közt Győrött ment végbe. Czélja volt a Zsigmond és a királynők s a magyarokközött fölmerült ellentétek kiegyenlítése, az egyházi és világi rendek kiváltságainak megerősítése, a belforradalom lecsöndesítése, s a mi a legfontosabb, Mária és Zsigmond együttélésének kérdése, valamint az utóbbi országos állásának rendezése. A királynők fényes kisérettel érkeztek meg Győrbe. Demeter esztergomi és Alsáni Bálint pécsi bíbornokok, Péter, a váczi, és János, a csanádi püspökök, Laczfi István volt vajda, Zámbó Miklós tárnokmester, Czudar Péter volt bán, Szécsényi Frank, Bebek Detre és Drág, a mármarosi vajda voltak kiséretükben. A tanácskozások folyásáról tudomásunk nincsen. Alsáni Bálint szereplését sem ismerjük bővebben. Előttünk csak a záró-okmányok feküsznek. A Zsigmondra vonatkozó pontok szerint Zsigmond őrgróf ellátására Vas és Trencsén vármegye, a morva-osztrák határon azokat az uradalmakat és területeket kapja, melyeket Lajos király testvére, István herczeg bírt. Zsigmond feleségével, Máriával lakhatik mindenütt, úgy, a hogy ez férj és feleség közt szokás, adósságait első sorban azokat, a melyeket a jelen háború miatt csinált, az ország tartozik fizetni.[1]

Zsigmond ügyét ily módon — legalább látszólag — rendbe hozva, Venczel visszatért a birodalomba. A királynők ellenben most az ország déli vidékeire készültek, hogy az ott újból kitört lázadást személyes megjelenésükkel lecsendesítsék. Útjokra ez alkalommal Alsáni Bálint nem kisérte őket el. Helyette testvére, Pál, és ennek fiai, László és Miklós, voltak a királynők kiséretében. Tudjuk, hogy a kisérlet balul ütött ki; a királynők megjelenése ezúttal nem járt a várt eredménynyel. A július 25-iki

1 Fejér, x., 1. 183. l. Lásd az itt elmondottakra főleg Márki Sándor: Mária, Magyarország királynéja. Budapest, 1885. — Pór Antal: Ifjabb Erzsébet királyné. Századok, 1895. évf., és ugyanő a Szilágyi-féle Magyar Nemzet Története III. kötetében.

MÁRIA KIRÁLYNŐ 1390-IKI AD

ANYLEVELE A TIZENI BIRTOKROL

támadás alkalmával, Gara mellett, mely a királynők elfogatásával végződött, kiséretük egy része a harczban életét veszté, mások fogságba kerültek. Az utóbbiak között voltak Alsáni Pál és fiai, László és Miklós is.

A fogságban meghalt Erzsébet királynénak Alsáni Bálint bibornok vezette kanczellariáját. Jutalmát Zsigmondtól és Máriától vette, unokaöcseseivel együtt. A hosszúbácsi uradalom, melyet Zsigmond 1389-ben adományozott nekik, továbbá a tizeni birtok, melyet Máriától 1390-ben kaptak, első sorban a bibornok-püspök hű szolgálatainak jutalma volt.[1]

V.

Orbán pápának 1389 október 15-én bekövetkezett halála nem szüntette meg az egyházszakadást. VII. Kelemen pápa ellenfele halálának hírére azonnal megtett mindent a szakadás megszüntetésére. Pártja utolsó években erősbödött, noha Francziaországban, főleg az általa kivetett súlyos adók miatt, az elégületlenség nyomai mutatkoztak. Midőn VI. Orbán halálának hírét vette, első dolga volt kisérletet tenni a római bíbornokok megnyerésére. E végből VI. Károly franczia királyt kérte föl, járna közbe, nemcsak a bíbornokoknál, hanem az európai fejedelmeknél is elismertetés érdekében. Törekvése azonban hiába való volt, mert a bíbornokok azalatt Rómában rövid időre Orbán halála után, 1389 november 2-án Tomacelli Pétert választották meg a pápai trónra, ki azt IX. Bonifácz neve alatt foglalta el.

Az egyházszakadásnak most második korszaka állt be. A két pápa híveinek megoszlása már megtörtént, s úgy a római, mint az avignoni pápa hatásköre, obedientiája meg volt állapítva. A törekvés most már oda irányul, hogy az egyházszakadásnak véget vessenek, s e törekvésben az európai államok közűl főleg Francziaország, majd Németország jár elől. Venczel király leté-

[1] L. föntebb.

tele, Ruprecht ellenkirálysága megosztják Németországot s ezért ez utóbbi a szakadás megszüntetése körül vezérszerepet csak akkor kezd játszani, midőn Zsigmond kerül a római-német birodalom trónjára, erős kezekkel ragadva meg s vezetve mindvégig az unio ügyét egész a konstanczi zsinatig. A szakadás megszüntetésének kérdésével kapcsolatosan egyúttal egy másik kérdés is előtérbe lép, mely kérdés jóformán már századok óta mindig napirenden volt, az egyház reformálása fejében és tagjaiban. E reformálás szükséges voltát hangoztatják mindjobban az uniotárgyalásokkal kapcsolatosan, s diadalra jut e törekvés akkor, midőn a konstanczi zsinatnak nemcsak az unio és a hit kérdését, hanem az egyház reformjának ügyét is főfeladatává jelölik ki.

Az európai államok állásfoglalása, mely VI. Orbán halálakor már bevégzett tény volt, részint politikai multjuknak, részint az aktuális politikai viszonyoknak megfelelőleg történt. Francziaország, melynek akkori királya, V. Károly, ha nem is tevőlegesen, de mégis részes volt abban, hogy a bíbornokok Orbántól elszakadva a fondii választást megejtették, az Avignonban székelő VII. Kelemen pápa, illetve annak utódai mellett mindvégig kitartott, s az avignoni pápa obedientiáját elismertetni igyekezett mindenütt, hová befolyása csak némileg is kiterjedt. Főleg Németországnak Francziaország felé eső részein volt e befolyás észlelhető, a mennyiben egyes püspökségek, mint a metzi, touli, verduni, VII. Kelemen pártjára állottak, s egyes fejedelmek, kik a franczia királyi házzal rokonsági vagy hűbéri viszonyban állottak, valamint az osztrák herczeg, Lipót, szintén az avignoni pápához csatlakoztak. A német birodalom a maga egészében VI. Orbán mellett foglalt állást. IV. Károly császár még halála előtt Orbán pártjára állott, s fia és utóda, Venczel, 1379-ben Zólyomban Nagy-Lajossal találkozva, azzal együttesen állítja ki azt az okiratot, mely Orbán pápának a császár és a magyar király támogatását biztosítja, s a melyben kötelezik magukat, hogy őt ellenfelével szemben mindenkép támogatják. A német birodalmi gyűlések, főleg a szakadás első éveiben tartottak, sűrűn foglalkoztak az egyházszakadás ügyével

és egész sora az idevágó határozatoknak maradt reánk. E gyűlések között a legfontosabbik az 1379-iki februári birodalmi gyűlés, melyen Venczel király négy választóval és számos várossal egy VI. Orbán érdekeit fegyverrel is védeni kész szövetséget kötött. A három választó, Köln, Trier és a Pfalz között 1380-ban Oberweselben kötött egyezség épp az előbb említett szövetség pontos betartását czélozta, s némileg előjele volt a fejedelmek elégületlenségének Venczel irányában, mely elégületlenség a bel-

33. VI. ORBÁN SIRJA A SZENT-PÉTER TEMPLOMBAN.

politikai viszonyok egész sorozatának behatása alatt 1400-ban Venczel letevésére vezetett. Midőn ez évben Ruprecht pfalzi gróf a német trónra emeltetett, úgy ő, mint Venczel külön-külön állást foglalnak Avignon és Róma között. Zsigmond aztán erős kézzel ragadja meg az unio kérdését és vezeti diadalra az ügyet a konstánczi zsinaton. Németország példájára Magyarország is a római pápa pártjára állott, úgyszintén már a francziákkal való ellentét miatt Angolország is. Ellenben a franczia befolyás alatt

álló Skóczia és a pyrenaei félsziget Avignon pártjára állott, míg a többi helyeken, így Olaszországban részenként különböző volt a pártállás.

A szakadás megszüntetésére irányuló tárgyalások már VI. Orbán életében megindultak volt, de eredmény nélkül. Az eszme, hogy egy általános zsinat döntse el a szakadás ügyét, mindjárt annak kezdetén fölmerült, de úgy a római, mint az avignoni párt hívei között ellenszenvre talált. Felvette azonban azt a párisi egyetem, mely az eszmét, ha nem is valósította meg, de legalább jó lépéssel előbbre vitte. Anjou Lajosnak az ellenpápa érdekében 1382-ben megindított olaszországi hadjárata, a VI. Orbán és III. Károly nápolyi királyt közt kitört viszály, mely nyilt háborúra vezetett, a szakadás megszüntetésének kérdését, a zsinat eszméjét egy időre háttérbe szorították s inkább az elméleti fejtegetések terére utalták.

IX. Bonifácz trónraléptekor kezdődnek nagyobb mérvben a tárgyalások a szakadás megszüntetése kérdésében. Az általános zsinat eszméje is újból fölmerült. Bonifácz pápa ugyan erről mit sem akart tudni, és 1391 márczius 1-én kelt encyclikájában ezt az eszmét, mint a legnagyobb mértékben bűnöst, visszautasította, miből önkényt következett, hogy az elődje által megindított küzdelmet folytatni akarja. Azonban a párisi egyetem tovább fejlesztette azt, jóllehet a viszonyok ekkor kevésbbé voltak kedvezők. VII. Kelemen pápa maga Francziaországban, pénzműveletei miatt, mindinkább népszerűtlenné vált, s ezért az az eszme merült föl, hogy őt Róma birtokába besegítik s így távolítják el Franczia-országból. Egy új franczia hadi vállalat terveztetett, melynek vezéréül Lajos orleansi herczeg lőn kiszemelve, s ő 1391-ben el is ment Olaszországba. Ez által az unio kérdése egy időre ujból háttérbe szorult. Midőn pedig ismét napirendre került, a folytonos tárgyalások Róma, a franczia királyi udvar és Avignon között akadályozták meg a kérdés megoldását. A párisi egyetem azonban erélyesen sürgette a megoldást és terveinek VI. Károly franczia királyt is megnyerte. Az egyetemnek kiküldött bizottsága 1394-ben

hosszas tanulmányozás után arra a meggyőződésre jutott, hogy a legegyszerűbb és legczélarányosabb a kérdést egy általános zsinat utján oldani meg. Ez azonban tisztán csak elméleti eredmény volt, a gyakorlati megoldás VII. Kelemen halála után jut napirendre. A franczia király lépéseket tett, hogy az egész kérdés tisztázásáig uj választás ne történjék meg, azonban mielőtt erre vonatkozó levele Avignonba érkezett volna, a választás már megejtetett, Luna Péter foglalta el XIII. Benedek néven a pápai trónt.

34. VII. KELEMEN SIRKÖVÉNEK TÖREDÉKE.

Benedek pápa hajlandósága az egyházszakadás megszüntetésére volt a főok arra, hogy VI. Károly franczia király 1395 februárjára az első nemzeti zsinatot összehivja Párisba az unio kérdésében határozandó. Az egész kérdésben a párisi egyetem, a theologiai tudomány főápolója lép fel, mint az igazi egyházi szellem kifejezője és a közvélemény vezetője. A zsinat határozatait egy követség vitte meg Avignonba, rábeszélni igyekezve Benedek pápát, hogy az ajánlott megoldási módot, a kölcsönös lemondást a pápai trónról fogadja el. A követség eredménynyel nem járt, Benedek pápa az ajánlott megoldási módozatot nem fogadta el, hanem maga részéről találkozást ajánlott, melyen a két pápa kölcsönös vitatkozás után tisztázza az ügyet, és döntse el, hogy

melyiknek van igaza. Már ekkor látszott, hogy a pápáktól maguktól a szakadás megszüntetése nem várható, s általánossá vált az a nézet, hogy az engedelmesség megvonása által kényszeríttessék XIII. Benedek az unióra. Az Avignonba küldött királyi követség visszatérte után 1396 augusztus havára egy új, a második franczia zsinat hivatott össze, melyen határozatba ment, hogy még egyszer szólíttassék fel a pápa a kölcsönös lemondás tervének elfogadására, és ha újból vonakodik, akkor mondassék fel neki az engedelmesség. E határozat alapján bocsátkozott Károly király tárgyalásokba az európai fejedelmekkel, kik között ekkor Zsigmond magyar királyt, az aragóniai és castiliai királyt, Angliát, az osztrák és bajor herczegeket megnyerte a maga tervének. Benedek pápa, kinek újabb követség ajánlotta a franczia zsinat által elfogadott módozatot, újból elutasítólag felelt, szintúgy Bonifácz pápa is.

VI. Károly franczia király fáradozásainak sikerült az 1379-ik év folyamán Venczel római királyt az unio ügyének megnyerni. Az 1398-iki rheimsi találkozáson Venczel és Károly egymással megegyezésre jutván, egy követség ment Rómába és Avignonba. Az utóbbi helyen eredményt nem ért el, Rómában Bonifácz pápa azonban hajlandó volt a lemondásra, föltéve, ha Benedek pápa is lemond, amiről azonban ez hallani sem akart.

Francziaország időközben tovább haladt a nemzeti zsinatok által kijelölt úton. 1398 május 22-ikén összeült a harmadik nemzeti zsinat, melyen kimondották, hogy XIII. Benedeknek felmondják az engedelmességet mindaz időre, míg a pápa a már több ízben említett módozatot el nem fogadja és az egység érdekében a pápai trónról le nem mond. A király a zsinat határozatát július 28-ikán elfogadta s az engedelmesség felmondásának kezdetét augusztus 1-re tűzte ki. E határozat tudtára adatott Benedeknek is, mire 18 bibornok és a pápai udvar összes franczia származású hivatalnokai megvonták a pápának az engedelmességet. Benedek pápát erre Avignon és Venaissin grófságok lakosai Avignonban ostrom alá vették. Közel négy évig tartatott

Benedek pápa őrizet alatt saját palotájában. Párthívei közül sokan elhagyták őt, így a kiskorú II. Lajos nápolyi király nevében annak anyja, Mária királynő Castilia és Navarra királyai, valamint több franczia fejedelem és város. Csak Márton aragóniai király tartott ki Benedek mellett. Ő vezette a franczia udvarral a tárgyalásokat Benedek kiszabadítása czéljából, s e tárgyalásokban az egyházszakadás megszüntetésének kérdése is nagy szerepet játszott. Ez utóbbira nézve Benedek 1389 április 4-ikén, illetve 10-ikén kötelező igéretet is tett, hogy hajlandó az esetre lemondani a pápai trónról, ha ellenfele is lemond, vagy ha letétetik,

35. AZ AVIGNONI PÁPAI PALOTA.

illetve meghal; megigérte azt is, hogy a szakadás megszüntetését gátolni nem fogja, s egy ez ügyben esetleg összehivandó zsinaton megjelenik.

Az európai helyzetben ezalatt nagy változások történtek. Németországban a Venczel király elleni elégületlenség nyiltan kitört, és a választófejedelmek 1400 augusztus 20-ikán Venczel trónvesztettnek nyilvánítva, a rá következő napon Ruprecht pfalzi választófejedelmet választották meg urokká. A választás, a mint a németországi viszonyokra, úgy az egyházszakadásra is nagy jelentőséggel birt. Az 1398-iki szövetkezés Venczel és Károly között azt eredményezte, hogy az előbbi és Bonifácz pápa

között némi feszültség állott be, és így a pápa Venczelre nem számíthatott föltétlenül. Venczel öcscse, Zsigmond magyar király, kit bátyja csehországi helytartóvá nevezett ki, oly éles viszályba keveredett Venczellel, hogy ezt 1401 márczius 6-án Prágában elfogatva fogságra vettette. Ez által Zsigmond Ruprechtet tartotta sakkban, ki Prokop őrgróffal szövetkezett Venczelmegbuktatására. Zsigmond Prokopot is elfogatta, Ruprechtet pedig azzal ijeszté, hogy Venczelnek Gian Galeazzo Visconti segélyével megszerzi a császári koronát. Magyarországon ez alatt a Zsigmond elleni elégületlenség nyilt pártütésben tört ki és a Zsigmond törvényszegéseivel betelt rendek 1402—1403 fordulóján Nápolyi Lászlót hivták meg a trónra.[1]

VI.

Az elégületlenség Zsigmond ellen kezdettől fogva fennállott az országban. Igaz ugyan, hogy a nápolyi párt akkor, midőn Zsigmond neje halála után egymaga maradt a magyar trón birtokában, nagyjában meg volt törve s a dinasztiaváltozás jelentőségével biró esemény minden nagyobb rázkódtatás nélkül ment végbe. Azonban a nápolyi király titkos hívei nem békültek ki a helyzettel és csak a kedvező alkalomra vártak, hogy Zsigmond ellen fejüket felüssék.

Az alkalmat erre Zsigmondnak nikápolyi veresége szolgáltatta. E csatavesztés után Zsigmond király nem tért vissza országába, hanem a csatából megmenekült főurak egy részével hajóra szállva, a Fekete-tengeren Konstantinápolyig hajózott.

A kormányával elégedetlen főurak felhasználva távolmaradását az országtól, nyiltan megindították ellene az izgatást. A mozgalom élén a két Laczkfi István állott, kik már régóta titkos összeköttetésben állottak a nápolyi királylyal. Az ő kezdeménye-

[1] Ez eseményekről bővebben szól többek között Hefele, Conciliengeschichte IV. k. V. ö. e sorok irójának Az 1409. évi cividalei zsinat története cz. munkáját is.

zésükre hivatott meg László király a magyar trónra. Arra azonban, hogy atyja örökségét már ekkor elfoglalja, tényleg nem gondolhatott. A napolyi királyságban az Anjou Lajos ellen folytatott küzdelem lekötötte a királyt, ki magyarországi igényeinek érvényesitésére csak később gondolhatott. A magyar királyi trónra való jogát azonban legalább külsőleg igyekezvén kifejezni, partjának legfőbb támaszait, a két Laczkfi Istvánt helytartóvá nevezte ki, ezáltal is jutalmazva érdemeiket, melyeket maguknak szereztek. Az ő nevükkel találkozunk azokban a tárgyalásokban is, melyek László király és a török szultán között folytak, s melyek czélja volt László és Bajazed leánya között házassági összeköttetést létrehozni és ez által is a török szultán támogatását László részére megnyerni. Ezek a tárgyalások azonban eredményre nem vezettek.[1]

Zsigmond király ezalatt Konstantinápolyból visszatért Magyarországba. Jóllehet az ellene támadt lázadás ekkor már országszerte, de legfőkép a délvidéken nagy lánggal lobogott, Zsigmondnak sikerült csakhamar a helyzet urává válni. A lázadóknak sikerült Dabisa utódját, Osztoja bosnyák királyt a maguk részére vonni, de Zsigmond a hűségén megmaradt magyar urak segélyével mégis szerencsésen le tudta verni a délvidéki lázadást. Az 1397 elejére Körösudvarhelyre összehívott gyűlésen, melyre az ellenpárt főemberei, a Laczkfiak is meghivattak, véres megl torlást ültek a lázadók fölött. A két Laczkfi István a királypárti hívek kardjok alatt vérzett el Zsigmond jelenlétében, a többiek fej- és jószágvesztésre itéltettek. A király most előkészületeket tett a török elleni háborúra, de ez erre az évre abbanmaradt. A végek védelme és egyéb ügyek elintézése végett Zsigmond 1397 szeptember 24-ikére Temesvárra hirdetett országgyűlést, mely a honvédelmi kötelezettség általános elvének kimondásával fordulópontot képez a honvédelem terén.[2]

[1] V. ö. Schönherr Gyula, Az Anjou-ház és örökösei. Milleneumi történet III. kötet 434—436. ll.

[2] Az 1397-iki országgyülés végzeménye Knauz Nándortól. Magyar Történelmi Tár, III. kötet 191. s kk. ll.

A temesvári országgyűlés végzéseinek egy pontja a király környezetében lévő idegenekről szól, kikre nézve kimondja, hogy Zsigmond környezetét karácsonyig elhagyni tartoznak, sőt az országból is távozni kötelesek. A vád, mely e végzésben Zsigmond ellen foglaltatik, nem volt alaptalan. A király környezete jórészt idegenekből állott, kik közül nem egy országos méltóságra emelkedett. Az idegen, jórészt kalandorokból álló környezet befolyásának tulajdonította az ország közvéleménye az ország pénzügyeiben beállott zavarokat is, melyek a koronajavak elzálogosítására vezették. Az a szigorú rendszabály azonban, mit a temesvári országgyűlés az idegenek ellen hozott, jórészt csak irott malaszt maradt, s ezért érthető, hogy Zsigmond ellen az elkeseredés és elégületlenség folyton növekedett és ez kifejezést is nyert abban a lanyhaságban, melylyel a török elleni vállalkozások történtek. 1399-ben Zsigmond nagyobb erélylyel látott a török elleni hadjárathoz és személyesen indult el Mircze havasalföldi vajda segélyére, azonban e hadjáratról csakhamar visszatérve, egész törekvését családi politikájának szentelte.

Venczel római és cseh király helyzete idővel úgy a birodalomban mint Csehországban tarthatatlanná vált. Csehországban családi viszályok dúltak, Zsigmond és unokatestvérei, Jodok s Prokop a Venczel ellen nyilvánuló elégületlenséget saját hasznukra igyekeztek kizsákmányolni. A birodalomban pedig, melynek ügyeivel jóformán semmit sem törődött, a választófejedelmek szintén ellene fordultak és végre is megvalósították már régebb idő óta tervezett szándékukat, hogy Venczelt trónjától megfoszszák.

Venczel 1398-ban Rheimsban találkozott VI. Károly franczia királylyal, kivel az egyházszakadás megszüntetése felől tárgyalt, s megegyezett vele abban, hogy úgy IX. Bonifácz mint XIII. Benedek pápát lemondásra fogják felszólítani. Ez egyezségnek az egyházszakadásra nézve ugyan semmi gyakorlati eredménye nem volt, ellenben Venczel ezen szövetkezése Francziaországgal újabb ok volt a választóknak, hogy őt trónjáról letegyék. Venczel

teljesen közömbös magaviselete a birodalom ügyei iránt, a franczia szövetség, a flórencziek izgatásai a birodalom fennhatósága ellen, végre is megérlelték a választófejedelmek elhatározását. A mainczi, kölni és a rajnai választók 1399 ápril 11-ikén Boppardban szövetségre léptek, melyhez később még többen is csatlakoztak. Kötelezték magukat, hogy a birodalmat érdeklő

36. VENCZEL KIRÁLY PECSÉTJE.

minden ügyben közös egyetértéssel fognak eljárni, állást foglalnak mindenki ellen, ki az ő akaratuk ellenére kisérli meg a birodalmi legfőbb hatalmat kezébe venni és hogy megakadályoznak minden törekvést a király részéről, mely a birodalom jogainak csorbítására irányul. A királyválasztásra nézve azonban nem történt intézkedés, erre nézve csak az határoztatott, hogy

a birodalom megüresedése esetére mindegyik választó választói jogát magának rezerválja, vagyis azt teheti, a mit jónak lát, személyre nézve tehát nem kötik le magukat. Venczel letétele az 1400 február 2-iki frankfurti tanácskozáson határoztatott el, az új király személyére nézve itt nem történt még megállapodás, de a luxemburgi házat a trónról kizárták, csak az augusztus havában tartott oberlohnsteini tanácskozás alkalmával történt az új személyre nézve megállapodás és augusztus 21-ikén Rupprecht pfalzi választófejedelem választatott meg az előző nap letett Venczel helyébe a római királyi méltóságra.[1]

Venczel király a rheimsi találkozás alkalmával az egyházszakadás megszüntetése felől Zsigmond nevében is igéretet tett. IX. Bonifácz pápa ennek folytán Zsigmonddal szemben is éreztette neheztelését, jóllehet nyiltan nem lépett fel ellene. Nápolyi Lászlóval Bonifácz pápa már rég jó lábon állott, a minek első sorban László vette hasznát az olaszországi téren kivívott eredményekben. László magyarországi törekvéseiben is támaszra talált a szentszéknél, és noha Bonifácz a Zsigmond és László küzdelemben eleintén határozottan Zsigmond pártjára állott, az 1401-ik évben Magyarországon lefolyt eseményekben a pápának kétségkívül nagy része volt.

Zsigmondnak törekvései, hogy Venczel letétele után Csehország koronáját magának megszerezze, oly időben indultak meg, midőn hazánkat a török újabb támadással fenyegette. A helyett, hogy e támadásokkal erélyesen szembeszállana, Zsigmond minden idejét a cseh korona megszerzésére fordította és ez szította azt az elégületlenséget, melylyel iránta az ország rendei már régóta viseltettek. Az elégületlenség 1401 ápril havában nyilt lázadásban tört ki a király ellen, kit a rendek elfogva, Visegrádra szállították, a királyi trónt megüresedettnek jelentvén ki.

[1] L. erre nézve Lindner, Deutsche Geschichte unter den Habsburgern und Luxemburger II. kötet.

Az uj király személye körül csakhamar szakadás állott be. A míg az egyik párt Nápolyi László felé fordította szemét, a másik párt Jagelló Ulászlónak ajánlotta fel a magyar koronát. Egy csekély töredék pedig Vilmos osztrák herczeget óhajtotta a trónra emelni. Garai Miklós bán, Eberhard zágrábi püspök, Stibor vajda és még többen, ekkor elérkezettnek látták az időt a fogoly király érdekében fellépni. Főleg Garai Miklós igyekezett minden tekintélyével odahatni, hogy Zsigmond javára döntessék el a kérdés. Az ő befolyásának volt tulajdonitható, hogy Zsigmond az ő őrizete alá helyeztetett s utóbb Visegrádról Siklós várába vitetett és végül az egész ügy Zsigmond javára oldódott meg.

Alsáni Bálint bibornok és családjának tagjai e nehéz időkben is törvényes uruk pártján állottak. A lázadások, melyek Zsigmond ellen kitörtek, a délvidékről indultak ki, és első sorban az ő püspökségét sujtották. Már az 1387-ki koronázás alkalmaval sem jelenhetett meg az ünnepélyen, mert ekkor is püspöki székhelyét kellett a lázadók ellen megvédelmeznie.[1] A Horvátifele lázadás ellen családjának két tagja, László és Miklós, vitézül küzdöttek és a fölkelők fogságába kerültek. Az 1388-iki lázadás leverésében, mely Szerém és Valkó megyék területén szintén a nápolyi király érdekében tört ki, az Alsániakat újból Zsigmond pártján találjuk.[2] Az 1401-ben folyt tárgyalásokban pedig, melyek Zsigmond szabadonbocsátását czélozták, Alsáni Bálint bibornok is részt vett.

E tárgyalások 1401 augusztus végén Patán folytak le. Résztvettek bennök Alsáni Bálint, az esztergomi és a kalocsai érsekek, a váradi, győri, veszprémi és egri püspökök, a nádor, az országbiró, az erdélyi vajdák és számosan a főurak közül. Tárgyuk Zsigmond szabadonbocsátása és visszahelyezése volt. Az ország rendei föltételül tűzték ki, hogy az idegenek birtokában lévő összes várak adassanak vissza, de kivették Stibor vajda várait,

[1] Schönherr i. m. 397. l.
[2] Ugyanott 408. l.

37. A SIKLÓSI VÁR

Dominus Bonifacius de Neapoli. ix. pp.

IX. BONIFÁCZ PÁPA.

(A bécsi udvari könyvtár XV. századi kodexeben.)

kimondván egyuttal, hogy ha e feltétel nem teljesittetik, uj királyt választanak a magyar trónra. Hosszas tárgyalások után e föltétel elfogadtatott, az idegenek kezei között levő várak átadattak, mire Zsigmond visszanyerte szabadságát és az ország rendei október 26-ikán Pápán ujból elismerték királyuknak.[1]

VII.

A béke és nyugalom azonban ezzel nem állt helyre Magyarországban. A nápolyi párt annyi kudarcz után sem adta meg magát teljesen, s titokban tovább működött. Segítségükre jöttek az 1402-iki események, melyek a Zsigmond elleni elégületlenséget újból felszították.

Zsigmondnak 1402-iki szerződése a Habsburgokkal, mely fiutód hiánya esetére az osztrák herczegeknek biztosította a magyar trónt és ennek elfogadtatása a rendekkel, növelte az elkeseredést. A dalmácziai események, hol Hervoja bosnyák vajda, László helytartója, lassanként tért kezdett foglalni és az ország javainak elidegenitése Zsigmond részéről, ki ez által a cseh háború költségeit akarta födözni, megadták a mozgalom kitörésére a végső okot. Az ország rendei 1402—1403 fordulóján Váradon összegyűlve, Zsigmondot a tróntól megfosztottnak jelentették ki és Nápolyi Lászlót kiáltották ki királyukul.

Bonifácz pápa, kinek főtörekvése az egyházi állam visszaszerzése volt, e czélja elérésére Lászlót tényleg támogatta a nápolyi királyság megszerzésében. Most, hogy a magyar rendek Lászlót királyukká kiáltották ki, a pápa e kérdésben sem késett támogatását reá kiterjeszteni. Bonifáczot magatartására az általános politikai helyzetben rejlő okok gyakoroltak befolyást. Ruprecht király mindjárt választása után elismertetése érdekében alkudozásokba bocsátkozott a pápával. Bonifácz erre hajlandó

[1] L. a Garai Miklós és János részére 1406 augusztus 6-ikán kelt kir. adománylevelet. Hazai okmánytár. VII. kötet 432. s kk. ll.

volt, föltéve, hogy ha Ruprecht a koronázási esküt még a megerősítés előtt leteszi, bizonyos az egyházszakadásból folyó kötelezettségekkel együtt. Ezt Ruprecht nem fogadta el, s az 1402. úrnapja utáni nyolczadra Mainzba összehívott választófejedelmi tanácskozás után közeledni kezdett Francziaországhoz és Angliához s hajlandó volt elfogadni az általuk ajánlott lemondási módozatot az egyházszakadás megszüntetésére. E tervet Bonifácz pápa ellenezte, aki azonfelül Venczelre nem támaszkodhatott, Zsigmond pedig saját országában sem örvendett valami nagy tekintélynek, nem hogy a pápa érdekében nagyobb súlylyal tudott volna föllépni. Bonifácz tehát meglehetősen el volt szigetelve, és Ruprecht közeledése a franczia- és angol udvarokhoz elpártolása veszélyét rejtette magában, úgy hogy Bonifácz ez esetben egyedül csak László nápolyi királyra számíthatott volna. Ez pedig a pápának 1402 vége felé útjában állott, mert ugyanakkor az egyházi állam egyes részei, mint Bologna Malaspina helytartó ellen fellázadva, a pápa és Flórencz segélyét vette igénybe. Nápolyi László egész magatartása már ekkor arra utalt, hogy egy nagy olasz királyság alapításának terve forog fejében; ezt mutatják későbbi hadjáratai és foglalásai az egyházi állam területén. Hogy e tervet megakadályozhassa, Bonifácz pápa László igényeit a magyar trónra felkarolta, ez által akarván őt Olaszországból eltávolítani. László Magyarországba ment, mire Zsigmond, tudomására jutván a pápa támogatása, felmondta az engedelmességet Bonifácznak. Magyarország ez időben tényleg egy pápa obedientiájához sem tartozott. Egyházi ügyeit maga a király igazgatta. Bonifácz ekkor nem lévén már többé kötve a Venczel és Zsigmond iránti tekintet által, elismerte Ruprechtet római királyul, elejét vévén ezzel annak a veszélynek, hogy Ruprecht az angol és franczia királyok által megindított unio mozgalomhoz csatlakozzék. Ha a pápának sikerül Ruprechtet megkoronázni, s ha Ruprechtnek sikerült volna magát Venczel ellenében a birodalomban elismertetni, Bonifácz győzött volna. Hogy számításaiban csalatkozott, nem ő rajta mult.

A francziaországi eseményeknek is nagy része volt abban, hogy Bonifácz Ruprechtet elismerte. Volt ugyanis Francziaországban egy part, mely jogtalannak tartotta, hogy Benedektől az engedelmességet megvonták. Különféle, főleg belpolitikai, de kivált pénzügyi okok nagyban befolytak arra, hogy egyre növekedett azok száma, kik a visszatérést Benedek partjára újból óhajtották. E part élén az orleansi herczeg állott. II. Lajos anjoui herczeg, a nápolyi trónkövetelő már 1402 augusztus havában újra Benedek mellett foglalt állást. Benedek a tőle elpártolt bibornokokat 1042. január havában egyházi átokkal sujtá, mire azok is hajlandóknak mutatkoztak vele kibékülni. 1403 majus 15-ikére a franczia király e kérdésben határozandó egy új zsinatot hivott össze, de az események gyorsabban fejlődtek ki. Benedek 1403 márczius havában Avignonból Chateau-Renardba menekült, hol több száz főből álló sereg várt reá. A bibornokok és Avignon város erre megijedve alkudozásokba bocsátkoztak vele, és ezek eredménye volt márczius 29-ikén kötött chateaurenardi szerződés, melyben kimondatott, hogy a pápa az unio kérdésében nehézségeket nem támaszt, és ha Francziaország visszatér hűségére, a szakadás megszüntetése végett egy zsinatot hív össze. A franczia nemzeti zsinat e fordúlatról értesülve, újból elismerte Benedeket, ki a chateau-renardi szerződés megerősítése után, mi egyébiránt csak hosszas tárgyalások után történt meg, Bonifáczczal is érintkezésbe lépett az unio ügyében.

Bonifácz pápának 1403 októben 17-ikén váratlanul bekövetkezett halála után Cosmas Migliorati választatott VII. Incze alatt pápává. Rövid uralkodása alatt az unio kérdése dűlőre nem jutott, sem ő, sem Benedek nem vették azt komolyan. A franczia király 1406 november 1-re már össze is hívott egy újabb zsinatot, mely az engedelmesség kérdését újból tárgyalta volna, midőn Incze pápa november 6-ikán meghalt. Utóda Angelo Corrario, XII. Gergely lett. Ő alatta végre annyira jutott a dolog, hogy mindkét fél küldöttei elhatározták 1407 április 20-ikán Marseilleben, hogy az év szeptember 29-én, legkésőbb november 1-én a két

pápa a szakadás megszüntetése ügyében Savonában találkozzék. E megállapodáshoz sem Benedek, sem Gergely nem akartak

38. VII. INCZE PÁPA.

hozzájárulni; az utóbbit főleg rokonaiból álló környezete és Nápolyi László befolyásolták. László magyarországi királysága

még Bonifácz életében füstbe ment, és visszatérte után a pápával az olasz viszonyok alakulásához képest, hol barátságos, hol ellenséges viszonyban állott. Ekkor épen barátságban voltak egymással, és László félt, hogy a pápa közeledése Francziaországhoz királyságának elvesztését vonhatná maga után, mert hisz Lajos anjoui herczeg még mindig igényt formált elhunyt atyja révén a nápolyi trónra. Ezért követett el mindent, hogy a pápát a savonai találkozástól visszatartsa. Hosszas fáradozás után végre sikerült a franczia király követeinek Benedek követeivel együtt Gergelytől julius 31-ikén a marseillei szerződés megerősítését kieszközölni, de Savona helyett egy más helyet ajánlott találkozási helyül. Általános meglepetésre Benedek most nem fogadta el e szerződést, de azért a kitűzött napra, szeptember 29-ikén Savonába érkezett. Gergely Rómát augusztus 9-ikén hagyta el, előbb Sienába, majd 1408 januárjában Luccába ment. Folytonos alkudozásokkal húzta a két fél az időt, míg végre mindkét bíbornoki testület ráunt a huza-vonára. Május 1-én, midőn Gergely igérete ellenére új bíbornokok kinevezésével kezdett foglalkozni, bibornokai közül heten elhagyták Luccát és Pisába mentek, hová a Benedek-párti bíbornokokat is meghívták. A két párt bíbornokai egyesülve, Pisából Livornóba mentek, s innen július 14-ikén kelt levelükben 1409 márczius 25-ikére zsinatot hirdettek Pisába az egyházszakadás megszüntetése tárgyában. Úgy Gergely, mint Benedek a bíbornokok által hirdetett pisai zsinat ellensúlyozására külön-külön zsinatot hirdetett, előbbi 1409 pünkösd ünnepére Cividaleba, utóbbi az 1408. évi Mindenszentek napjára Perpignanba. Ámde e zsinatok az egyházszakadás megszüntetését dűlőre nem vitték. A pisai zsinat kihirdetése a legnevezetesebb tény az uniora irányult törekvések történetében, a bíbornoki testület állásfoglalását a pápákkal szemben, a zsinat eszméjének a pápai uralom fölé helyezését jelenti.[1]

[1] L. Hefele idézett munkáját és a cividalei zsinatról szóló munkámat.

VIII.

Így állott az egyházszakadás ügye, a midőn Bálint bíbornok elhagyta Magyarországot, hogy a pápai udvarhoz menjen. Kötelezettsége, hogy a bíbornoki kalap átvétele végett Rómában megjelenjék, régóta várt teljesítésre; az első években az ország zavaros helyzete tette lehetetlenné annak beváltását, de hogy miért halasztotta azt később is, egészen élete végére, okát adni nem tudjuk. Állítólag 1384 folyamán megfordult volna Rómában.[1] Azonban az egykorú forrásokban semmi hír sincs arról, hogy Alsáni Bálint ekkor a pápai udvarban, mely 1383-ig Rómában tartózkodott, megfordult volna.[2] Az egyházszakadás történetének egyik főforrása Nieheimi Detre, midőn a bíbornok megjelenésérőt szól, egész határozottan mondja, hogy addig még nem fordult meg a pápai udvarban.[3] Most sem az volt utazásának oka, hogy bíbornoki kötelezettségének eleget tegyen. Zsigmond király megbizásából ment a pápai udvarhoz, a szentszék segélyét hazánk részére kikérendő.

Zsigmond király ugyanis 1405 nyarán a Balkán-félszigetre fordította figyelmét. Itt a királyi beavatkozás két okból vált szükségessé. Az egyik Dalmácziát illette, a másik a boszniai eseményekben gyökerezett, hol Tvartkó Szura bosnyák király növekvő hatalmával szemben erélyes fellépés vált szükségessé. A mi Dalmácziát magát illette, a beavatkozás szüksége itt a Nápolyi László-féle mozgalommal állott összefüggésben. Zsigmond király tekintélye a László érdekében támadt forradalom leverése után helyreállított ugyan, s maga a nápolyi párt ott, a hol a magyar király karja közel érte őt, csöndesen maradt. A mozgalom lassanként elült, de némi nyoma még megmaradt a dalmát városok egyike-másikában, melyek a magyar befolyástól kissé félreestek.

[1] Igy mondja ezt Kollányi is: Esztergomi kanonokok 52. l.

[2] VI. Orbán pápa csak 1383 június 15-ike után hagyta el Rómát is ment le Nápolyba.

[3] «... qui nunquam fuit in eadem curia Romana, postquam scisma incepit ...» Theod. de Nyem: de scismate libri tres. Lipsiae, 1890. 248. l.

39. XII. GERGELY PÁPA.

S valószínű volt, hogy addig, míg a dalmát részek nincsenek újból szorosabb összeköttetésben a magyar királysággal, s a míg annak befolyása ott újból nem szilárdíttatik meg, addig a nápolyi párt ott mindig támaszra fog találni. Ezért határozta el magát Zsigmond arra, hogy a nápolyi párt hívei ellen szigorúan fellép, s e dalmát részeket ismét a magyar király befolyásának aláveti. Az 1405 nyarán megindult hadjáratnak tehát ez volt egyik czélja. Másodsorban e hadjárat éle a boszniai részek felé, Tvartkó Szura ellen irányult.[1]

Boszniában a bosnyák főurak egy része 1404 június közepén trónvesztettnek nyilvánította királyát, Osztóját és helyébe a trónra Tvartkó István fiát, Tvartkó Szurát ültette. Osztója, ki 1404 tavaszán a magyar király fenhatósága alá adta magát, Zsigmond királyhoz fordult segélyért. A király Maróti Jánost küldte ki Osztója érdekében, kit ez trónjára vissza is helyezett. Ámde Tvartkó Szurának egyátalán nem volt szándékában a teret Osztójának átengedni, s Osztója hatalma Boszniának csak egy kis részére terjedt ki, a nagyobbik részt Tvartkó, illetve az ő nevében Hervoja herczeg uralta. Tvartkó ellen a fellépést már azért sem lehetett elodázni, hogy a magyar királyság tekintélyét e hűbéres tartományban továbbra is fel lehessen tartani.[2]

40. TVARTKÓ SZURA PECSÉTJE.

Az időpont egy balkánfélszigeti expeditióra amúgy is kedvező volt. A törököktől, kiknek terjeszkedését Europa keletén megakadályozni immár lehetetlen volt, e pillanatban nem kellett tartani. A török birodalomban Bajazed szultán halála után kitört pártviszályok, fiainak egymásközti harcza a hatalom birtoka körül a helyzetet elég kedvezővé tették. Azért Zsigmond nem

[1] Szilágyi, Magyar nemzet története III. k. 476. l.
[2] U. ott.

is késett a hadjárat megindításával, és 1405 nyarán három részre osztott seregével megindult a déli részek felé. Az egyik sereg, melynek élén Bessenyő Pál bán állott, a dalmát részekre ment, a másik, Maróti János alatt, Boszniába, míg a harmadikat Perényi Péter a szlavon részekre vezette. A boszniai hadjárat sikerrel járt, az ország nagy része ujból meghódolt a magyar királynak, de tartós béke e részeken nem állott be. Tvartko és Hervoja folytonos támadásokkal zaklatták az ott maradt magyar sereget, úgy hogy Szilágyi László és Garazda Miklós, ennek parancsnokai, kénytelenek voltak ujból Zsigmondhoz fordulni segélyért, ki 1407 őszén maga is személyesen hadba szállott. E hadbaszállás csak bevezetése volt egy nagyobb hadjáratnak, melyet Zsigmond 1408-ban tervezett megindítani, hogy Boszniát ismét teljesen uralma alá vesse.[1]

Hogy e hadjáratot, melynek szerencsés kimenetele a Balkanélsziget eseményeinek is más irányt adhatott, nagyobb jelentőséggel ruházza fel, Zsigmond király elhatározta, hogy követeket küld a pápai udvarba, a szentszék támogatását kikérendő. Keresztes hadjárat hirdetését kérte a törökök és a Balkán-államok schismatikus népek ellen. Választása az ősz pécsi püspökre, Alsáni Bálintra esett, ki 1407-ben András spalatói érsekkel útnak indult a pápai udvarba.[2]

Azonban küldetésének nem ez volt az egyedüli czélja. Theodericus de Nyem feljegyzése szerint Alsáni Bálint küldetése összeesik az egyházszakadás kérdésében beállott eseményekkel, t. i. az unio ügyével. Fentebb szólottunk e kérdés kifejlődéséről. Nincs okunk kételkedni abban, hogy az unio kérdése Alsáni Bálint küldetésében tényleg szerepet játszott.

Azokban a följegyzésekben, melyek XIII. Benedek pápa részére készültek s az 1407 augusztus havában a Lerin szigetén fekvő Saint-Honorat-apátságban és az 1407 augusztus végén Savonában Benedek pápa és XII. Gergely követei között folyt

1 U. ott 477—479. ll.

2 Koller, i. h. III. k. 285. l.

tárgyalásokról szólnak, Alsáni Bálintról is említés tétetik. Az okok között, a mik miatt Gergely Savonába nem jött el, szerepel az is, hogy a magyar király a pécsi bíbornok útján azt tanácsolta neki, hogy ne menjen Savonába, mert ellenkező esetben, ha oda megy, reá és az egyházra nagy veszély vár.[1] A Benedek-féle följegyzés ezt tagadja, s azt mondja, hogy a magyar királytól ily nyilatkozat, ily tanács egyáltalán nem származhatik.[2] Pedig Zsigmond király tényleg adott ily irányú tanácsot Gergelynek. A velenczei tanácsot követei, Bálint bíbornok és a spalatói érsek utján megkereste, hogy a signoria küldene a magyar követséggel együtt egy követet a pápához, ki azt a savonai úttól visszatartsa. A velenczei tanács az 1407 július 23-ikán tartott ülésében a király e kívánságára tagadólag felelt, miután, mint mondá, a pápát már nem egy ízben megkereste ily irányban, s ennélfogva nem látja szükségét annak, hogy ily értelemben újabb előterjesztést tegyen. Különben is, mint mondá, Gergely a savonai útat már amúgy is feladta.[3] A velenczei tanács e határozata minden kétséget kizár a felől, hogy Bálint bíbornoknak Zsigmond tényleg adott ily megbízást. De ezenkívül még egy másik forrás is megerősíti ezt, sőt arról is tesz említést, hogy Zsigmond levél útján is felkereste a pápát.[4] Ez adatokkal szemben a Benedek-féle följegyzés értékét veszti. De Alsáni Bálint e megbízatása kitűnik világosan abból az emlékiratból, melyet Zsigmond ép általa és követtársa, a spalatói érsek által a pápához és az olasz városok egy részéhez 1407 nyarán intézett, s a melyben Gergely pápát tőle telhetőleg visszatartani igyekszik a genuai találkozástól. Okát is adja ennek a törekvésnek, és ez az ellenszenv, melylyel Francziaország és az avignoni obedientia irányában viseltetik.[5] S Gergely pápa elhatározására, hogy a savonai

[1] Archiv für Literatur und Kirchengeschichte des Mittelalters VII. k. 617. l.

[2] U. ott.

[3] Monumenta Slavorum meridionalium, V. k. 99. l.

[4] Minerbetti krónikája Tartininál, Rerum Italicarum Scriptores, II. k. 572. l. V. ö. Martène-Durand, Thesaurus novus anecdotorum, II. k. 1383. l.

[5] L. erre nézve Goellernek értekezését, König Sigismunds Kirchenpolitik. Freiburg, i/Br. 16—20. ll.

találkozástól eláll, Zsigmond király föllépése alighanem döntő befolyással birt.[1] Maga Gergely pápa utal különben e körülményre abban az iratban, melyben tartózkodó álláspontját okadatolja s melyet parancsára a sienai templomokban nyilvánosan felolvastak. Ez iratban a magyar király egyenesen meg van nevezve, mint a ki más fejedelmekkel egyetemben a pápát a savonai találkozásról lebeszélni igyekezett.[2]

41. A SANTA MARIA NOVELLA FIRENZÉBEN.

Hogy Alsáni Bálint küldetésében az unio kérdése is közbenjátszott, az a föntebbiekből világosan kitűnik, ezt mondja Theodericus de Nyem is. Ciacconius szintén tud róla. Ugyanakkor különben Benedek pápa részéről is történt intézkedés, hogy a szakadásról, annak egész kérdéséről az illetékes tényezők infor-

[1] Venczel király, Németország, Anglia és László nápolyi királyok ily értelemben működtek a pápánál. Minerbetti i. h.

[2] Martène-Durand i. h. Nyem. Nemus unionis. IV. 7.

máltassanak. Követ küldését határozta el az aragoniai, castiliai, navarrai királyokhoz, valamint levél útján szándékozott informálni a császárt, a római és a magyar királyt az 1407 april havából deczember 12-ikéig terjedő tanácskozásokról, melyeket Gergely pápával folytatott.[1]

Ha Alsáni Bálint megbizatása arra is kiterjedt, hogy a szakadás megszüntetését előmozdítsa, úgy ezt a czélját nem érte el. Azonban tartsunk az események elbeszélésében sorrendet.

Bálint bíbornok útját Velenczén át vette. 1407 július 28-ikán a velenczei tanács a bíbornok kérelmére elhatározta, hogy ajánlóleveleket ad neki és a spalatói érseknek a pápához. A határozat szövegéből azt kell következtetnünk, hogy a bíbornok személyesen járt ekkor Velenczében.[2] Bővebben csakis útjának végső szakaszáról van tudomásunk, melyet forrásaink egyikének állítása szerint a pápa kiséretével tett meg.

Útirányáról csak annyit tudunk, hogy 1407 augusztus 8-ikán érkezett meg Firenzebe. A Szent-Gál-kapun át vonult be a városba, a hol a dominikánusoknak a Santa Maria Novella melletti kolostorában szállt meg. A város nagy ünnepélyességgel fogadta a bíbornokot, ki 23 éves bíbornoksága után első ízben volt a kúriánál megjelenendő. Különös tisztelete jeléül pompás zászlót ajánlott fel neki, melyet családi czímere diszített.[3]

Hogy mennyi ideig tartózkodott Bálint bíbornok Flórenczben, nem tudjuk. Dél felé vette útját innen, hogy a pápával találkozzék. XII. Gergely pápa augusztus 9-ikén indult el Rómából.[4] Augusztus 15-ikén érkezett Viterbóba,[5] hol hosszabb ideig tartózkodott. Innen indult útnak Siena felé, hova szeptember 4-ikén érkezett meg.[6]

1 Valois, La France etc. III. k. 561. l.

2 Monumenta Slav. merid. V. k. 100. l.

3 Istorie di Firenze az 1406. évhez: «Memoria che Adi 8. d'Agosto Venne in Fiorenza il Cardinale d'Ungheria, chiamasi il cardinale delle Cinque chiese; venne per la Porta San Gallo, tornò in Santa Maria Novella, fugli fatto un grande onore del Comune, fugli dato un bellissimo Istendardo, d'arme sue, un braccio con un rosajo in mano» Muratori XIX. k. 953. l.

4 Antonius Petrus Diarium Romanum. 982.

5 Nyem kiad. Erler 238. l.

6 Igy többek között Annales Senenses Muratorinál, XIX. k. 421. l. V. ö. a dátumra nézve még Erler kiadását. 242. l., jegyzet.

Viterbóban csatlakozott Alsáni Bálint a pápai udvarhoz. Augusztus 22-én egy hétfői napon jelent meg először a pápai udvarnál.[1] A sienai évkönyvek feljegyzései szerint a szeptember 4-ikén a városba érkező pápa kíséretében voltak Alsáni Bálint, Caracciolo Konrád, Colonna Ottó (a későbbi V. Márton pápa), Orsini Jordán, Brancacci Raynold, Calvi Antal, Gilles János, Gaetani Antal, Minutoli Henrik, Acciajoli Angelo és a bardellai bibornokok.[2]

42. A VITERBÓI PÁPAI PALOTA.

A kúria hosszabb ideig tartózkodott Sienában.[3] Alsáni Bálint azonban nem tartott ki a pápa mellett, és csakhamar ott hagyta a pápai udvart s visszatért hazájába.

[1] Mcccc VIIo, Judictione XV. (Viterbii) Die lune, vicesima secunda mensis Augusti reverendisimus in Christo pater et dominus dominus... tit. Sancte Sabine presbyter cardinalis Quinqueecclesiensis vulgariter nuncupatus de mane prior intravit curiam Romanam, postquam assumptus fuerat, ubi fuit in concistorio est moris, honorifice receptus. Vatikáni levéltár, Obl. 57. fol. 128. Dr. Lukcsics József szíves közlése. Souchon i. m. I. k. 131. l. Nyem, i. h. 248. arra enged következtetni, hogy a bibornok Sienában magában jelent meg a pápa előtt.

[2] Muratori, XIX. k. 421. l. de 1404-re téve.

[3] Gergely 1408 január 27-ikén ért Luccába.

Távozásának okáról és körülményeiről Nieheimi Detre följegyzései tudósítanak minket. Az ősz bíbornok, úgy látszik, a hosszú utazás fáradalmai által megtörve, Sienába érkezte után ágyba dőlt. Alig hogy betegségének híre ment, mely, mint látszik, súlyosabb természetű volt, úgy Gergely pápa maga, mint kamarása, Antal és rokona, Pál a bíbornok állapota felett szorgos felügyeletet kezdtek gyakorolni. Czéljuk volt, mondja Nieheimi

43. A SIENAI SZÉKESEGYHÁZ.

Detre, azonnal a bíbornok halála után annak ingóságait, lovait, készpénzét, drágaságait és egyéb tárgyait maguknak lefoglalni. Az ősz bíbornok, midőn erről értesült, szerfelett felindult. Fenyegetőzések közt jelentette ki, hogy sem őt, sem javait nem fogja senki hatalmába keríteni.[1] S valóban előkészületeket tett, hogy a kúriát elhagyja. A tél zordsága[2] nem tartotta őt vissza a

[1] «Vere nec me, nec bona mea habebitis.» Nyem, i. h. 249. l.

[2] «Hoc tempore frigidior Januarius saevit hyemsque, quam visum fuerit proximis annis quadraginta. Nix enim pertinax terram operuit, licet ea nix alta non foret. At hyems ipsa glacies multas dedit». Annales Genuenses, Muratorinál XVII. k. 1216. l.

hosszu uttól. Betegségére való tekintettel egy fából összerótt alkotmányt — hordágyat [1] — készittetett magának, melyen Velenczéig vitette magát. Távozása a kúriától önhatalmulag történt, a pápától a távozásra sem engedélyt nem kért, sem a szokásos búcsú-kihallgatásra nem jelentkezett.[2] Velenczéből tért aztán vissza hazájába.

Igy adja elő Nieheimi Detre Alsáni Bálint eltávozásának körülményeit. Vajjon ez állitás megfelel-e a valóságnak, nehéz bebizonyitani. Nieheimi Detre Gergely pápa kiséretében volt, a midőn a kúria Rómából Sienába ment, s ott is tartózkodott, igy tehát a Sienában történtekről mint szemtanu beszélhet. Ámde nem szabad elfelejtenünk azt, hogy a midőn munkáját irta, már elpártolt volt Gergely pápától, a kinek cselekedeteit épenséggel nem birálja meg tárgyilagosan, és a pápa minden cselekedetében hamis és álnok eljárást, okot gyanit. Igy tehát nem lehetetlen, hogy Alsáni Bálint távozásának okairól is ily hangulatban ir. Bármi legyen is azonban oka távozásának, bizonyos, hogy a bibornok Sienát a pápa eltávozása előtt, téli időben hagyta el.

Azt, a mi végett Nieheimi Detre szerint a kúriához jött, az unió előmozditását, nem érte el. A szakadás még tovább folyt és csak évek hosszú sora mulva ért véget. Ellenben azt a feladatot, a mivel Zsigmond király bízta meg, a törökök elleni keresztes hadjárat kieszközlését csakugyan megoldotta. Gergely pápa november 11-ikén adta ki erre vonatkozó bulláját, melyben a magyar király által kért keresztes hadjáratot kihirdette.[3]

Sienai tartózkodásának emlékéről ad hírt Oldoinus XII. Gergely pápa életrajzában. A pápa ott tartózkodásának emlékére, mondja, a sienai székesegyház a pápa és a környezetében volt 12 bibornok, köztük Alsáni Bálint czímerével diszíttetett.[4]

Az 1408-ra forduló tél derekán tért vissza Bálint bibornok hazájába. Ezután még csak rövid ideig maradt életben. 1408

[1] Nyemnél «ligneum vehiculum» áll, alighanem hordágyat akar e kifejezés jelenteni. Kocsit aligha, mert hiszen akkoriban általában kocsin utaztak volt.

[2] Nyem, i. h. 249. l.

[3] Koller, i. m. III. k. 283. s kk. ll.

[4] Ciacconius Vitae pontificum.

november 19-ikén [1] hunyta le szemét örök álomra az ősz egyháznagy, ki harmincznégy éven keresztül kormányozta egyházmegyéjét. Három uralkodót szolgált egyforma hűséggel és hazafisággal. Hazájának, egyházának hű fia, ki, bárhová szólította királyának parancsa, mindenütt híven teljesíté kötelességeit. Diplomácziai alkudozásokban a velenczei köztársaság diplomatáival egyenrangúnak mutatta magát. S midőn hazáját a hitetlenek fenyegetik, nem riad vissza, agg kora daczára, a hosszú út fáradalmaitól, s királya parancsára újból magára veszi a diplomácziai tárgyalások nehéz feladatát. Láttuk a hit iránti buzgóságát, egyházmegyéje, püspöki széke iránti gondoskodását, jogai megvédelmezésében kifejtett törekvését. Hogy tudós volt, mutatják tudományos fokozatai, az egyetem iránti gondoskodása, hogy egyházának, hazájának, királyának hű fia volt, mutatja egész életműködése.

Hült tetemei székesegyházában, Pécsett tétettek örök nyugalomra. Sírköve fenmaradt napjainkig, megőrizte az ősrégi Szente-Mágocs nemzetség legkiválóbb tagjának emlékét.

[1] A halál napja a sirkő feliratából tünik ki.

44. PÜSPÖKI JELVÉNYEK A XV. SZÁZAD ELEJÉRŐL.

HASONMASOK SZÖVEGE.

RESZLET A HOSSZUBACSI BIRTOKRÓL SZÓLÓ ADOMANYLEVÉLRŐL.

(A 14. lapon.)

Sigismundus dei gracia Hungarie . . .
omnibus Christi fidelibus tam presentibusquam futu[ris] . . .
tis obsęquia magis eorum devocio attendatur . . .
gubernator sua item magistri Pauli filii condam Johannis de . . .
nobis quasdam literas nostras patentes maiori et auttentico . . .
confectas tenoris infrascripti, supplicans exinde nominibus qui[bus]
innovantes perpetue valituri dignaremur confirmare, Quarum . . .
quod quia Ladislaus filius Johannis de Huzyubach familiaris scilicet . . .
infidelium processibus et sceleratis excessibus intra ambitum . . .
nostrorum ingrandem desolacionem palam contra sacrum regium . . .
operam suis manibus sceleratis eisdem nostris infidelibus po . . .
filium petri de Horuathy nostrum notorium infidelem in Them . . .
dominum Ladislaum Banum captivitate de eadem libere emissus . . .
assistencia perhibetur latitare. Ideo nos unacum prelatis et . . .
ac universis et singulis suis possessionibus porcionibusque possessi-[nariis] . . .
in euum destituentes ac manibus nostris regiis vendicatis . . .

A TIZENI BEIKTATÁSRÓL SZÓLÓ JELENTÉS KEZDŐSORAI.

(A 15. lapon.)

Conventus monasterii Pech Waradyensis. Omnibus Christi fidelibus, tam presentibus quam futuris presens scriptum cernentibus, salutem in domino sempiternam. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod nos literas serenissimi principis ac domini domini Sigismundi regis Hungarie, domini nostri humiliter recepimus in hec verba. Sigismundus dei gracia rex Hungarie, Dalmacie, Croacie etc.

marchioque Brandenburgensis etc. fidelibus suis conventui ecclesie Pechwaradiensis, salutem et graciam. Noveritis nos quandam possessionem Tyzyn vocatam in comitatu de Walkow per condam Ladislaum filium Philpe de Zuglak, nostrum notorium et sevissimum infidelem iure hereditario dudum posessam ad manusque nostras regias rite devolutam reverendissimo in Christo patri domino Valentino cardinali Quinqueecclesiensi et magistro Paulo filiis condam Johannis bani de Alsan, ac Nicolao filio ipsius magistri Pauli, necnon Johanni filio Gregorii de dicta Alsan, pro fidelibus ipsorum serviciis de manibus nostris regiis iuxta continenciam aliarum literarum perpetuo contulisse, in cuius dominium ipsi legittime vellent introire lege regni nostri requirente.

IX. BONIFÁCZNAK A GYULAI PERBEN KIADOTT BULLÁJA.

(A 35. lapon.)

dinalis sigillo munito, cuius tenor inferius de verbo ad verbum describitur, plenius continetur. Quare pro parte dictorum Vicarii Prioris et Conventus nobis fuit humiliter supplicatum, ut compositioni sive instrumento huiusmodi robur apostolice confirmationis adiicere de speciali gracia dignaremur. Nos igitur huiusmodi supplicacionibus inclinati composicionem predictam, prout racionabiliter facta est et ab utraque parte sponte suscepta, et quecumque inde secuta rata habentes et grata, ipsa auctoritate apostolica excerta scientia confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus, supplentes omnes defectus, si qui intervenerint in eisdem. Tenor vero predicti instrumenti sequitur et est talis. Nos Valentinus miseracione divina tituli sancte Sabine, sancte Romane ecclesie presbiter cardinalis, almeque Quinqueecclesiensis ecclesie Gubernator perpetuus, memorie commendantes tenore presencium significamus, quibus expedit universis, quod quamvis nos religiosos viros fratres heremitas videlicet Franciscum Vicarium et Stephanum Priorem totumque conventum claustri beati regis Ladislai de prope Gyula nostre utputa diocesis ordinis beati Pauli primi heremite racione seu occasione cuiusdam particule terre possessionis, quam dicti fratres heremite Zenthaga nominant, nos vero Dergythe appellamus, necnon quarumdam iniuriarum ac nonnullorum damnorum ad curiam Romanam in presenciam nonnullorum iudicum videlicet sacri Palatii apostolici causarum auditoris legitime in causam traxerimus ipsosque ibi agravare potuissemus, tamen amicabili composicione venerabilis et religiosi viri domini fratris Emerici abbatis monasterii

Pechwaradiensis totius ordinis sancti Benedicti hic in regno Ungarie constituti presidentis principalis interveniente prenotatas lites seu causas nostras litterasque ac processus et summas quascumque exinde quoquomodo confectas et emanatas cassavimus, revocavimus et annullavimus imo revocamus, cassamus, revocamus, annullamus nichilominusque dictos fratres heremitas et ipsorum conventum prenotatum super predicta particula terre, occasione cuius diccalis seu causa in dicta curia Romana vertebatur, necnon iniuriis, damnis et quibuslibet iniuriarum generibus per prenarratos fratres heremitas nobis et ad nos pertinentibus quovismodo factis, illatis et irrogatis, de consensu fratrum nostrorum de capitulo ecclesie nostre Quinqueecclesiensis reddidimus et commisimus, imo reddimus et committimus expeditos, quittos et modis omnibus absolutos. In cuius rei testimonium has nostras literas annularis sigilli nostri appensione munitas çoram notario publico infrascripto dictis fratribus heremitis duximus concedendas. Datum in dicto Pechwaradino, quinto die mensis Januarii, anno ab incarnacione domini millesimo quadringentesimo quarto, hora quarta vesperis, indictione XIIII, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Bonifacii divina providencia pape noni anno XV. Presentibus itaque honorabilibus et discretis viris dominis Gregorio magistro domus hospitalis sancte Elyzabethe, Thoma Kathedrali, Petro de Azzywagh et Johanne de Gegun archidiaconis et canonicis prebendatis dicte ecclesie nostre Quinqueecclesiensis, testibus ad premissa vocatis et legitime requisitis. Et ego Nicolaus Johannis clericus Salzeburgensis dioecesis publicus imperiali auctoritate notarius premissis singulis interfui eaque sub signo et nomine meis solitis et consvetis unacum appensione sigilli annularis prefati domini cardinalis de eius mandato et requisicione aliis prepedito negociis per alium scripta in hanc publicam formam redigi in fidem et testimonium premissorum.

AZ ÉRDY-KÓDEX ELBESZÉLÉSE REMETE-SZENT-PÁL TESTÉNEK BEHOZATALÁRÓL.

(A 83. lapon.)

Remethe zẏz Zenth paal ewsewnknek kẏ hozasaarol.

Wr iesusban Cristusban En tẏztolendew es zerelmes atyamffẏaẏ. Bẏzonẏawal zenetlen valo halaa adassal dẏcheerettel es lelkẏ testẏ erwendetes zolgalattal tartozwnk ez veeghetetlen ẏrgalmassagw mẏn-

dden hato wr istennek hog dÿchoseeges remethe zÿz zent paal ewsewnknek zent penitencia tarto testeet es meltosagus oroklÿeÿeet Ez magyarorzagban lakozo hÿw kerezttÿenek kozÿben meltoztatott ÿktathnÿ: Annak ees emlekozetÿre ez maÿ zent kÿ hozafaanak napÿan harom reeze leezen bezeedewnknek. Elseew reeze leezen modissagról, mÿ modon ez orzagban hozattateek. Masod mÿ okkal kÿ hozattateek. Harmad mÿ hazna leen kÿ hozassaanak Mondam hogÿ mÿ Idwesseeges tanwsagwnkra elsew reeze leezen bezeedewnknek Mÿ modon kÿ hozattateek remete zÿz zent paalnak teste Onnan az herrol hol mÿnd holtÿk eross penitenciat tartta es el temetetot vala zent Anthal ewsenktwl az ket orozlanoknak segheedseege mÿat hol ott ew zent halalanak wtanna zaaz hwzon ewt egheez eztendeeg nÿwgoweek embereknek ÿsmeretlenseegeenel kyl Az ÿdoben mÿkoron Cristus wr zÿletetÿnek wtanna ÿrnanak harom zaaz nÿoczwan eegy eztendoben, Es Constantinapolban wralkodneek Emanuel czazaar halwan ez Iambor kerezttÿen czazaar hog wr isten meg vylagosoytotta choda teetelnek ÿo hÿreewel remethe zent pal zent testeet es temeteeseet ayo'tatossagra ÿndwltateek raÿtta es hozataa Constantinapolban es helheztetee nagy tÿztosseeggel mÿnt Cristusnak eellyen zent Confessoraat azzonywnk zÿz marianak egyhazaban, kit ennen maga az czazaar rakattatott vala hol ott nywgoweek zent paal ewsewnk zyz zent teste zaaz heethwen eztendeeg. Annak wtanna Eegÿ Venecczeÿ dws palogaar kÿnek Lanczlo Iacab vala newe keeree meg azon monostorbely peter apathwrtwl es az Conuentewl es hozaa Venecczeben helhetween zent Iulianos martÿrnak eegÿhazaban hol ott nÿugoweek tellÿeseeggel nÿolcz zaaz eztendeegh ymar annak wtanna mykoron yrnanak Ezer harom zaaz nÿolczwan egÿ eztendoben mÿkoron magyar orzagban uralkodneek az nagy layos kÿral kynek hagyomasabol es az wenecczeÿ wraknak enghodelmokbol pechÿ Balÿnt pÿspek es zagrabi paal pÿspek eegy eeÿÿel nagy cheendesseeggel hogÿ az koz neep reeaÿok ne rohanna eerotte, mÿeert nagy bocholettel tarttyaak vala hozaak zent palnak testeet keth apro zentoknek testywel magyar orzagban Budanak ffe es kÿralÿ varasaban olÿ nagÿ tyztosseeggel es kezewlettel olÿ nagÿ processiowal es aÿo'tatossaggal kÿhoz hasonlatos soha magÿar orzagban nem volt es helheteek Bwda varaban zent Ianos kapolnaÿaban eÿel es nappal vygyazwan ew mellette keth remethe fraterek, kÿnek ky hozasaan mondhatatlan nagy ereme vala az felseeges Iambor kÿralnak Nagÿ eremek vala mÿnd tellÿes orzagbelÿ zeegennek bodoghnak Nagyobban kedeeg az ew remethe zerelmes ffyaynak. Es koronkeed

nagy folyamas vala Cristus Iesus zent Confessoranak latogatasara. Kewes ydew azert el mwlwan az felsseeges kyral az magyarý fo wraknak tanachokbol Nagyssagus tyztelendew Iztragomý Demeter ersek Romay Cardinal es Gubernator Ez orzaghnak yeles Cancellariosa wr papanak keddeg ez orzagra es lengyel orzagra yalaztot legathýa, kynek mýkoron felsseeges reeghý Layos kyral mýnd az wrakkal latta volna teekelletes lamborsagaat keree hogy Dýchoseeges remethe zent paalnak zent testeet emelnee ffel Bwdarol zent Ianos Capolnaýabol ees výnee Bodogssagus zent Lewrincz martýrnak eegýhazaban Buda felet hogy ott az ew ffyaý mynt attýokat byzon tagok ew feýoket es zerelmes mestereketh es tanoýthwaný nýlwan tyztolneek dýcheerneek es eyel nappal zenetlen zolgalnanak ewneký erekkwl erekkee.

MARIA KIRALYNÖ ADOMANYLEVELE A TIZENI BIRTOKRÓL.

(A 93. lapon.)

Relatio Karuli comitis Corbavie.

Nos Maria dei gracia regina Hungarie, Dalmacie, Croacie etcetera, memorie commendantes tenore presencium significamus, quibus expedit universis, quod nos consideratis et sagaciter premetitis preclaris fidelitatibus et fidelium serviciorum uberrimis meritis ac innumeris virtuosis obsequiis et sinceris conplacenciis reverendissimi in Christo patris domini Valentini cardinalis Quinqueecclesiensis ac magistri Pauli filiorum condam Johannis bani de Alsan et Nicolai filii eiusdem magistri Pauli, per ipsos uti re vera didicimus iugiter et a iuventutis eorum gradibus, usque iminentem ipsorum provectam etatem, perite insignitequе sacro regio dyademati et nostris dive memorie predecessoribus solio regiminis dicti regni Hungarie pro tunc feliciter insignitis in cunctis eorum validis et crebris agendis cum laborioso iugi certamine impensis penultimoque nobis regimine eiusdem regni Hungarie domino amminiculante glorioso enactis et adeptis, in cunctis nostris totiusque regni nostri expedicionibus prosperis scilicet et asperis pro nostri honoris incremento et regnicolarum nostrorum comodo, sumpma cum diligencia non sine personarum et rerum eorundem rigidis lesionibus et periculis de manibus nostrorum infidelium subnotandorum nobis scientibus et bene recolentibus ipsis in nostris pretaxatis serviciis insudantibus, immanitis inflictis ferventer ac laudabiliter exhibitis locis

et temporibus opportunis, et licet ipsi pro huiusmodi eorum laudis preconio attollendis fidelibus immensis obsequis copiosa a nobis merenתur reginalis remuneracionis bravia enanasci tamen in aliquali gratum recompensacionis beneficium potissime de beneplacita voluntate et consilio serenissimi principis domini Sigismundi regis consortis nostri precari prelatorumque ac baronum regni nostri ex sanccione et decreto uniformi, quandam possessionem Tyzyn vocatam in comitatu de Walkow situatam per condam Ladislaum filium Philpe de Zuglak nostrum notorium et sevissimum infidelem temporibus iam retrolapsis pro suis nephariis excessibus et perfidis dolo plenis actibus presertum crimen lese maiestatis concernentibus iuxta veridicam et iuriconsonam ipsorum prelatorum et baronum ac procerum regni nostri sanccionem et sentenciam adversus ipsum per eosdem unanimiter latam in exilium perpetuum relegatum et universis rebus ac bonis suis mobilibus et in mobilibus ubique intra ambitum regni nostri situatis manibus nostris reginalibus rite et pleno iure connexis ac applicatis prorsus destitutum et demum fuge presidio ad teritoria terre Boznensis cum Johanne filio Petri de Horvathy et ceteris suis perfidis fautoribus et complicibus similiter nostris infidelibus commorandi causa translatum et ab ipso teritorio simulcum scismaticis et austeriis incolis eiusdem in districtum nostri regiminis iurisdiccioni annexum Bazakuz appellatum ad offendendum et feriendum nostros fideles subditos manu fallerata et scelerata in contemptum et ingens fascidium nostri culminis hostiliter et contumaciter irruentem ibique domino amminiculante per ipsos nostros subditos et fideles proceres presertum antefatos magistros Paulum et Nicolaum ac eorum complices valido bellico excertamine devictum et per Nicolaum filium Gregorii de Bachya detentum extreme quoque in civitatem Budensem in presenciam nostre maiestatis catenatum et conpeditum pro ulcione condigna eidem infligenda, allatum et iuridice spiculatoris framea decolatum effective dudum possessam et divisionaliter eidem attributam et deventam, ex eoque ad manus nostras iuxta regni nostri ritum approbatum insolidum redactam et diucius conservatam cum omnibus ipsius possessionis Tyzyn vocate iuribus iurisdiccionibus, proprietatibus terris, agris, pratis, silvis nemoribus piscaturis, ampnuumque cunctis decursibus et obvencionibus nec non utilitatibus capestribus scilicet et silvestribus ac limphaticis necnon pertinenciis eiusdem et commoditatibus universis sub suis veteribus et prisco verarum metarum limitacionibus et giro per annotatum condam Ladislaum nostrum infidelem dudum servatis memoratis domino Valentino cardinali ac magistris

Paulo et Nicolao fidelibus nostris dilectis ac perconsequens Johanni filio Gregorii filii dicti condam Johannis bani de Alsan ipsorumque duntaxat magistrorum Pauli Nicolai et Johannis heredibus ac posteritatum cunctis sobolibus de manibus nostris reginalibus nove donacionis titulo ac mera potestatis plenitudine et ex certa sciencia nostre maiestatis et omni eo iure quo eadem nostre previa racione rite incumbit et pertinet collacioni dedimus, donavimus et in evum contulimus imo damus, donamus et perhempniter effective conferimus per ipsos perpetuo et irrevocabiliter tenendum, possidendum pariter et habendum pleno iure, sine duntaxat proprietate iuris alieni fidelium scilicet nostre maiestatis. Presentes tandem nobis allatas in formam nostri privilegii redigi pro eisdem faciemus. Datum in Temesvar, die dominico proximo ante festum beati Michaelis archangeli, anno domini millesimo trecentesimo nonagesimo.

TARTALOM.

BEVEZETÉS.

ELSŐ KÖNYV.

AZ EGYHÁZFEJEDELEM.

MÁSODIK KÖNYV.

AZ ORSZÁGNAGY ÉS A DIPLOMATA.

KÉPEK.

ÖNÁLLÓ KÉPEK:

A SZÖVEGBE NYOMOTT KÉPEK:

MEGJEGYZÉSEK A KÉPEKRŐL.

ÖNÁLLÓ MELLÉKLETEK:

Alsáni Bálint bibornok siremléke, melynek Baransky Emil László által készitett rajzát czimképül adjuk, a pécsi székesegyház régi maradványaival együtt, a pécsi püspöki múzeumba vitetett át s most ott őriztetik. A vöröses-szürke homokkőből készült emlék a bibornokot teljes ornátusban ábrázolja, feje felett a bibornoki kalappal, jobbját áldásra emelve, baljában pásztorbottal; a párnán, melyen feje nyugszik, jobbfelől misekönyv, mellén kehely, feje felett jobbról családi czímere, balról püspöksüveg látható. A körirat olvasása:

HIC + IACET + REVERENDISSIMV*(s)* P*(ate)*R + D*(omi)*N*(u)*S + VALE*(n)*TIN*(us)* + TITVLI + S*(an)*C*(t)*E + SABINE + P*(r)*E*(s)*B*(ite)*R + CARDINALIS + GVB*(er)*-NATOR + ECC*(les)*IE + Q*(ui)*NQ*(u)*ECL*(esiensis)* + FILIVS + Q*(on)*D*(am)* + IOH*(ann)*IS + BANI + FILI + LVGRETHI + PALATINI + DE + ALSAN + DE + G*(e)*N*(er)*E + SCENTHEMAGOCH + OBIT + AVTEM + IN + FESTO + BE*(a)*T*(e)* + ELISABETH + REGINE + AN*(n)*O + D*(omin)*I + M + CCCC + VIII.

A római Szent-Szabina-templom külsejét ábrázoló kép (27. l.) Alinari fényképfelvétele után készült.

A pécsi székesegyház belsejét ábrázoló képet (77. l.) Baransky Emil László rajzolta.

Az Érdy-kódex 316. lapjának hasonmása (83. l.) a kódex szövegéből annak a fejezetnek a kezdetét tartalmazza, a mely Remete-Szent-Pál testének Magyarországba hozatalát beszéli el. A kódex a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában Quart. Hung. 358. jelzet alatt őriztetik s a cimeliák között van kiállítva.

Mária királynénak a tizeni birtokról szóló adománylevele (93. l.) 1390 szeptember 25-ikén kelt. Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában őriztetik.

IX. Bonifácz pápa arczképét (107. l.) a bécsi udvari könyvtár 412. sz. XV. századi kódexéből közöljük, mely Joachim fiorei apátnak és Anzelm marsicói püspöknek a római pápákról szóló jövendöléseit tartalmazza.

A SZÖVEGBE NYOMOTT KÉPEK:

A czímképet Baransky Emil László tervezte és rajzolta.

A bevezetés kezdőképe (3. l.) és záródisze (6. l.) egy XV. századi misekönyvből vétetett, mely a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában 1985. fol. lat. jelzet alatt őriztetik.

Az első könyv kezdőképe (9. l.) a pécsi bazilika egy XV. századi tégladarabját ábrázolja, mely a pécsi püspöki múzeumban őriztetik.

Zsigmond királynak a hosszúbácsi birtokról szóló, 1390. szeptember 30-án kelt adománylevele (14. l.), és a pécsváradi konventnek a tizeni birtokba való beiktatásról 1390. deczember 9-ikén kiadott jelentése (15. l.) a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában őriztetik.

A VI. Orbánt ábrázoló gúnyképet (22. l.), VII. Ince (110. l.) és XII. Gergely (113. l.) képeit a bécsi udvari könyvtár fentebb idézett kódexéből közöljük.

Avignon látképet (25. l.), a római Szent-Szabina-templom belsejét (27. l.), Chioggia látképét (68. l.), a dogék palotáját (73. l.), az avignoni pápai palotát (90. l.) a firenzei Santa Maria Novella-templomot (118. l.), a viterboi pápai palotát (119. l.) és a sienai székesegyházat (120. l.) fényképfelvételek után adjuk.

Johanna nápolyi királynő arczképét (25. l.) a nápolyi Santa Maria dell' Incoronata templom faltestményéről fénykép után adjuk. Ez arczkép megjelent a Magyar Történelmi Életrajzok I. évfolyamában is.

IX. Bonifácznak a gyulai perben kiadott bulláját (35. l.) mely Alsáni Bálint bíborosnak ez ügyben 1404 január 5-ikén kiadott egyezséglevelét átírja, 1404 február 27-ikén kelt, szövegét a vatikáni levéltárban A. XV. liber II. jelzet alatt levő regestakötet őrizte meg.

A pécsi egyetem czímerét ábrázoló domborművű töredéket (54. l.) Horváth Mágus régiséggyűjteményében Pécsett őriztetik.

A második könyv fejléeze (65. l.), Avignon bástyafalainak párkánydíszéből vett motivumot ábrázol.

VI. Orbán sírját (95. l.) a római Szent-Péter-templom altemplomában, a Magyar Történelmi Életrajzok részére készült eredeti fényképfelvételről közöljük. Úgy ennek, mint IX. Bonifácz bullájának lefényképezését Lukcsics József veszprémi egyházmegyei áldozópap volt szíves közvetíteni.

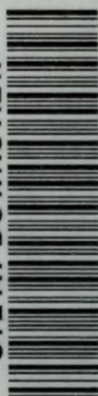
VII. Kelemen pont-de-sorguesi sírköve töredékének rajzát (97. l.) Gregorovius «Geschichte der Stadt Rom im Mittelalter» cz. műve olasz kiadásának reprodukcziója útján adjuk.

A siklósi várat Cserna Károly rajza után közöljük, mely megjelent a Magyar Nemzet Története III. kötetében.

A pecsétek közül Alsáni Jánosét (11. l.), VI. Orbán pápáét (19. l.), XI. Gergely pápáét (20. l.), Garai Miklós nádorét (38. l.), IX. Bonifácz pápáét (40. l.), Maróti Jánosét (50. l.), Alsáni Bálintét (62. l.), Szepesi Jakabét (70. l.) és Mária királynőét (87. l.) az országos levéltárban őrzött eredeti oklevelek példányairól közöljük. Valamennyit Baransky Emil László rajzolta. I. Tvartkó és Tvartkó Szura bosnyák király pecsétéről (88. és 114. l.) a szerajevói múzeumban őrzött eredeti példányok után Hörmann Konstantin udv. tanácsos, a múzeum igazgatója volt szíves közvetítésével rajzot késztttetni. Demeter esztergomi érsek (32. l.), Nagy-Lajos (78. l.), Kis-Károly (80. l.), Zsigmond brandenburgi őrgróf (91. l.) és Venczel király (103. l.) pecsétei a Magyar Nemzet Történetének III. kötetéből vétettek át.

Budapest. Az Athenaeum r.-társ. könyvnyomdája.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 16 14 22 11 012 7